

Agenda – Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Lleoliad: I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Hybrid – Ystafell Bwyllgora 4 Tŷ Hywel a Naomi Stocks
fideogynadledda drwy Zoom Clerc y Pwyllgor
Dyddiad: Dydd Iau, 12 Hydref 2023 0300 200 6565
Amser: 09.30 SeneddPlant@senedd.cymru

Rhag-gyfarfod preifat

(09.15 – 09.30)

1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau (09.30)

2 A yw plant a phobl ifanc anabl yn cael mynediad cyfartal at addysg a gofal plant? – sesiwn dystiolaeth 6

(09.30 – 11.00)

(Tudalennau 1 – 81)

Enw i'w gadarnhau, Mudiad Ysgolion Meithrin

Claire Protheroe, Pennaeth Contractau a Phrosiectau, Cymdeithas Broffesiynol
Gofal Plant a Blynyddoedd Cynnar Cymru

Sarah Coates, Rheolwr Gweithrediadau Cenedlaethol (Cymru), Cymdeithas
Genedlaethol Meithrinfeydd Dydd (NDNA Cymru)

Andrea Wright, Rheolwr Arweiniol, Blynyddoedd Cynnar Cymru

Enw i'w gadarnhau, Clybiau Plant Cymru

Dogfennau atodol:

Briff Ymchwil

Papur 1 – PACEY Cymru (Saesneg yn unig)

Papur 2 – Blymyddoedd Cynnar Cymru (Saesneg yn unig)

Papur 3 – Clybiau Plant Cymru Kid's Clubs

Papur 4 – Mudiad Meithrin

Papur 5 – NDNA Cymru (Saesneg yn unig)

Ymweliad ag ysgol – nodyn 1

Ymweliad ag ysgol – nodyn 2

Ymweliad ag ysgol – nodyn 3

Egwyl

(11.00 – 11.10)

3 A yw plant a phobl ifanc anabl yn cael mynediad cyfartal at addysg a gofal plant? – sesiwn dystiolaeth 7

(11.10 – 12.00)

Yr Athro Jonathan Rix, Athro Cyfranogiad a Chymorth Dysgu, Y Brifysgol

Agored

4 Papurau i'w nodi

(12.00– 12.10)

4.1 Blaenraglen Waith

(Tudalennau 82 – 83)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Gadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg at y llefarydd dros Addysg yng Nghymdeithas Llywodraeth Leol Cymru

4.2 Gwasanaethau i blant sydd wedi bod mewn gofal: archwilio diwygio radical

(Tudalen 84)

Dogfennau atodol:

Gwybodaeth gan y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol

4.3 Gwasanaethau i blant sydd wedi bod mewn gofal: archwilio diwygio radical

(Tudalennau 85 – 95)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol (Saesneg yn unig)

4.4 Cymorth lechyd Meddwl mewn Addysg Uwch

(Tudalen 96)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Gyfarwyddwr Prifysgolion Cymru

4.5 Blaenraglen Waith

(Tudalennau 97 – 121)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Weinidog y Gymraeg ac Addysg

4.6 Cymorth lechyd Meddwl mewn Addysg Uwch

(Tudalennau 122 – 125)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Gadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg at y Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant

4.7 Craffu cyffredinol ar waith Gweinidog y Gymraeg ac Addysg a'r Gweinidog yr Economi

(Tudalennau 126 – 128)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Gadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg at Weinidog y Gymraeg ac Addysg a'r Gweinidog yr Economi

4.8 Cyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru 2024–25

(Tudalennau 129 – 130)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Gadeirydd y Pwyllgor Cyllid at y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol

4.9 Gwasanaethau i blant sydd wedi bod mewn gofal: archwilio diwygio radical

(Tudalennau 131 – 132)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Gadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg at y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol

4.10 Gwasanaethau i blant sydd wedi bod mewn gofal: archwilio diwygio radical

(Tudalennau 133 – 134)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Gadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg at Brif Weithredwr Cyngor Caerdydd

4.11 Gwasanaethau i blant sydd wedi bod mewn gofal: archwilio diwygio radical

(Tudalennau 135 – 136)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Gadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg at Brif Weithredwr Cyngor Bro Morgannwg

4.12 Gweithredu diwygiadau addysg

(Tudalennau 137 – 144)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan y Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru

4.13 Gwybodaeth gan Randeiliaid

(Tudalennau 145 – 146)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Gadeirydd y Grŵp Iechyd a Lles, Cymdeithas yr Iaith, at Gadeirydd y Pwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg a Chysylltiadau Rhyngwladol

4.14 Gwybodaeth gan Randdeiliaid

(Tudalennau 147 – 150)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Weinidog y Gymraeg ac Addysg

4.15 P-06-1347 Adolygu polisiâu anghenion dysgu ychwanegol a'i gwneud yn orfodol i hyfforddi pob athro a chynorthwydd addysgu mewn technegau rheoleiddio YN LLAWN

(Tudalennau 151 – 166)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan Gadeirydd y Pwyllgor Deisebau

4.16 Gwrandawriad cyn penodi Prif Weithredwr y Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil

(Tudalennau 167 – 168)

Dogfennau atodol:

Llythyr gan y Prif Weinidog

5 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42(ix) i benderfynu gwahardd y cyhoedd o weddill y cyfarfod hwn (12.10)

6 A yw plant a phobl ifanc anabl yn cael mynediad cyfartal at addysg a gofal plant? – trafod y dystiolaeth (12.10 – 12.30)

(Tudalennau 169 – 189)

Dogfennau atodol:

Nodyn ar gyfarfod Grŵp Ffocws Oak Hill

Nodyn ar gyfarfod Grŵp Ffocws Sparkle

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Cyflwynwyd yr ymateb hwn i'r [Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg](#) ar gyfer yr ymchwiliad: [A oes gan blant a phobl ifanc anabl fynediad cyfartal at addysg a gofal plant?](#)

This response was submitted to the [Children, Young People and Education Committee](#) for the inquiry: [Do disabled children and young people have equal access to education and childcare?](#)

AEC 40

Ymateb gan: PACEY Cymru

Response from: PACEY Cymru

This consultation response is provided in a professional capacity on behalf of PACEY Cymru, I am happy for you to publish my name alongside my evidence.

To support with this response PACEY Cymru has drawn from feedback from members during two consultation sessions that were held online during August and September 2023, and from enquiries and discussions with members that have been in touch on supporting children with additional learning needs and/or disabilities. PACEY Cymru has also drawn findings from information collected by Care Inspectorate Wales (CIW) through the Self-Assessment of Service Statement (SASS) returns submitted by registered childcare providers.¹

Do disabled children and young people have equal access to education and childcare?

PACEY Cymru have welcomed the inclusion of children from birth following the introduction of the Additional Learning Needs and Education Tribunal (Wales) Act 2018 and the Additional Learning Needs Code (referred to later as the ALNET Act and Code). We believe this will support the aim of equal access to childcare as well as education for disabled children and young people in Wales.

EY ALN LO role

It is encouraging that each local authority has a designated Early Years Additional Learning Needs Lead Officer (EY ALN LO) who is responsible for the statutory duties that local authorities have for all children under the school compulsory age and not yet attending school. We recognise the importance of this role in identifying and supporting children from a younger age and working with a broader range of settings than the previous SEN system. This has been a welcomed improvement from the previous SEN system, which was education focussed from when a child reached early education age, and only when they were attending education settings (including funded early education). PACEY

---

¹ Please note that this is not information independently verified through inspection, CIW will be publishing this information in the form of a Self Reporting Data Tool in November 2023.

Cymru hope that the new system and EY ALN LO roles will improve outcomes for disabled children and young people and those with additional learning needs, and that it will increase the availability of support, guidance, and training for all types of childcare, play, and early years providers, across Wales. We do believe, however, that more work is needed to ensure a consistent approach to this support across different local authorities in Wales. We are concerned that in some areas of Wales, childcare providers not currently funded to deliver early education, especially small settings such as registered childminders, seem unable to access the same level of support, guidance, and services, and may not be included in plans and communications to the same extent as funded providers.

Awareness of the ALNET Act and Code and implementation

It is positive to note that awareness of the ALNET Act and Code amongst registered childcare providers is increasing; which is reflected by those completing the Self-Assessment of Service Statement (SASS)* returns in recent years. In 2020 this was 75% of all settings and 60% of childminders, rising in 2021 to almost 82% of all settings and 67% of childminders, and in 2023 this had risen to almost 87% of all settings and 73% of childminders. However, further targeted engagement, promotion and training is needed to continue moving towards ensuring that all registered childcare providers are aware of the new system.

From 2021 the Self-Assessment of Service Statement (SASS)* returns *asked 'does your service make referrals to and/or liaise with the local authority in relation to provision/support for children with additional learning needs?'*, which clearly shows a disparity between the different types of registered childcare settings feeling that they have a role to play in the new system. In 2021 almost 58% of all settings said yes to this question, rising to 63% in 2023, yet for registered childminders this was much lower at just under 26% in 2021 and 30% in 2023. This is consistent with the feedback that we have seen from some childminders, which in some cases have felt excluded from being able to access local training, guidance, and support, or felt left out of information sharing processes and specialist guidance to meet the needs of a child identified with ALN.

The Self-Assessment of Service Statement (SASS)* returns also explored whether the setting has a designated person who makes arrangements for additional learning needs provision for children, this too has risen across all settings from just under 62% in 2020, to 66% in 2021 and 73% in 2023.

The Self-Assessment of Service Statement (SASS) returns show a relatively even split between the different categories of additional learning needs and disabilities where providers are currently supporting children. Although it is important to note that these figures do not provide an indication of how many settings are able to support children with different categories of disability and/or

additional learning needs as the question focussed on children currently accessing the setting.

Barriers and challenges

A clear barrier reported by settings, and a key theme in the enquiries that we receive, is financial cost and support needs. It is extremely difficult for settings to access financial support to help meet individual needs, whether for a one-off purchase of equipment or resources, or towards the cost of additional staff or reducing ratios within the setting. Whilst some schemes and grants are available, these are usually linked to funding programmes with often inflexible eligibility criteria, for example Flying Start, Childcare Offer or funded education and is not widely available for privately funded childcare places where children have identified needs. Settings will try to make reasonable adjustments, where possible, to meet the needs of children however, there is an increasing number of young children coming through requiring additional support. Childcare settings are already facing financial sustainability difficulties and so there is an increasing need for further financial support to help meet these costs or loan schemes introduced for provision of equipment. We believe it is hugely important to keep the child at the centre of any approach or support model rather than the requirements of a programme or funding being central to decision making. We strongly believe there needs to be flexibility around funding and an innovative approach when a child does not match the criteria or interpretation of a programme or funding.

Training, guidance and support

Key to supporting equal access for children with disabilities and/or additional learning needs is the skills, knowledge, and experience of the practitioners within the setting. The Self-Assessment of Service Statement (SASS)* returns explored whether settings have staff with additional/specialist training in supporting children with additional learning needs. This has increased from 50% of all settings in 2020, to just under 55% in 2021 and just under 60% in 2023. There has also been an increase in the number of childminders which have additional/specialist training from just over 20% in 2020, to just over 25% in 2021 and just under 30% in 2023. Normally specialist training would be sought to meet the needs of an individual child, so a lower figure for smaller settings may be due to the reduced likelihood of caring for a child with additional needs or disabilities.

PACEY Cymru feel that a nationally consistent approach to the training, guidance, and resources for all childcare, early years and play settings is important to support the effective implementation of the ALN system in Wales. We understand that the Welsh Government e-learning courses which introduce the ALN system and the ALN principles support this. However, we have found that local training, can vary in different local authority areas, and for different types of settings. In some areas the required training placed on all settings has been burdensome, with a 10-week evening course covering all aspects of the

new system regardless of the role those attending might play in this. However, in other areas, training has been inaccessible for those settings that are unable to release staff during the working day. We would suggest that training should be appropriate to the role of the practitioner and setting, otherwise this adds to the burden on practitioners and causes unnecessary confusion. We have previously challenged local authorities that have asked childcare providers to attend long training courses focussed on duties that we understand should fall to the EY ALN LO rather than them, such as determining ALN and chairing IDP meetings. We feel the priority for training should focus on their role, such as helping settings to be aware of the system, where to go for guidance and support, how to discuss concerns with parents/carers, how to make a referral, and ways to communicate and share information, rather than aspects that the statutory roles within the ALN Code should be leading on.

PACEY Cymru and Cwlwm have previously raised concerns with Welsh Government regarding the different levels of expectations within local authorities in relation to the role of funded early education settings, and of non-funded childcare settings within the local system for identifying and assessing ALN and decision making on interventions, as well as the levels of training that they should complete. PACEY Cymru worked with Cwlwm partners and Welsh Government to develop some frequently asked questions in the form of a [Blog](#) to help address inconsistencies. However, this has not addressed our concerns. We strongly feel that this guidance needs to come from Welsh Government, with supporting statements from Care Inspectorate Wales and Estyn, to ensure consistency in the way that local authorities and other partners implement this.

Feedback from practitioners suggests that for them to meet the needs of an individual child, rather than general training courses and information, their greatest need was for access to specialist guidance and support. They felt this would help them really understand an individual child's needs and how best to support them within their setting. There are some positive examples of this working well, for example where a Speech and Language Therapist may have visited a child within the setting and provided strategies and guidance for the childminder or staff to implement, whilst modelling the use of these with the child. It would be beneficial to include case studies of where this works well in a suite of resources and guidance to support implementation of the new ALN system specifically in the early years.

The desire for guidance and support from professionals, alongside close working with parents, and other providers, to ensure all provided appropriate and consistent support for a child to thrive, came across strongly from the practitioners that we spoke to. Again, there were some good examples provided where both the childminder and a funded setting, as well as the family and other professionals were all inputting into the child's records and sharing information on strategies to meet their needs. However, there were also other examples

provided where childminders felt excluded from this or felt that they were not given the same recognition as another professional involved in the child's care, learning and development, such as a teacher. Again, it would be beneficial to include case studies of where this works well in a suite of resources and guidance to support implementation of the new ALN system specifically in the early years.

Moving forward

If the new ALNET Act and Code can facilitate improved communication between all partners (whether they are funded to deliver education or not) and enable access to professional guidance and support for all parties to meet a child's individual needs, then this would have an immensely positive impact on the aim of equal access for childcare and play opportunities for children and young people with disabilities and/or additional learning needs. This requires not only an inclusive approach from the local authority EY ALN LO on working with all types of childcare providers caring for children in the early years, but also similar recognition and support for those caring for school-age children when the responsibility for ALN transfers to maintained education settings. As we are all aware getting this right in the early years is key if we are to realise the ambitions of the ALN Act and Code and give each individual child the best possible chances to realise their potential.

PACEY Cymru firmly believe that further national resources, training, guidance, and information should be made available to illustrate good practice and support with a consistent approach across Wales, and to ensure that training is accessible and inclusive for all childcare, play and early years providers. We have made some suggestions for what this could include within our consultation response and would be more than happy to work with Welsh Government and partners to support the development of this.

Cyflwynwyd yr ymateb hwn i'r [Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg](#) ar gyfer yr ymchwiliad: [A oes gan blant a phobl ifanc anabl fynediad cyfartal at addysg a gofal plant?](#)

This response was submitted to the [Children, Young People and Education Committee](#) for the inquiry: [Do disabled children and young people have equal access to education and childcare?](#)

AEC 53

Ymateb gan:

Response from: **Early Years Wales**

Early Years Wales is a leading umbrella organisation for the early years childcare sector in Wales. Established originally as Wales PPA, the organisation has been providing supportive services to childcare providers and parent and toddler groups since the 1960's. We are a registered charity and a company limited by guarantee.

Our membership consists of day nurseries, playgroups, childminders and ASC as well as practitioners and professionals.

Over the course of the summer, Early Years Wales has reached out to its membership to gain their experience and feelings regarding ALN in Wales. We have done this via survey, forums and written statements as well as gathering case studies from across Wales. It is evident from the response that we have had that our sector is passionate about the quality of support that they can provide children with Additional Needs and the support they receive to do this work.

Early Years Wales has been involved with the reforms of the ALN act and code since the beginning and has always worked closely with Welsh Government to support the transition into the new regime, however, it is still clear that there is very little focus on the 0-3 age group and even less resources gone into this age group, unless Flying Start is available, and as this is not a universal service, there is already a lack of equity for children with additional needs across Wales.

We have looked at all the points with the consultation and have some comments and quotes from our members.

Language

We were concerned to see the use of language that is not in either the ALN Act or Code, particularly 'neurodivergence' and that we are not talking about ability, rather than disability.

Although neurodivergences is a familiar term for professionals, it is not a term that is generally used within the childcare sector as children in the 0-3 space usually have emerging diagnosis and wouldn't generally be categorised in this way. It is a term that many parents that we spoke to find difficult to understand and associate with. Practitioners also suggested that it is a term that would be more familiar with older children, particularly teens. One parent reported to us that she dislikes the term because it does not clearly say what difficulty her child has, which means that their needs are not so easily met. On the other hand, she says that her teenage son much prefers the term.

Throughout this consultation, you use the words 'neurodivergent' and 'disabled' which many felt did not cover the additional needs of children that they have in their care, so in terms of barriers you have put one up before the consultation has even been read.

It is important to understand that these comments are related in the majority to children aged 0-5 who are attending registered childcare. At this age, there is no statutory or universal offer to parents and access to services, such as Flying Start for example is dependent on postcode.

To what extent are children and learners currently able to access all parts of childcare and education provision, including the way in which the curriculum is taught and extra-curricular activities.

There is no universal provision for 0–5-year-olds, so services and support received at childcare settings will vary according to local authority and postcode, for example a child accessing a Flying Start provision will have access to enhanced health visiting services, parent support, additional support staff, easy access to SALT, Education Psychologists and a huge range of additional services although this does vary from county to county. Children accessing non-maintained funded settings have access to Early Years Advisory teachers, have access to additional support. As an example, a day nursery that does not offer Flying Start or funded foundation learning will not have any access to these enhanced services, although some counties do have good provision via referral and brokerage schemes.

CASE STUDY 1

Two children placed at a day nursery receiving additional adult support.

Child A was at nursery school and Child B arrived later in the morning after attending a swimming lesson. The referral scheme coordinator visited the setting for a review and the room leader had an opportunity to discuss her concerns as she has felt unsupported by any professionals working with the children.

All her knowledge in how to support the children had been picked up from conversations with the nursery school staff. She was disappointed that the physiotherapists and speech therapists go to the school to support the two children but haven't visited the nursery. She felt they had needed guidance with lifting the girls, to ensure staff were safe and needed to know how the two children should sit correctly.

The extent to which children and young people have been excluded from aspects of education or childcare due to their disability or neurodivergence.

Children placed in childcare usually have emerging needs which have not had any interventions or support. Quite often, these are children on waiting lists for referrals and their needs are not fully understood. IDP's are not usually in place at an age where children are attending childcare i.e. 0-3 no mandatory provision.

Our members said:

"Affordability of and availability of suitable additional staff is a barrier to some children being able to attend. In some instances, the layout of a setting or the physical fabric of a building may prohibit necessary adaptations being made."

"We try to include all children as much as we can. We are a very diverse nursery and try to include every child no matter what their difficulty is. The only barrier that is sometime presented is staffing due to us not having the means to provide one to one support for the child due to funding"

The extent to which families and children feel that they have been affected by direct, indirect or discrimination arising from disability.

Siblings are often impacted by discrimination by association and are often labelled with the same issues and not treated as individuals. This is particularly

noticeable with twins who are often treated as 'cut and paste' rather than having needs individually assessed.

Parents may have to attend two different sites for childcare/education with siblings unable to access the same provision at the same time particularly after school/holiday clubs, trying to juggle the needs of multiple children can be very stressful and a more flexible approach to start/finish times and transport could go some way to overcome this.

The impact of any lack of or limited access on a child or young person's mental health and well-being and educational outcomes.

Although this is difficult to measure on very young children, the impact on a family's well-being can be significant if their child does not get the support they need. Parents are left feeling isolated and not heard and it is difficult to know where to get help.

Children who do not have support at an early age can fall behind in their developmental and learning outcomes and lack of social interaction with their peers can have a negative impact later in life.

"Children who are not fully supported by an additional adult could lead to them feeling misunderstood and not heard. This then has a negative impact on their mental health and well being and how well they do at school. Some children require more support than others and I feel at the moment the children who need this especially in nursery settings are not getting it due to us having to count them in normal ratio"

The barriers for schools and childcare providers in offering accessible provision

There are many barriers that childcare providers face in offering suitable provision for example.

Childcare settings are often in old buildings with challenges such as small rooms and stairs, some settings are in pack away situations such as village halls and adaptations cannot always be accommodated.

Recruitment and retention has become an issue in Wales and it is difficult to recruit qualified and experienced staff especially considering the low wages.

Availability of extra support varies from county to county .

Transition from childcare into mainstream education can be difficult and information sharing is not always successful.

“Hiring suitable staff who have had the right training or qualifications. Childcare staff don’t feel valued and are leaving the industry as their pay is so low. We also struggle to recruit as there isn’t enough qualifications that we can accept to work in childcare then we have to count those staff members as unqualified which can affect our ratios. Education qualifications or Health and Social aren’t recognised in childcare settings.”

CASE STUDY 2

The child is currently attending XX nursery without support and then the mother takes him to a childminder on a Thursday afternoon just for respite for herself.

She has 4 children each with an additional need, but she feels her 4-year-old is the most challenging.

■ went to the setting to discuss his needs with the manager/owner, she expressed concerns about the child attending a childminder as she feels it isn’t the right environment for the boy as the rooms are small and the younger children and babies are getting hurt. He is unaware of the boundaries, has a constant need to climb and swings from the curtains, if he wants something he will walk across children and staff to get what he wants and has no regard for other people in his way. If the children are taken out into the community, he is a risk as he runs off, and won’t listen to instruction.

If the mother is successful in getting support for her child, she will return to work, therefore she would require a placement of five mornings in the setting and then transfer support for him to be taken to xx nursery in the afternoon.

How well disabled and neurodivergent children and their families are consulted or informed of the choices in education or childcare available to them.

Choices are limited in the childcare sector and it is usually up to the individual family to source suitable childcare unless they live in a 'flying start area and are eligible for that.

Parents have reported to us that they like the new approach from the Act and Code as it puts their child front and centre through All About Me and PCP's. They also feel that the school ALNCO's are better equipped to manage their child's progress through school and they are kept better informed.

Whether parents of disabled and neurodivergent children and the children themselves receive effective information and support from local authorities and schools

Parents find it difficult to get information on where to go and what services they can access. Local Authority websites can be difficult to navigate, and information is not always easily accessible. This is especially difficult for parents with very young children with emerging needs as they don't have a point of access as they would if their child is in school. Parents expectations can be difficult to manage if they don't have all the correct information.

"We have found it difficult talking to parents as our parents have demands which must be met or we are criticized over it. I think some have unrealistic hopes which we cannot meet. Our experience has not been a pleasant one"

Whether disabled and neurodivergent children and parents of disabled and neurodivergent children have the same level of choice as other children and parents and what issues affect choice or school or childcare.

Parents' choice within the childcare sector is often influenced by location and availability and the authority in which they live. Price, flexibility and suitable spaces for the times parents need if, for example, they are using childcare to go to work. If a child needs additional adult support or resources to attend childcare, this can often be limited, for example, if a local authority scheme only

offers 5 hours one to one support a week but the child needs to attend for 15 hours to enable the parent to work how is this shortfall managed.

School admissions process is generally universal, so parents are aware of the steps they need to take.

The extent to which there is adequate provision for children with different types of disabilities.

There has been an increase in waiting lists for children that require extra support within childcare settings because it is so difficult to recruit well qualified staff for limited hours and low pay.

It is almost impossible to predict demand for a particular disability, for example, hearing or visual impairment or Downs syndrome. A childcare setting might never have had a child with these needs and therefore planning and training for this type of scenario is difficult. In these situations, training needs to be reactive and prompt to ensure the right level and quality of support is available; but the question would then have to be asked as to who is responsible financially for this.

“integration needs to be handled carefully in all situations, not just school, and childcare. It is easy to say that we should have integration but this can sometimes come at a cost to other children and young people”

CASE STUDY 3

■ visited the setting in February to meet the play worker and to monitor the progress the child was making. Although the play worker has no formal qualifications, she has worked and supported the setting for many years, providing additional support in all areas, she is well known to the staff and children and knows the routine of the group.

The play worker had been supporting the child for three weeks by the time ■ visited, she expressed her concerns saying she was finding it increasingly difficult to build up a relationship with Child B. The child displays very challenging behaviour and the supervisor & play worker felt they needed the input of a professional to help them understand how to interact with her, to best support her needs in the setting.

Cyflwynwyd yr ymateb hwn i'r [Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg](#) ar gyfer yr ymchwiliad: [A oes gan blant a phobl ifanc anabl fynediad cyfartal at addysg a gofal plant?](#)

This response was submitted to the [Children, Young People and Education Committee](#) for the inquiry: [Do disabled children and young people have equal access to education and childcare?](#)

AEC 43

Ymateb gan: Clybiau Plant Cymru Kid's Clubs

Response from: Clybiau Plant Cymru Kid's Clubs

Cefndir

Clybiau Plant Cymru Kids' Clubs yw'r sefydliad cenedlaethol ar gyfer Clybiau Gofal Plant y tu allan i oriau ysgol yng Nghymru. Rydym wedi bod yn hyrwyddo, datblygu a chefnogi'r sector Gofal Plant All-Ysgol ers 2001 er mwyn datblygu gweithlu proffesiynol sy'n croesawu ac yn cefnogi chwarae hunangyfeiriedig plant.

Ein gweledigaeth yw Cymru lle mae plant yn chwarae, a chymunedau'n ffynnu gyda chenhadaeth i fod yn llais i Glybiau Gofal Plant All-Ysgol yng Nghymru, gan gefnogi hawl plant i chwarae a gofal plant o safon sy'n gynaliadwy, yn fforddiadwy ac yn diwallu anghenion plant, eu teuluoedd a chymunedau.

Gwnaethom gynnal arolwg o **Glybiau Gofal Plant All-Ysgol** trwy ddigwyddiad ymgynghori ac arolwg ar-lein, i gael gwell dealltwriaeth o nifer y plant ag anghenion ychwanegol / ymddygiadol, boed â datganiad ffurfiol ai peidio. Efallai na fydd angen cymorth ychwanegol o fewn lleoliad chwarae ar blant sydd angen cymorth ychwanegol yn yr ysgol. Efallai, fodd bynnag, y bydd ar rai plant angen triniaeth, cyfleusterau neu ofal penodol tra byddant yn y Clwb sydd y tu hwnt i'r ddarpariaeth arferol ar gyfer y mwyafrif o'r plant.

Ymatebodd **34** o Glybiau y All-Ysgol o 15 o'r 22 ardal Awdurdod Lleol, ac mae gan bob un ohonynt bolisi cynhwysiant/anghenion unigol, gan amlygu eu nod i ddarparu darpariaeth integredig sydd yn amgylchedd croesawgar a chefnogol lle caiff pob plentyn ei drin ag urddas a pharch. .

Cawsom ystod eang o ymatebion ledled Cymru, o Glybiau Gofal Plant All-Ysgol (9), Saesneg (20) a dwyieithog (5); roedd 27 ohonynt wedi'u cofrestru gan Arolygiaeth Gofal Cymru, ac 7 ohonynt heb eu cofrestru.

Mynediad i Glybiau Gofal Plant All-Ysgol

Rhaid i system gofal plant sydd wedi'i chofrestru ag Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) gwblhau

Background

Clybiau Plant Cymru Kids' Clubs is the national organisation for Out of School Childcare Clubs in Wales. We have been promoting, developing and supporting the Out of School Childcare sector since 2001 to develop a professional workforce that embraces and supports children's self-directed play.

Our vision is A Wales where children play, and communities prosper with a mission to be the voice of Out of School Childcare Clubs in Wales, supporting children's right to play and quality childcare that is sustainable, affordable and meets the needs of children, their families and communities.

We surveyed **Out of School Childcare Clubs** via a consultation event and online survey, to gain a greater understanding of the number of children with additional / behavioural needs, whether with a formal statement or not. Children who need extra support in school may not need extra support within a play setting. Some children however may require specific treatment, facilities or care while in the Club that is above and beyond the usual provision for most children.

34 Out of School Clubs responded from 15 of the 22 Local Authority areas, all of whom have an inclusion/individual needs policy, highlighting their aim to provide an integrated provision which is a welcoming and supportive environment where all children are treated with dignity and respect.

We had a wide range of responses across Wales, from Welsh (9), English (20) and bilingual (5) Out of School Childcare Clubs, of which 27 were Care Inspectorate Wales registered 7 were unregistered.

Access to Out of School Childcare Clubs

Childcare providers who are registered with Care Inspectorate Wales (CIW) must complete

Datganiad Hunanasesu Gwasanaeth (DHG). Mae AGC wedi darparu ymatebion inni yn 2020, 2021 a 2023 i gwestiynau ynghylch anghenion ychwanegol:

Mae'r wybodaeth hon yn cael ei chasglu gan systemau Gofal Cymru (AGC) drwy'r Datganiad Hunanasesu Gwasanaeth (SASS) a'r sesiwn gan swyddogion. Nid yw'n wybodaeth sy'n cael ei wirio'n annibynnol trwy adroddiad. Bydd AGC yn cyhoeddi'r wybodaeth hon ar ffurf Erfyn Data Hunangofnodi ym mis Tachwedd 2023.

Lle mae darparwyr wedi ymateb i'r cwestiynau ar anghenion ychwanegol, mae Clybiau Gofal Plant All-Ysgol, dros y 3 blynedd, wedi darparu 10% o'r ymatebion hyn. Yn 2023 roedd yr ymatebion yn nodi bod 4,312 o blant sy'n rhoi gofal plant wedi'u **nodu'n ffurfiol fel rhai ag anawsterau neu anabledau dysgu**, roedd 1,180 o blant (27%) yn mynychu Clybiau Gofal Plant All-Ysgol.

Er nad yw Clybiau Gofal Plant Allysgol yn rhwym wrth Ddeddf / Cod ALNET, mae 90% (249) yn ymwybodol o'r Cod, sef cynnydd o 10% o 2020, a 49% yn nodi eu bod. yn gwneud atgyfeiriadau i'r awdurdod lleol ac/neu'n cysylltu â nhw mewn perthynas â darpariaeth/cefnogaeth i blant ag anghenion dysgu ychwanegol.

Mae ymatebion pellach gan Glybiau Gofal Plant All-Ysgol yn 2023 yn dweud:

- Bod gan 73% (201) berson dynodedig sy'n gwneud trefniadau ar gyfer darpariaeth anghenion dysgu ychwanegol i blant yn eu lleoliad, cynnydd o 1% o 2020
- Bod gan 77% (213) o staff hyfforddiant ychwanegol/arbenigol mewn cefnogi plant ag anghenion dysgu ychwanegol, cynnydd o 7% o 2020.

Er mwyn sicrhau nad oedd y ddogfen ymateb hon yn cynnwys y plant hynny sydd eisoes wedi'u cynnwys a'u hadrodd i AGC ar y SASS blynyddol, gwnaethom ofyn (i'r 34 o Glybiau Gofal Plant Allysgol a ymatebodd i'n harolwg), faint o blant a fynychodd eu lleoliad â datganiad ffurfiol nad oedd wedi'i gynnwys yn eu

a Self Assessment of Service Statement (SASS). CIW have provided us with the responses 2020, 2021 and 2023 in regard to the questions regarding additional needs:

This information is collected by Care Inspectorate Wales (CIW) through the Self Assessment of Service Statement (SASS) returns submitted by providers. It is not information which is independently verified through inspection. CIW will be publishing this information in the form of a Self Reporting Data Tool in November 2023.

Where providers have responded to the additional need questions, Out of School Childcare Clubs have over the 3 years, accounted for 10% of responses. In 2023 responses stated 4,312 children attending childcare **formally identified as having learning difficulties or disabilities**, 1,180 children (27%) attended Out of School Childcare Clubs.

While Out of School Childcare Clubs are not bound by the ALNET Act / Code, 90% (249) are aware of the Code, this is an increase of 10% from 2020, with 49% stating they make referrals to and/or liaise with the local authority in relation to provision/support for children with additional learning needs.

Further responses from Out of School Childcare Clubs in 2023 state:

- 73% (201) have a designated person who makes arrangements for additional learning needs provision for children in their setting, increase of 1% from 2020
- 77% (213) have staff with additional/specialist training in supporting children with additional learning needs, increase of 7% from 2020.

In order to ensure that this response document did not include those children who have already been included and reported to CIW on the annual SASS we asked (the 34 Out of School Childcare Clubs who responded to our survey), how many children attended their setting with a formal statement that had not

hadroddiad SASS. Roedd yr ymatebion yn dangos bod **138** o blant â datganiad ffurfiol yn mynychu darpariaeth, ond dim ond 51 o'r plant hynny oedd wedi'u cynnwys yn y SASS, gan adael **87** o blant heb eu cofnodi. O'r 87 o blant hynny, roedd 5 yn mynychu darpariaeth gofrestredig AGC (ar adeg cwblhau SASS roeddent naill ai oddi ar y gofrestr neu heb ddatganiad ffurfiol), roedd 82 yn mynychu lleoliadau nad oeddent wedi cofrestru ag AGC ar y pryd, ac felly ni fyddent wedi cwblhau SASS

Yn ogystal â'r plant â datganiad ffurfiol, dywedodd yr ymatebwyr; roedd **185** o blant eraill yn mynychu eu darpariaeth **nad oes** ganddynt ddatganiad ffurfiol ond sydd ag anghenion ychwanegol neu ymddygiadol, yn ystod y digwyddiad ymgynghori dywedodd mynychwyr eu bod yn profi nifer uwch o blant ag anghenion ychwanegol ac ymddygiadol yn mynychu eu lleoliadau ers y Covid 19 pandemig a'r cyfnod clo.

Mae plant sydd heb eu cynnwys yn y SASS a phlant heb ddatganiad ffurfiol yn cyfateb i **272** o blant.

Mae Gweithwyr Chwarae Cymwysedig sy'n gweithio mewn Clybiau Gofal Plant All-Ysgol yn rhoi sylw dyledus i Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP) Erthyglau 3, 12 a 23:

- erthygl 3 (Iles pennaf y plentyn) Rhaid i les pennaf y plentyn fod yn brif flaenoriaeth ym mhob penderfyniad a gweithred sy'n effeithio ar blant.
- erthygl 12 (parchu barn y plentyn) Mae gan bob plentyn yr hawl i fynegi ei farn, ei deimladau a'i ddymuniadau ym mhob mater sy'n effeithio arno, ac i'w farn gael ei hystyried a'i chymryd o ddifrif.
- erthygl 23 (plant ag anabledd) Mae gan blentyn ag anabledd yr hawl i fyw bywyd llawn a gweddus gydag urddas a, chyn belled ag y bo modd, annibyniaeth ac i chwarae rhan weithredol yn y gymuned

been included in their SASS report. The responses showed that **138** children with a formal statement were attending provision, however only 51 of those children were included in the SASS, leaving **87** children not recorded. Of those 87 children children, 5 attended CIW registered provision (at the time of SASS completion they either were not on the register or did not have a formal statement), 82 attended settings that are not currently registered with CIW and therefore would not complete a SASS.

In addition to the children with a formal statement respondents stated; a further **185** children were attending their provision that **do not** have a formal statement but do have additional or behavioural needs, during the consultation event attendees stated that they were experiencing a higher number of children with additional and behavioural needs attending their settings since the Covid 19 pandemic and the lockdown.

Children not included in the SASS and children without a formal statement equates to **272** children.

Qualified Playworkers working in Out of School Childcare Clubs have due regard to the United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC) Articles 3, 12 and 23:

- article 3 (best interests of the child) The best interests of the child must be a top priority in all decisions and actions that affect children.
- article 12 (respect for the views of the child) Every child has the right to express their views, feelings and wishes in all matters affecting them, and to have their views considered and taken seriously.
- article 23 (children with a disability) A child with a disability has the right to live a full and decent life with dignity and, as far as possible, independence and to play an active part in the community.

Mae gan Weithwyr Chwarae Cymwys ddull sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn/plentyn, gan gynnwys y plentyn a'r rhieni mewn trafodaethau i ddiwallu anghenion unigol orau. Maent yn ymdrechu i ddilyn y Model Cymdeithasol o anabledd, gan gydnabod y rhwystrau sy'n ei gwneud yn anos i blant ag anabledd neu niwroamrywiaeth gael mynediad i Ofal Plant Allysgol ac yn ymdrechu lle bo modd i gael gwared ar y rhwystrau hynny.

Dim ond 41% (14) a ymatebodd Clybiau Gofal Plant All-Ysgol sydd wedi cael mynediad at gyllid i gefnogi presenoldeb plentyn. Darparwyd y cyllid hwn gan y Cynnig Gofal Plant, yr Awdurdod Lleol, Clybiau Plant Cymru Kids' Clubs yn hwyluso cyllid Help Llaw neu drwy arianwyr grant megis Y Loteri Genedlaethol, Plant mewn Angen, Comic Relief. Cefnogodd y cyllid hwn **221** o blant anabl/niwrogyfeiriol, gan eu galluogi i gael yr un cyfleoedd â'u cyfoedion.

Ers i'r flwyddyn ysgol ddechrau ym mis Medi 2022, roedd **23** o ymatebwyr wedi derbyn ymholiadau gan rieni **234** o blant ag anghenion ychwanegol waeth beth fo'u datganiad ffurfiol gyda cheisiadau i gael mynediad at Ofal Plant All-Ysgol

Rhwystrau rhag cael mynediad at Ofal Plant Allysgol

O'r 234 o ymholiadau uchod roedd yn anffodus nad oedd 69 (29%) yn gallu cael mynediad at Ofal Plant y Tu Allan i'r Ysgol.

Roedd y rhesymau dros fethu â chefnogi'r plant hynny yn amrywiol:

Rheswm	Nifer yr ymatebion
Materion staffio	11
Diffyg gallu i roi cymorth unigol ar waith	1
Cafodd rhieni le mewn lleoliad arbenigol	1
Methu â derbyn cymorth gan nad yw'r lleoliad wedi'i gofrestru	1
Lleoliad / adeilad anaddas	4
Diffyg gwagle perthnasol	3
Diffyg cyllid	6
Diffyg hyfforddiant priodol	5
Anghenion ymddygiadol cymhleth	1

Er i 88% o'r ymatebwyr nodi eu bod yn teimlo'n hyderus y gallent gefnogi plentyn ag anghenion

Qualified Playworkers have a person/child centred approach, including the child and parents in discussions to best meet individual needs. They strive to follow the Social Model of disability, recognising the barriers that make access to Out of School Childcare harder for children with a disability or neurodiversity and strive where possible to remove those barriers.

Only 41% (14) responding Out of School Childcare Clubs have accessed funding in order to support a child's attendance. This funding was provided by The Childcare Offer, Local Authority, Clybiau Plant Cymru Kids' Clubs facilitating Local Authority Extra Hands funding or through grant funders such as The National Lottery, Children in Need, Comic Relief. This funding supported **221** disabled/neurodivergent children, enabling them the same opportunities as their peers.

Since the school year commenced in September 2022, **23** respondents had received enquiries from parents of **234** children with additional needs regardless of formal statement with requests to access Out of School Childcare.

Barriers to accessing Out of School Childcare

Of the 234 enquiries above it was unfortunate that 69 (29%) were unable to access Out of School Childcare.

Reasons for not being able to support those children were varied:

Reason	No of responses
Staffing issues	11
Lack of ability to implement individual support	1
Parents obtained a place at a specialist setting	1
Unable to receive support as setting is unregistered	1
Inappropriate venue / building	4
Lack of relevant space	3
Lack of funding	6
Lack of appropriate training	5

ychwanegol neu ymddygiadol, nid felly 12% ohonynt. derus. Lle dywedodd ymatebwyr nad oeddent yn teimlo'n hyderus gofynnwyd iddynt pa gymorth neu hyfforddiant sydd ei angen arnynt a fyddai'n cynyddu eu hyder:

- Gan fod anghenion pob plentyn yn wahanol hoffem gael mewnbwn gan y gweithwyr achos plant; hyn yn ogystal â hyfforddiant staff ehangach mewn Anghenion Ymddygiadol a sut i gwrdd â'r heriau hyn.
- Staff ychwanegol sydd wedi'u hyfforddi'n briodol
- Hyfforddiant priodol ar gyfer anghenion ychwanegol ac ymddygiad
- Ariannu

O'r adborth yr ydym wedi ei dderbyn drwy'r arolwg a'r ymgynghoriad gwelir bod 3 phrif her a wynebwr gan Glybiau Gofal Plant All-Ysgol sy'n cyfrannu at y rhwystrau rhag cael mynediad at Glybiau Gofal Plant Allysgol.

- **Ariannu**
- Fel y dywedwyd yn flaenorol, dim ond 14 o'r rhai a ymatebodd i'n harolwg a oedd wedi cyrchu cyllid i gefnogi plant ag anghenion ychwanegol a/neu niwroamrywiaeth i gael mynediad at eu gwasanaeth. Mae mynediad i'r cyllid hwn yn rhoi cyfleoedd i'r plant chwarae a chymdeithasoli â'u cyfoedion, ac i'r rhieni allu gweithio.

Ar hyn o bryd rydym yn adnewyddu'r wybodaeth sydd gennym ar gymorth 1:1 / cyllid sydd ar gael ledled Cymru a fyddai'n galluogi plant ag anghenion ychwanegol / niwroamrywiaeth i gael mynediad at yr un cyfleoedd â'u cyfoedion mewn Clybiau Gofal Plant All-Ysgol; fodd bynnag o'r arwyddion cynnar mae'n ymddangos bod cyllid fod yn gyfyngedig. Mae'r cyllid cyfyngedig hwn yn effeithio ar allu plentyn i gael mynediad at gyfleoedd chwarae a chymdeithasu, tra hefyd ar allu rhiant i weithio; ymhlith rhai enghreifftiau o hyn y mae:

- Awdurdod lleol nad yw'n ariannu plant oed ysgol, mae'r diffyg cyllid a chymorth parhad hwn, (heibio'r blynyddoedd

Complex behavioural needs 1

While 88% of respondents stated that they felt confident being able to support a child with additional or behavioural needs, 12% did not feel confident. Where respondents stated they did not feel confident they were asked what support or training do they require that would increase their confidence:

- As each child's needs are different we would like input from the children's case workers. In addition to more extensive staff training in Behavioural Needs and how to meet these challenges.
- Additional appropriately trained staff
- Appropriate training for additional needs and behaviour
- Funding

From the feedback that we have received through the survey and the consultation there are 3 main challenges faced by Out of School Childcare Clubs contributing to the barriers to accessing Out of School Childcare Clubs.

Funding

As stated previously only 14 respondents to our survey had accessed funding to support children with additional needs and/or neurodiversity accessing their service. Access to this funding enables children to play and provides socialisation opportunities with their peers while parents have the ability to work.

We are currently refreshing the information we have on 1:1 support / funding available across Wales that would enable children with additional needs / neurodiversity to access the same opportunities as their peers within Out of School Childcare Clubs, however early indications show that funding seems to be limited. This limited funding impacts a child's ability to access play and socialisation opportunities, whilst also a parents ability to work, some examples of this are

- A local authority who does not fund school aged children, this lack of continuation funding and support, (past the early years) **has caused a parent, who is a newly qualified teacher with a post starting in September 23, to**

cynnar) wedi achosi i riant, sy'n athrawes newydd gymhwyso, a swydd sy'n dechrau ym Medi 23, ystyried rhoi'r gorau i'w chyflogaeth, gan na all y plentyn gael mynediad at gymorth Help Llaw i ofal plant.

- Bydd yr awdurdod lleol ond yn ariannu cymorth 1:1 naill ai yn ystod addysg neu ofal plant i blentyn
- Mae cyllid ar gyfer cymorth 1:1 mewn llawer o siroedd yn aml yn dod i ben yn unol â'r Cynnig Gofal Plant pan fydd plant yn cyrraedd oed ysgol (5) gan effeithio felly ar eu gallu i gael mynediad i Glybiau Gofal Plant All-Ysgol.

Dyma'r sylwadau rydym wedi'u derbyn ynglŷn â chyllid:

- *Mae'r Awdurdod Lleol yn ariannu'r lleoedd ond mae llawer o waith yn mynd i mewn i gefnogi chwarae plant sydd ag ADY.*
- *Mae angen cefnogaeth ar gyfer gwaith paratoi / myfyrio ac adnoddau. Mae nifer yr oriau ychwanegol o hyfforddi staff, uwchsgilio staff unigol ar fanylion pob plentyn ADY yn feichus iawn. Yn ogystal, mae'r rhieni yn feichus iawn ynghyd ag ymdrin â materion plant ag ADY mewn lleoliad prif ffrwd.*
- *Mae angen mwy o gymorth ar y plant hyn ac i wneud hynny mae angen buddsoddiad arnom. Buddsoddi mewn staffio a staff Cymraeg i ddiwallu anghenion plant Cymru a rhoi cyfle i bob plentyn chwarae yn unol â'u hawliau.*
- *Gan nad yw plant fel arfer ar ddatganiad cyn 5 oed rydym yn teimlo y dylai mwy o gymorth ariannol fel cyllid fod ar gael. Mae hyn yn angenrheidiol i gefnogi anghenion 1:1 ac adnoddau y mae angen eu hadnewyddu am nad yw'r plentyn yn deall sut i ofalu am bethau neu am ei fod yn sgriblo dros waliau ac ati.*
- *Fel ysgol sydd ag SNRB (Sylfaen Adnoddau Anghenion Arbennig) fel rhan o'n hysgol mae hyn yn dod yn broblem fawr. Mae cyllid yn bryder mawr gan na allwn gael arian ychwanegol ar gyfer y*

consider giving up her employment as the child cannot access Extra Hands support for childcare.

- A local authority will only fund 1:1 support either during education or childcare for a child
- Funding for 1:1 support in many counties often ends in line with The Childcare Offer when children reach the school age (5) thereby impacting their ability to access Out of School Childcare Clubs.

Comments that we have received regarding funding are:

- *The LA fund the spaces however there is a mass amount of work that goes into supporting children's play who have ALN. There needs to be support for prep work / reflection and resource. The amount of extra hours training staff, up skilling individual staff on the specifics of each ALN child is very demanding. In addition the parents are very demanding along with dealing with issues of children with ALN's in a mainstream-setting. These children are in need of more support and to do that we need investment. Investment in staffing and Welsh language staff to meet the needs of children in Wales and allow all children the opportunity to play as per their rights.*
- *As children are not normally stated before the age of 5 we feel more funding support such as funding should be available. This is necessary to support 1:1 needs and resources that need replacing due to the child not understanding how to look after things or scribbling all over walls etc*
- *As a school that has a SNRB (Special Needs Resource Base) as part of our school this is becoming a big issue. Funding is a big concern as we cannot get extra funding for these placements so they all run at a loss which we have to support.*

lleoliadau hyn. Maent oll yn rhedeg ar gollod y mae'n rhaid i ni eu cefnogi.

- *Mae gennym ddigon o sgil a llawer o gymhelliant. Nid oes gennym y cyllid i allu cynnal y gofynion cymorth ychwanegol i wneud y gwaith yn dda ar gyfer plant ag anghenion ychwanegol, yn aml.*
- *Mae amgylchedd chwarae anstrwythuredig a hamddenol ein clwb yn ymddangos fel y cyfle perffaith i blant ag anghenion ychwanegol ffynnu ar ôl diwrnod o addysg ffurfiol strwythuredig - gyda chyllid nad yw'n bodoli ar gyfer y plant hyn yn ein clwb, mae bron yn amhosibl cynnig y cyfleoedd hyn i'r plant a'u teuluoedd.*

Hyfforddiant a Staffio

Rydym yn ymwybodol bod y sector gofal plant a chwarae cyfan, fel llawer o sectorau eraill, yn wynebu heriau recriwtio a chadw, ac mae hyn yn cael mwy o effaith ar y gallu i gefnogi plant ag anableddau / niwroamrywiaeth / anghenion ymddygiadol. Mae gan lawer o leoliadau y staff i fodloni Safonau Gofynnol Cenedlaethol AGC o ranr cymarebau ond nid oes ganddynt y staff ychwanegol i gefnogi plant unigol.

- *Yn perthyn i glwb mewn pentref bychan, mae'n anodd iawn dod o hyd i staff sy'n gymwys ac yn barod i weithio tuag at gymhwyster, sydd eisiau gweithio mewn clwb ôl-ysgol am ychydig oriau. Pe bai cyllid ar gael i gynyddu'r cyflogau a fyddai'n denu staff i fod ag awydd i weithio yn y sector am yr ychydig oriau hyn, rwy'n teimlo y byddai o fudd i glybiau bach.*
- *Byddai hyfforddiant o fudd i'r holl staff.*
- *Dylid cael cyrsiau hyfforddi ar sut i ddelio ag ymddygiadau penodo megis stimio, hunan-niweidio, gorlethiad a.y.b. Sut y gall staff ddelio ag ef, sut i gadw plant yn ddiogel rhag eu hunain a chyfyngu ar fygythiad i eraill. Er enghraifft, merch awtistig, 8 oed wedi cynhyrfu ac yn taro ei hun. Os bydd staff yn dod atyn nhw mae'n eu taro fel bod staff, yn monitro ac yn caniatáu gofod yn barhaus gan gynnig*

- *We have plenty of skill and much motivation. We just don't have the finances to be able to sustain the additional support requirements to do the job well for children with additional needs, often.*
- *The non-structured and relaxed play environment of our club seems like the perfect opportunity for children with additional needs to thrive after a day of structured formal education - with non-existent funding for these children at our club, it's almost impossible to offer these opportunities to the children and their families.*

Training and Staffing

We are aware that the whole childcare and play sector, like many other sectors, are facing recruitment and retention challenges, and this is having a greater impact on the ability to support children with disabilities / neurodiversity / behavioural needs. Many settings have staff to meet CIW National Minimum Standards for ratios but do not have additional staff to support individual children.

- *Being in a club in a small village it is extremely hard to find staff qualified and willing to work towards a qualification, that want to work in after school club for a few hours. If funding were available to increase the wages so that it entices staff to want to work in the sector for the few hours I feel it would benefit small clubs.*
- *Training would benefit all staff.*
- *There should be training courses on how to deal with specific behaviours, stimming, self-harm, meltdowns etc. How staff can deal with it, how to keep children safe from themselves and limit threat to others. Eg Autistic girl, aged 8 is upset and hitting herself. If staff approach she hits them so staff, monitor and allow for space continually offering resources and comforts to de-escalate the situation. As she grows*

adnoddau a chysur i leddfu'r sefyllfa. Wrth iddi heneiddio bydd yr ymddygiad hwn yn fwy difrifol a bydd yn achosi niwed gwirioneddol iddi hi ei hun. Beth ellir ei wneud i atal hyn neu gyfyngu ar yr effaith a gaiff arni ei hun? Rydym wedi edrych ond nid ydym wedi dod o hyd i unrhyw rai sy'n delio'n benodol ag ymddygiad negyddol. Mae yna ddigonedd o adnoddau sy'n hyrwyddo cynhwysiant a gweithgareddau ond dim un sy'n ymdrin â hyn i bob golwg.

older this behaviour will be more severe and she will cause actual harm to herself. What can be done to stop this or limit the impact she has on herself? We have looked but haven't found any that specifically deals with negative behaviours. There are plenty of resources promoting inclusion and activities but none that seem to deal with this.

Cyfathrebu

Mae lleoliadau wedi dweud mai un o'r heriau sydd ganddyn nhw yw diffyg cyfathrebu, a gall hyn fod gan y rhiant a/neu'r ysgol:

- Mae'r berthynas rhwng rhiant a'r ysgol/clwb yn allweddol, ond ychydig o help sydd i gyfyngu pan fo anawsterau, nac i amddiffyn staff rhag ymddygiad treisgar ac ymosodol gan blant a rhieni.
- Mae rhieni yn aml yn gyndyn o ddatgan anghenion ychwanegol eu plentyn wrth gofrestru, rhag ofn y gwrthodir lle iddynt. Mae hyn yn ein gadael yn ei chael yn anodd ymdopi, heb i ni gael y cyfle i ofyn am gyllid ar gyfer staffio ychwanegol.
- Ein problem fwyaf yw nad yw rhieni yn onest am lefel anghenion ychwanegol/problemau ymddygiad/problemau toiled a.y.b. wrth archebu eu plant i mewn. Dros yr haf roedd gennym ddau o blant gwahanol yr oedd yn rhaid i ni eu gwrthod ar ôl eu diwrnod cyntaf. Daeth yn amlwg bron ar unwaith fod gan y ddau blentyn anghenion cymhleth, er bod gan bron bob un o'n staff flynyddoedd lawer o brofiad o anghenion ychwanegol mewn ysgolion, nid oeddem yn teimlo ei bod yn briodol iddynt allu dychwelyd. Yn y ddau achos roedd y rhieni wedi esgeuluso dweud y stori wir wrthym.
- Nid oedd un o'r rhieni - y mae ei blentyn i bob pwrpas â 1:1 yn yr ysgol ac ag anghenion cymhleth (heb ei rannu â ni!) - yn ymwybodol bod cyllid ar gael dros y gwyliau ar gyfer plant ag anghenion

Communication

Settings have communicated that one of the challenges they have is a lack of communication, this may be from the parent and/or the school:

- *The relationship between parent and school/clwb is key, but there is little help to mediate when there are difficulties, or to protect staff from violent and aggressive behaviour from children and parents.*
- *Parents are often reluctant to declare their child's additional needs upon registration, for fear that they will be refused a place. This leaves us struggling to manage, without having had the opportunity to request funding for extra staffing.*
- *Our biggest problem is that parents are not honest about the level of additional needs/behaviour problems/toileting problems etc when booking their children in. Over the summer we had two different children who we had to refuse after their first day. It became clear almost immediately that both children had complex needs that despite almost all of our staff having many years experience of additional needs in schools, we didn't feel it appropriate that they could return. In both cases the parents had neglected to tell us the true story.*
- *One of the parents - whose child effectively has a 1:1 in school and has complex needs (not shared with us!) - wasn't aware that there was funding*

ychwanegol a bod lleoliadau ar gael ar gael a fyddai'n gallu helpu.

- Yn meddwl bod angen i'r awdurdodau fod yn fwy agored a gonest gyda rhieni y byddai angen lleoliadau o'r fath ar eu plant.

Bydd Clybiau Gofal Plant All-Ysgol bob amser yn ymdrechu i ddiwallu anghenion y plentyn unigol tra hefyd yn diogelu pob plentyn yn eu gofal. Lle nad yw plentyn yn gallu cael mynediad i Glybiau Gofal Plant All-Ysgol nid yw hyn oherwydd gwahaniaethu ond yn hytrach oherwydd rhwystrau cymdeithasol na allant eu goresgyn.

Mae lleoliad sy'n arbenigo mewn darparu gofal i blant ag anableddau, niwroamrywiaeth a heriau ymddygiad yn nodi:

“Mae'n hynod o anodd rhedeg gwasanaeth gofal plant i blant ag anghenion ychwanegol oherwydd y lefel uchel o staffio, hyfforddiant, cymwysterau a chyfleusterau sydd eu hangen. Mae angen llawer mwy o baratoi ar gyfer pob plentyn/person ifanc megis ymweld â nhw yn yr ysgol, gartref ac mewn lleoliadau eraill er mwyn cael darlun llawn o anghenion, ymddygiadau, a hoff a chas bethau'r unigolyn. Os oes gennym ni 10 o blant / pobl ifanc mewn sesiwn mae angen 2 weithiwr craidd a 10 un i un o leiaf. Efallai bod hynny'n swnio'n ormodol ond dyna sydd ei angen i gadw'r unigolion hyn yn ddiogel, yn ymgysylltu ac yn hapus. Mae llawer o'r plant angen cymorth yn yr ystafell ymolchi (llawer gyda chlytiau) sydd angen cefnogaeth 2:1 a dyna un enghraifft yn unig o pan fydd angen yswiriant ychwanegol drwy'r dydd. Mae'r gost o redeg ein lleoliad ymhell y tu hwnt i'r hyn sy'n rhesymol i'w godi fel ffioedd ar rieni, felly rydym yn codi arian yn gyson i agor y lleoliad.”

available over the holidays for children with additional needs and that there were settings available that would be able to help. Think the authorities need to be more open and honest with parents whose children would need such settings.

Out of School Childcare Clubs will always strive to meet the needs of the individual child while also safeguarding all children in their care. Where a child is unable to access Out of School Childcare Clubs this is not due to discrimination but rather due to social barriers which they are unable to overcome.

A setting who specialises in providing care for children with disabilities, neurodiversity and behaviour challenges states:

“It is incredibly difficult to run a childcare service for children with additional needs due to the high level of staffing, training, qualification and facilities needed. It requires substantially more preparation for each child/young person such as visiting them in school, at home and in other settings in order to have the full picture of the individuals needs, behaviours, likes and dislikes. If we have 10 children / young people in a session we need 2 core workers and 10 one to ones as a minimum. That may sound excessive but that is what is needed to keep these individuals safe, engaged and happy. Many of the children need assistance in the bathroom (many with nappies) which requires 2:1 support and that is just one example of when through the day we need additional cover. The expense of running our setting is way beyond what it is reasonable to charge parents in fees, so we are constantly fundraising to open the setting.”

Cyflwynwyd yr ymateb hwn i'r [Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg](#) ar gyfer yr ymchwiliad: [A oes gan blant a phobl ifanc anabl fynediad cyfartal at addysg a gofal plant?](#)

This response was submitted to the [Children, Young People and Education Committee](#) for the inquiry: [Do disabled children and young people have equal access to education and childcare?](#)

AEC 51

Ymateb gan: Mudiad Meithrin

Response from: Mudiad Meithrin

Mae Mudiad Meithrin yn gymdeithas wirfoddol genedlaethol o Gylchoedd Meithrin, cylchoedd Ti a Fi, gofal cofleidiol a meithrinfeydd dydd Cymraeg. Ein nod yw creu siaradwyr Cymraeg newydd, ymgyrchu dros ofal ac addysg Cymraeg i bob plentyn, cefnogi ein haelodau a chynllunio'n strategol i ddatblygu gwasanaethau newydd.

Ers 1971 rydym wedi tyfu'n aruthrol. Erbyn heddiw mae tua 1000 o Gylchoedd Meithrin, Cylchoedd Ti a Fi, grwpiau 'Cymraeg i Blant', sesiynau 'Clwb Cwtsh' a Meithrinfeydd dan faner y Mudiad Meithrin sydd yn darparu profiadau blynyddoedd cynnar i tua 22,000 o blant bob wythnos.

Rydyn ni wedi cymhwyso dros 3500 o unigolion yn uniongyrchol i'n gweithlu cyfrwng Cymraeg gyda chymwysterau Gofal Plant, a hynny drwy ein Cynllun Hyfforddi Cenedlaethol a'r Cynllun Ysgolion Cam wrth Gam. Mae'r Mudiad yn ganolfan wedi ei hachredu a'i hadnabod gan WJEC a City and Guilds yn ogystal â CACHE ar gyfer darparu yr ystod lawn o gymwysterau ôl-14 ac ôl-16.

Hefyd, rydym yn gweithio'n agos iawn gyda rhieni er mwyn darparu cymorth a chynghor i'w galluogi i ddatblygu a chefnogi gwaith y cylchoedd yn y cartref, trosglwyddo'r Gymraeg i'w plant neu ddechrau dysgu Cymraeg. Rydym yn elusen gofrestrdig sy'n cyflogi dros 200 o bobl yn genedlaethol, gyda 2000 ychwanegol yn gweithio yn y Cylchoedd a'r meithrinfeydd. Cefnogir y cylchoedd gan rwydwaith cenedlaethol o staff proffesiynol sy'n eu cynghori ar amrediad o faterion er enghraifft cefnogaeth fusnes, cymwysterau a recriwtio staff, hybu arfer da, hyfforddiant staff a chyd-weithio ag Awdurdodau Lleol.

Cyflwyniad

Mae Mudiad Meithrin yn croesawu'r cyfle i ymateb i ymgyngoriad amserol hwn gan y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg Senedd Cymru. Bu dwy flynedd ers i'r Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY) ddod i rym sy'n gosod dyletswydd ar leoliadau meithrin a ariennir nas cynhelir (fel Cylchoedd Meithrin) i gefnogi

Awdurdodau Lleol yn eu dyletswydd i adnabod plant ag ADY a chynnal Cynllun Datblygu Unigol ar gyfer y plentyn hwnnw.¹ Digwyddodd hyn mewn cyfnod o gyni ariannol sy'n parhau, ac yn debygol o waethygu, ac mae cwtogi ariannol wedi cael effaith uniongyrchol ar hawliau plant anabl a niwrowahanol ledled Cymru, ac yn benodol eu mynediad i ofal plant ac addysg. Gwyddom hefyd fod oedolion a phlant ag anghenion ychwanegol yn fwy tebygol o fyw mewn tlodi, felly rhaid i hynny fod yn ystyriaeth ganolog wrth edrych ar ffactorau a all rwystro neu amharu ar fynediad teg i ofal plant ac addysg: Mae teuluoedd gyda phlant anabl yn llawer mwy tebygol o fyw mewn tlodi.²

Mae Mudiad Meithrin wedi ymrwymo'n llwyr i'r egwyddor o roi mynediad teg i bob plentyn i ofal plant ac addysg, a'r egwyddor o gynllunio gan roi'r plentyn yn y canol, ac adlewyrchir hynny ym Mholisi Derbyn, Polisi Cydraddoldeb ac Amrywiaeth a Pholisi Cynhwysiant a Chyfle Cyfartal Cylchoedd Meithrin a meithrinfeydd dydd sy'n aelodau Mudiad Meithrin. Mae 'Cylch i Bawb' yn adnodd hyfforddiant a rhestr adnoddau sy'n helpu cylchoedd i ystyried cynhwysiant ym mhob agwedd o'r lleoliad, a chyflwyno amrywiaeth Cymru i blant bach. Darpara AcadeMi, adran hyfforddiant Mudiad Meithrin, sesiynau hyfforddi amrywiol ym maes ADY ac anabledau, ac mae rhwydwaith Cymru gyfan o Gydlynnyddion i gefnogi'r Cylchoedd gyda chynghor ac arweiniad ar holl agweddau o fywyd y lleoliad.

Er mwyn cael darlun o'r sefyllfa gyfredol o ran cynnig mynediad teg i addysg, fe rannodd Mudiad Meithrin holiadur wedi ei deilwra ar gyfer tair cynulleidfa wahanol:

- Rhieni a gofalwyr plant anabl a niwrowahanol
- Lleoliadau – Cylchoedd Meithrin a Meithrinfeydd Dydd
- Staff cefnogi Mudiad Meithrin wedi eu lleoli ar draws Cymru

Cafodd yr ymateb i'r ymgynghoriad hwn ei seilio'n bennaf ar eu hymatebion hwy.

Hefyd, edrychwyd ar dri set o ddata i graffu pa wybodaeth berthnasol i'r ymgynghoriad a allent eu cynnig:

- Casgliad data blynyddol Mudiad Meithrin o'r niferoedd o blant ag anghenion ychwanegol mewn Cylchoedd Meithrin
- Data ADY o gasgliad SASS Arolygaeth Gofal Cymru a ddarparwyd i Cwlwm gan Lywodraeth Cymru

Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD)

---

¹ Y Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol (2021) <https://www.llyw.cymru/y-cod-anghenion-dysgu-ychwanegol>

² Tlodi incwm cymharol: Ebrill 2021 i Fawrth 2022: [Tlodi incwm cymharol: Ebrill 2021 i Fawrth 2022 | LLYW.CYMRU](#)

Rydym wedi rhannu ein hymateb i'r adrannau isod:

1. Mynediad at bob rhan o ddarpariaeth gofal plant ac addysg
2. Heriau sy'n wynebu lleoliadau fel Cylchoedd a meithrinfeydd
3. Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY)
4. Cefnogaeth trwy gyfrwng y Gymraeg
5. Prif alwadau

Bydd is-benawdau yn cyflwyno'r prif ystyriaethau yn y prif adrannau hyn.

Adran 1: Mynediad at bob rhan o ddarpariaeth gofal plant ac addysg

Bydd yr adran hon yn canolbwyntio'n bennaf ar ein dealltwriaeth o brofiad plant a'u rhieni/gofalwyr o ofal plant ac addysg nas cynhelir. Fel a nodwyd uchod, mae gan bob Cylch Meithrin a meithrinfa bolisiau sy'n ymrwymo'r lleoliadau i groesawu pob plentyn a'i bod yn ofynnol iddynt wneud addasiadau rhesymol yn unol â Deddf Cydraddoldeb 2010 wrth dderbyn plant anabl neu blant ag unrhyw fath o anhawster.

Roedd y rhan fwyaf o'r ymatebion i'n holiadur i rieni a gofalwyr yn fodlon fod eu plentyn anabl neu niwrowahanol yn cael mynediad at bob rhan o'r ddarpariaeth. Dyma rai dyfyniadau o'r holiadur:

'Staff gwych a profiadau arbennig'

'All indoor and areas are accessible, activities are planned and suitable, quiet areas available'

'Mi gafwyd cyfarfod cynllunio i sicrhau nad oedd fy merch yn cael ei thrin yn wahanol ac i sicrhau fod pob math o gefnogaeth yn ei le ar ei chyfer.'

'My son was included in all activities, trips, games, etc.'

O'r atebion a dderbyniwyd gan rieni neu ofalwyr i blant anabl neu niwrowahanol, roedd 50% o'r ymatebwyr wedi rhoi'r sgôr uchaf i'r profiad a gawsant, sef eu bod yn credu i'w plentyn gael mynediad at bob rhan o'r ddarpariaeth. Roedd 31.81% o'r ymatebwyr wedi rhoi'r sgôr isel sy'n golygu nad oeddent yn credu eu bod wedi derbyn mynediad at bob rhan o'r ddarpariaeth (roedd y gweddill wedi sgorio rhywle yn y canol.

Isod, amlinellir y prif resymau pam nad oedd rhieni a gofalwyr yn credu bod eu plentyn wedi cael mynediad llawn Cylch Meithrin.

Diffyg staff

Y prif reswm a nodwyd gan rieni oedd diffyg staff, ac ategir hyn gan yr ymateb i holiadur ymysg staff sy'n nodi prinder staff fel y prif ffactor os yw plentyn yn cael ei eithrio.

Adroddodd un rhiant bod ei phlentyn anabl wedi derbyn gofal plant gynhwysol o'r radd flaenaf mewn un Cylch Meithrin, ond bu i'r teulu symud i ardal arall ac i Gylch Meithrin gwahanol ar safle ysgol yn yr ardal newydd. Llwyddodd y Cylch i recriwtio aelod o staff ar ôl derbyn nawdd ar gyfer dwylo ychwanegol, ond os nad oedd yr aelod o staff ar gael, nid oedd modd i'r plentyn fynychu:

'Due to lack of staff at Cylch Meithrin ***, my son was excluded for one whole cylch week and 1 day between April 2023 and the end of summer term.'

Cytunai sawl ymateb arall mai niferoedd staff oedd y rheswm pam nad oedd modd i'w plentyn fynychu'r lleoliad yr un mor rheolaidd â phlant eraill:

'Not enough staff, staff calling in sick, unable to open all day for them. Not consistent for their routine.'

Gall yr anghysondeb yma gael effaith ar y plentyn a'u datblygiad. Nododd y rhiant cyntaf a ddyfynnwyd bod ei mab 4 oed eisoes yn sylwi ei fod yn cael ei drin yn wahanol. Bydd yr anghysondeb yn achosi problemau i rieni/gofalwyr sy'n gweithio hefyd.

Aros am gyllid

Un o'r rhesymau mwyaf cyffredin a roddwyd am y diffyg staff oedd nad oedd cyllid ar gael gan yr Awdurdod Lleol, neu bod rhaid aros i weld a oedd cyllid ar gael. Yn ôl egwyddorion y Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol, mae angen rhoi'r plentyn yn y canol a chynllunio yn ôl ei anghenion, ac felly ni fydd angen cyllid ar gyfer dwylo ychwanegol ym mhob achos gan fod pawb yn wahanol. Serch hynny, mae'n ymddangos o'r ymatebion fod aros am sicrwydd o gyllid yn eithrio'r plant sydd ei angen ar hyn o bryd:

'Waiting to find out after the CDT meeting also waiting on outreach funding.'

'We are awaiting funding to be allocated for a 1:1 support, so that there is an adult to support our daughter by carrying her portable oxygen cylinder.'

'Waiting on a CDT meeting; my child was 2 in July but we don't have a start date for cylch because they want to check the support will be in place for him.'

Mae aros i glywed a oes cyllid ar gael yn effeithio ar hawl plant anabl neu niwrowahanol i gael gofal plant ac addysg. Bydd yr ansicrwydd hefyd yn effeithio ar allu'r rhieni/gofalwyr i gynllunio eu bywydau ac i sicrhau fod eu plant yn elwa ar gyfleon chwarae ac addysg blynyddoedd cynnar.

Byddwn yn trafod materion staffio a chyllid o safbwynt y lleoliad ymhellach yn yr adran nesaf.

Gwyliau ysgol

Yn yr ymateb i'r holiadur ar gyfer rhieni a gofalwyr, cododd mater o gyllid yn ystod gwyliau fel un peth penodol a oedd yn rhwystro plant anabl a niwrowahanol rhag cael mynediad teg i ofal plant ac addysg. Dywedodd un rhiant mewn cyfweiliad ffôn fod amser gwyliau yn 'amser anodd iawn' a bod cyllid am ofal plant ar gyfer ei merch ag anghenion dwys wedi ei dorri yn gynharach yn 2023. Golygai hyn ei bod fel mam sengl yn wynebu wythnosau heb doriad o ofalu am ei merch, a'i bod wedi cael effaith andwyol ar ei iechyd meddwl.

Yn ôl un rhiant, help i gael mynediad i *respite* fyddai un o'r pethau mwyaf y gellir ei wneud i'w cefnogi fel teulu yn ystod y gwyliau, ond rhaid iddyn nhw ariannu a threfnu hyn eu hunain:

'Dydyn ni ddim yn gymwys am [*respite*] chwaith ac yn gorfod talu ffrind i'r teulu i wneud hyn i ni. Mae'r gwyliau yn hunllef. Mae angen mwy o help a chefnogaeth. Mae e'n costio'n ddrud i ni. Mae ein mab gymaint drutach na phlant eraill felly rhaid i ni barhau i weithio ar ychydig iawn o gwsg ac ychydig iawn o hoe er mwyn ariannu yr anghenion ychwanegol. Mae'n unig ac rydym wedi ymlâdd.'

Mae pryder gwirioneddol ymhlith rhieni a gofalwyr y bydd cwtogi pellach ar y gwasanaethau a'r gefnogaeth fydd ar gael yn ystod gwyliau ysgol.

Addasrwydd lleoliad a gweithgareddau

Mae Cylchoedd Meithrin wedi eu lleoli mewn amrywiaeth o lefydd – o adeiladau pwrpasol lle mae cartref parhaol gan y cylch i neuaddau lle mae'n rhaid clirio adnoddau'r Cylch ar ddiwedd bob sesiwn. O'r ymatebion a ddaeth i law, nid oedd sylwadau penodol am amgylchedd ffisegol, ac roedd sawl sylw yn canmol hygyrchedd a mynediad hawdd i adnoddau i bob plentyn.

Teimlai rhieni a gofalwyr bod plant anabl neu niwrowahanol yn fwy tebygol o gael eu heithrio o dripiâu nag unrhyw weithgaredd arall:

'Every trip they've had, my daughter didn't get a chance to go on because of her disabilities. There were never enough staff to take her even though she has a 1:1'

'Excluded from walks. All activities that he struggles with are planned for the day he is off.'

Nid yw'r enghreifftiau hyn yn amlygu arfer dda o addasu gweithgareddau i fod yn addas i bob plentyn. Gwyddom fod pob plentyn mewn lleoliad yn elwa pan fod cynhwysiant go iawn ar waith, ac mae'n bryder pa negeseuon sy'n cael eu gyfleu i blant eraill y lleoliad os nad yw eu ffrindiau anabl neu niwrowahanol yn cael cymryd rhan yn yr un gweithgareddau â nhw.

Hyfforddiant:

Roedd diffyg hyfforddiant ac arbenigedd yn ffactor fawr a oedd wedi cyfrannu at brofiad negyddol rhai rhieni a gofalwyr. Yn ymatebion ymarferwyr i'r holiadur a anfonwyd atyn nhw, nodâ nifer ohonynt nad oes hyfforddiant addas neu'r hyfforddiant maent yn chwilio amdano ar gael yn aml iawn. Galwant hefyd am fwy o gyngor ac arweiniad gan arbenigwyr wrth geisio cynnig cefnogaeth i blentyn unigol (ceir trafodaeth lawn ynglŷn â hyn yn Adran 2).

Ymhlith enghreifftiau gwaethaf rhieni a gofalwyr y mae:

- Diffyg dealltwriaeth sut i gefnogi plentyn er bod cyllid wedi ei gynnig
- Diffyg dealltwriaeth o'r gwahaniaethau rhwng cyflyrau gwahanol
- Gwell deialog â rhieni a gofalwyr – angen cryfhau pontio rhwng y cartref a'r lleoliad
- Yr angen am barodrwydd i roi cynlluniau a chynghor arbenigwyr ar waith yn y lleoliad
- Diffyg darpariaeth anghenion dwys

Pwysleisiwn mai lleiafrif yr ymatebion a gododd y pwyntiau uchod, ond bydd Mudiad Meithrin yn awyddus i ddeall mwy am y canfyddiadau hyn a sut gallwn gefnogi ymarferwyr i uwch-sgilio am chynyddu eu dealltwriaeth ynghylch darparu gwasanaeth gyflawn i blant anabl a niwrowahanol.

Dywedodd un rhiant eu bod wedi cael croeso mewn Cylch Meithrin, ond nid oedd parodrwydd y cylch i dderbyn y plentyn yn golygu mai'r lleoliad hwnnw oedd y gofal a oedd fwyaf addas i'r plentyn – bu'n amhosib i'r plentyn dan sylw gael y gofal arbenigol drwy gyfrwng y Gymraeg:

'Aeth fy mab i Gylch Meithrin brif ffrwd lle roedd ganddo un i un. Dwi ddim yn meddwl ei fod yn gwneud braidd dim gweithgareddau gyda'r plant eraill. Doedd dim PECS yno na digon o ofod iddo nac arbenigedd. Arferem deithio o *** i *** ddwywaith yr wythnos i fynychu meithrinfa Saesneg gydag arbenigedd ASD.'

Mae profiad y rhiant yn pwyntio at ddiffyg gofal arbenigol trwy gyfrwng y Gymraeg yn benodol, felly mae angen gwell cynllunio er mwyn ymateb i anghenion plant trwy gyfrwng iaith y teulu. Meddai'r un rhiant:

'Does dim darpariaeth blynyddoedd Cynnar digonol yn ***. Mae angen meithrinfa arbennig i blant gydag ASD, a hynny yn Gymraeg. Gwellodd pethe yn sylweddol pan aeth i ysgol gydag uned arbenigol. Does dim cyfleon chwarae na grwpiau Gymraeg eu hiaith yn *** na chyfle i gymdeithasu gyda theuluoedd Gymraeg. Mae'r gwasanaeth iaith a lleferydd yn ofnadwy o wael.'

Ychwanegodd y rhiant bod ei phlentyn bellach 'wedi ei ryddhau o'r gwasanaeth iaith a lleferydd er nad yw fy mab yn siarad gair'.

Gwahaniaethu yn seiliedig ar anabledd a'i effaith

Dywedodd 39.13% o'r rhieni neu ofalwyr a atebodd holiadur Mudiad eu bod yn credu eu bod wedi profi gwahaniaethu ar sail anabledd.

Mae'r lefel o ddewis o leoliadau yn is i blant anabl neu niwrowahanol, ac mae rhieni yn teimlo eu bod yn gorfod gweithio'n galed i gael y wybodaeth sydd angen arnynt, yn ogystal â dod o hyd i le addas sy'n bodloni anghenion y plentyn. Adroddodd un rhiant am y trafferth a gafodd i ddod o hyd i leoliad a fyddai'n derbyn ei phlentyn:

'Before my son started at Cylch Meithrin... I tried to get him into 3 other nurseries. All of them had spaces available until they discovered that my son had a disability and they would need an extra member of staff / support staff for some of the week. I was told on one occasion that 'it wasn't worth their setting hiring another member of staff for my son for less than an academic year'. Most nurseries I've approached seem to be unaware of disability rights and have no problem making myself and my son feel like a burden.'

Yn amlwg, nid yw'n dderbyniol fod y rhiant a'r plentyn yn teimlo fel bwrddwr wrth geisio cael lle mewn meithrinfa. Roedd y plentyn penodol hwn angen aelod penodol o staff i'w oruchwylio oherwydd anabledd corfforol. O gofio'r cyd-destun presennol pan mae hi'n anodd dod o hyd i gyllid i gefnogi plant unigol, ac os yw'r

feithrinfa yn barod yn cynnig gofal i blant ag anghenion o'u poced eu hunain, gall fod yn heriol iawn i leoliadau gallu derbyn a chefnogi pob plentyn.

Dywedodd rhiant arall ei bod wedi gorfod rhoi'r gorau i'w gwaith oherwydd nad oedd cyllid ar gael i'w phlentyn ag anghenion dwys i fynychu gofal cofleidol ar safle'r ysgol erbyn hyn:

'As a single mum I am unable to work due to lack of suitable child care..I have found the younger my daughter was the easier her needs were met (up to 3 years) now I cannot work because there isn't suitable childcare or anywhere that offers wrap around care for her school.'

Er bod ei merch yn cael y gefnogaeth angenrheidiol yn ystod oriau'r ysgol, roedd y rhiant yn chwilio am ofal am ddwy awr cyn neu ar ôl ysgol. Adroddodd y rhiant bod gorfod rhoi gorau i'w swydd am nad oedd gofal ar gael i'w merch yn y boreau (heblaw ei bod yn talu am y gofal ei hun) wedi bod yn ergyd ddwbl – yn ariannol ond hefyd ar ei iechyd meddwl.

O'r ymatebion a gafwyd i'r holiadur, gellir dweud fod y wybodaeth sydd ar gael i deuluoedd yn amrywio drwy Gymru gyfan. Dyma'r gofynion a ddaeth i'r amlwg o'r holiadur:

- Dylai ysgolion gynnig mwy o wybodaeth i leoliadau nas cynhelir a rhieni pan fo rhieni yn ystyried dewisiadau a'r cam nesaf i'r plentyn
- Dylai ysgolion gryfhau'r pontio rhwng y feithrinfa a'r ysgol
- Bod gwybodaeth ar gael yn hawdd heb orfod chwilio'n galed amdano
- Mwy o ymweliadau gan ymwelwyr iechyd i deuluoedd â phlant anabl.

Mae'n amlwg fod tipyn i'w wneud i wella profiad plant anabl a niwrowahanol a'u rhieni/gofalwyr o ofal plant ac addysg gynnar, ac mae Mudiad Meithrin yn awyddus i fynd i'r afael â'r rhain ar y cyd ag Awdurdodau Lleol a Llywodraeth Cymru. Dengys yr adran nesaf fod gwraidd llawer o'r profiadau mewn ffactorau sydd tu hwnt i reolaeth arweinwyr lleoliadau meithrin.

Adran 2: Rhwystrau sy'n atal darparwyr gofal plant rhag cynnig darpariaeth hygyrch

Mae Mudiad Meithrin yn casglu data am y niferoedd o blant ag ADY mewn Cylchoedd Meithrin yn flynyddol, ynghyd â'r trosglwyddiad o blant ag ADY i addysg Gymraeg. Mae'r ganran genedlaethol o blant ag ADY yn cymharu'n dda a'r ganran o blant ag ADY mewn ysgolion yn yr un flwyddyn yn ôl data a gymerwyd o Gyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD).³

---

³ [Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion \(CYBLD\) \(llyw.cymru\)](#)

Blwyddyn	Anghenion ADY yn mynychu Cylchoedd Meithrin	Anghenion ADY gyda Datganiad (% o'r holl ddisgyblion Cymru)	Anghenion ADY gyda Datganiad (% o'r sector cyfrwng Cymraeg)	Anghenion ADY gyda Datganiad (% o'r sector cyfrwng Saesneg)
2021-22	1.75	1.96	1.15	2.20

Er bod y gymhariaeth yma'n newyddion da o ran cynrychiolaeth plant ag ADY mewn Cylchoedd Meithrin, gwyddom fod amrywiaeth mawr o ran lefel dwyster anghenion y plant o fewn y data a gasglwyd gan Gylchoedd Meithrin, lle bo'r data o'r ysgolion yn cofnodi os oes gan blentyn ddatganiad sy'n ffon fesur llawer mwy pendant.

Mae canlyniadau holiadur Datganiad Hunanasesu'r Gwasanaeth (SASS) gan Arolygaeth Gofal Cymru⁴ yn cynnwys ymatebion gan amrywiaeth o leoliadau gofal plant: gofal dydd, gofal sesiynol, (rhain yn debygol o fod dan 5 oed) gwarchodwyr plant a chlybiau (amrywiaeth o oedrannau). Mae Cylchoedd Meithrin ac aelodau Mudiad Meithrin yn debygol o fod wedi eu cyfrif dan gategori gofal dydd neu ofal sesiynol. Yn 2023, roedd llai o leoliadau wedi ymateb ond roedd nifer y plant ag ADY wedi cynyddu yn ôl yr ymatebion, er na wyddom sut roedd y lleoliad yn mesur hynny (e.e. a oedd y plentyn wedi ei adnabod ag ADY gan yr awdurdod lleol).

Blwyddyn	Cyfanswm yr ymatebion i SASS gan leoliadau unigol	Cyfanswm y plant (o bob oed) a gafodd eu hadnabod yn ffurfiol fel plentyn ag ADY neu anabledd
2020	3113	4062
2021	3010	3921
2023	2787	4312

Er bod angen mwy o wybodaeth i ddeall y data yma'n llawn (a'i dorri i lawr fesul awdurdod lleol), ymddengys ar yr wyneb bod cynnydd sylweddol yn y nifer o blant ag ADY mewn lleoliadau gofal plant pob oed, sy'n cyd-fynd â chanfyddiad ymarferwyr eu bod yn teimlo bod cynnydd yn y nifer o blant ag anghenion amrywiol sy'n mynychu cylchoedd. Mae'n aneglur a yw'r cynnydd sydyn hwn yn ganlyniad i gyflwyno'r Cod ADY newydd ym Medi 2021.

⁴ [Datganiad Hunanasesu'r Gwasanaeth \(SASS\) | Arolygiaeth Gofal Cymru](#)

Stori wahanol a geir yng Nghyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD), sef cwmp sydyn yn y nifer a'r ganran o blant sydd wedi eu hadnabod ag ADY mewn ysgolion (heb gynnwys oed meithrin a derbyn).

	Cymru	Cymru	Cymraeg	Cymraeg	Saesneg	Saesneg
Blwyddyn	Holl Ddisgyblion Anghenion ADY (nifer)	Holl Ddisgyblion Anghenion ADY (% o'r cyfan)	Holl Ddisgyblion Anghenion ADY (nifer)	Holl Ddisgyblion Anghenion ADY (% o'r cyfan)	Holl Ddisgyblion Anghenion ADY (nifer)	Holl Ddisgyblion Anghenion ADY (% o'r cyfan)
2021-22	69,100	14.86	15,670	14.33	53,430	15.02
2020-21	87,360	18.64	19,155	17.39	68,205	19.02
2019-20	92,305	19.92	19,935	18.35	72,370	20.40
2018-19	98,875	21.37	21,465	19.93	77,410	21.80

Noder fod y ganran o blant sydd â Datganiad ADY wedi aros yr un fath, er bod y niferoedd a'r ganran o blant a ystyrir fod ganddynt ADY wedi gostwng. Mae'n debygol fod y gostyngiad yn ymwneud â throsglwyddo i'r system ADY newydd a ddaeth i rym ym Medi 2021. Gan fod y ffigyrau wedi bod yn gyson dros y blynyddoedd er y nodir gostyngiad graddol, cwestiynir felly beth sydd i gyfrif am y gostyngiad sydyn. Nid yw'n ymddangos fod y swm gostyngiad yn ymddangos fel nifer sydd wedi derbyn Cynllun Datblygu Unigol dan y drefn newydd yn 2021-22 chwaith. Byddwn yn parhau i graffu ar y ffigyrau hyn ac unrhyw newidiadau arwyddocaol. Pwysleisiwn fod cofnodi plant sy'n cael eu monitro neu eu targedu, ac am beth, yn holl bwysig er mwyn gallu cynllunio gwasanaeth i'r dyfodol. Mae hyn yn arbennig o wir yn y blynyddoedd cynnar pan nifer o blant yn cael darpariaeth wedi ei dargedu ac efallai na fyddant yn derbyn CDU tan eu bod mewn lleoliad a gynhelir (neu bydd ymyrraeth gynnar mewn lleoliad nas cynhelir wedi cefnogi'r plentyn i ddatblygu a rhwystro unrhyw anghenion rhag gwaethygu). Heb y data yma, bydd gwybodaeth am batrymau a niferoedd o flwyddyn i flwyddyn ddim ar gael er mwyn cael gwell dealltwriaeth sut i gefnogi plant, eu teuluoedd a'r lleoliad maent yn ei fynychu. Mae angen gwell dealltwriaeth o'r data er mwyn i awdurdodau lleol a'r sector allu gwella eu cynllunio a'u cefnogaeth ar gyfer lleoliadau. Nid yw'r data hwn yn cyd-fynd a'r niferoedd sydd ar gynnydd yn nychweliad SASS yn 2023, sef yr unig set data Cymru gyfan sydd ar gael ar gyfer y sector gofal plant, chwarae a dysgu sylfaen, a byddai gwell gwybodaeth am y sefyllfa yn ystod 0-5 oed yn cyd-fynd â'r dyhead yn Neddf Anghenion Dysgu Ychwanegol i weld ymyrraeth buan yn cael ei normaleiddio.

Bydd gwell gwybodaeth yn helpu i fynd i'r afael â'r prif ffactorau sy'n effeithio gallu lleoliadau meithrin nas cynhelir i gynnig mynediad teg i ofal plant ac addysg i blant anabl a niwrowahanol – trafodir y prif ffactorau dan is-benawdau isod sy'n seiliedig ar ymatebion ymarferwyr Cylchoedd Meithrin a staff cefnogi Mudiad Meithrin i holiadur a anfonwyd atynt am eu barn.

Ateb anghenion y plentyn

Noda Safon 4 o'r Safonau Gofynnol Cenedlaethol ar gyfer Gofal Plant a Reoleiddir: 'Y cynllunnir ac y darperir ar gyfer anghenion unigol pob plentyn, gan gynnwys plant ag anabledau neu anghenion ychwanegol (gan gynnwys anghenion dysgu ychwanegol).'⁵

Un o'r pryderon mawr a gyfathrebwyd gan ymarferwyr a staff Mudiad Meithrin oedd nad oedd modd i'r lleoliad gyfarfod ag anghenion y plentyn anabl neu niwrowahanol yn eu gofal ym mhob achos. Deallant fod cyfrifoldeb arnynt i dderbyn plentyn a pheidio gwahaniaethu ar sail anabled neu anghenion eraill, ond o bryd i'w gilydd bydd cylchoedd yn teimlo na allant gyfarfod anghenion y plentyn am amryw o resymau. Er enghraifft, os oes materion ymddygiad gan blentyn bydd angen i un ymarferydd gadw llygad a diogelu'r plentyn ond effaith hyn yw bod ymyrraeth i gymarebau staff sydd i oruchwylio gweddill y plant yn y lleoliad. Nid yn unig mae hyn yn fater o ddiogelu i bob un yn y lleoliad, ond gall y lleoliad fod yn torri safonau gofynnol AGC ynghylch cymarebau gofal. Gall fod yn sefyllfa rwystredig iawn i ymarferwyr heb gefnogaeth ac arweiniad ynghyd â phryder ynghylch torri rheolau a pheryglu diogelwch plant eraill.

Wrth gwrs, mae pob plentyn yn wahanol a bydd ateb anghenion bob plentyn yn unigryw. Cytunwn fod angen edrych ar ba gefnogaeth sydd angen ar y lleoliad ac edrych ar weithredu cynhwysiant drwy gynnig cyllid Dwylo Ychwanegol yn hytrach na 1-1, yn enwedig pan mae mwy nag un plentyn yn cael cymorth mewn lleoliad; gall y strategaeth hon helpu i baratoi'r plentyn ar gyfer mynychu addysg heb ddwylo ychwanegol. Gall fod tuedd hanesyddol gan ymarferwyr i droi yn syth i ddweud bod angen cyllid Dwylo Ychwanegol cyn ystyried beth yw anghenion y plentyn a sut bydd modd ei gynnwys a'i gefnogi orau yn y lleoliad. Fodd bynnag, deallwn hefyd fod profiad o beidio â derbyn help neu arweiniad ynghylch sut i gefnogi plentyn anabl neu niwrowahanol, diffyg cyllid ar gael neu fethiant i recriwtio yn arwain at bryder ac ymateb sy'n ymddangos yn negyddol i rieni/gofalwyr.

Dywedodd un ymarferydd:

---

⁵ [Y Safonau Gofynnol Cenedlaethol ar gyfer Gofal Plant a Reoleiddir \(llyw.cymru\)](#)

'Mae angen cefnogaeth yn sydyn i plentyn sydd wedi ei dargedu (o fewn y ddarpariaeth gyffredinol) gan fod un aelod o staff yn colli rhan o'r cymarebau yn gorfod edrych ar ôl y plentyn.'

Mae gorfod aros am geisiadau am gyllid yn rhwystr i leoliadau meithrin i roi mynediad teg, ac yn un o'r ffactorau oedd yn rwystredig i'r rhieni hefyd wrth iddynt aros am le i'w plentyn.

Cyllid

Adroddodd ymarferwyr a staff cefnogol nad oes cefnogaeth ariannol ar gael i blant anabl neu niwrowahanol o dan 2 oed sydd am fynychu gofal plant.

Mae cyllid ar gyfer dwylo ychwanegol yn fwy tebygol o fod ar gael ar gyfer plant sy'n gymwys dan y Cynnig Gofal Plant. Y broblem yma yw bod y Cynnig Gofal Plant yn cael ei gynnig ar sail cymhwysedd y rhieni/gofalwyr, nid y plentyn. Bydd hyn yn eithrio plant anabl a niwrowahanol rhag cael mynediad teg i ofal plant ac addysg, pan o bosib mai cyfleon chwarae a rhyngweithio â phobl a phlant yw un o'r ymyraethau fyddai'n gwahaniaeth go iawn i'r plentyn hwnnw.

Mae'r bwlch ariannu yn gwahaniaethu yn erbyn plant ag ADY ar hyn o bryd. Derbyniom dystiolaeth gan therapydd iaith a lleferydd yn ddiweddar a oedd yn ymweld â phlentyn a oedd ag oedi o ran datblygiad iaith. Yn ei barn hi, ni fyddai'n cael ei adnabod fel plentyn ag ADY gan yr awdurdod lleol, ond credai ei fod angen ymyrraeth gynnar i gefnogi ei ddatblygiad ieithyddol. Nid oedd y plentyn yn byw mewn ardal Dechrau'n Deg, ac nid oedd ei deulu mewn sefyllfa i dalu am le mewn lleoliad gofal plant na'r drafnidiaeth i gyrraedd y Cylch Meithrin agosaf. Ym marn broffesiynol y therapydd, byddai help ariannol i'r plentyn allu mynychu Cylch Meithrin neu feithrinfa (dan oed cymwys i'r Cynnig Gofal Plant) yn ymyrraeth effeithiol er mwyn ei annog i ddefnyddio iaith a datblygu ei sgiliau cyfathrebu wrth chwarae. Mae hyn yn enghraifft o'r angen i ailystyried cymhwysedd ar sail angen y plentyn, yn hytrach na chymhwysedd y rhieni i dderbyn y Cynnig Gofal Plant, ac eto'n tanlinellu mor allweddol yw ymyrraeth gynnar a'r rôl greiddiol mae lleoliadau gofal plant ac addysg yn ei wneud i atal anawsterau i waethygu neu ddatblygu'n anabledd. Credwn fod gwaith i'w wneud i hyrwyddo a rhoi statws i'r gwaith mae ymarferwyr gofal plant ac addysg yn ei wneud i hwyluso ymyraethau i gefnogi plant yn gynnar.

Disgrifiodd un ymarferydd y tensiwn o eisiau derbyn plentyn anabl neu niwrowahanol, ond nad oedd y gefnogaeth ar gael i'r lleoliad oherwydd nad oedd y plentyn yn gymwys i dderbyn y Cynllun Gofal Plant:

'Os oes plentyn ddim yn derbyn y cynnig gofal plant yn anffodus does dim cymorth i'r plant yma. Dwi'n deall efallai nad oes rhaid i nhw fynychu ond os ydi gwasanaethau cymdeithasol yn cysylltu a gofyn i ni gymryd y plant yma, neu os ydi rhieni yn gofyn i ni gymryd nhw er mwyn i nhw gael ychydig bach o seibiant mae o'n gyfrifoldeb arna ni i sicrhau bod pob plentyn yn cael ei drin yn gynhwysol'.

Ychwanegodd yr Arweinydd Cylch yma ei bod wedi talu am staff ychwanegol o goffrau'r cylch pan wrthodwyd eu cais am gyllid, a bod y Cylch Meithrin wedi prynu adnoddau arbennig i ateb anghenion y plentyn.

Fe wnaeth sawl ymarferydd ddweud bod gallu'r lleoliad i gefnogi plentyn unigol yn dibynnu'n rhy aml ar sefyllfa ariannol y feithrinfa neu'r cylch:

'In our case we do have money but if some nurseries dont then some children with ALN could be excluded due to lack of funding and not being a part of the 20 hours free childcare'.

Nododd rhai nad oes help cyllidol ar gael er mwyn galluogi plentyn anabl neu niwrowahanol sydd angen cefnogaeth i fynychu darpariaeth cofleidiol.

Roedd recriwtio staff yn fater a adnabuwyd gan bron bob un o staff cefnogi Mudiad Meithrin fel ffactor oedd yn rhwystro lleoliadau rhag cynnig mynediad teg i blant anabl a niwrowahanol. Bu'n gyfnod heriol o ran recriwtio staff i weithio mewn lleoliadau gofal plant ac addysg, mae hynny'n hyd yn oed yn fwy o her os yw'r unig gyllid ar gael dim ond ar gyfer dwylo ychwanegol am ychydig oriau'r dydd:

'We struggled to fulfill 1;1 position as it was only 2 hours per day.'

Hyd yn oed os llwyddir i recriwtio, roedd teimlad ymhlith yr ymatebwyr fod prinder staff addas ag arbenigedd:

'Rydym yn gwneud popeth o fewn ein gallu i ofalu fod pob plentyn yn cael yr un gofal, weithiau byddwn yn gweld hyn yn heriol am fod cael cymorth un i un i blentyn ag anghenion yn gallu bod yn anodd, dim arbenigedd gan staff llanw a hefyd adnoddau yn brin'.

Cynigiodd un ymarferydd ddatrysiad er mwyn ymateb i'r diffyg arbenigedd a'r her recriwtio yn lleol:

'Efallai byddai banc o staff a chymhwyster a phrofiad i gynnig y gofal gorau i blant ADY yn fuddiol, dim pawb sydd a'r sgiliau i ymdopi gyda'r heriau.'

Er y dylid cydnabod mai'r rheswm pam fod cyflenwad staff banc yn aml yn broblemus yw oherwydd fod yr union staff yn cael cynnig swyddi sydd i bob pwrpas yn barhaol (cymaint yw'r galw).

Cyngor Proffesiynol

Dywed ymarferwyr nad oes digon o gyngor arbenigol ar gael er mwyn eu harfogi i wybod sut orau i gefnogi plentyn anabl neu niwrowahanol. Dywedant fod angen arbenigwyr i ymweld â'r lleoliadau a rhoi cyngor, arweiniad, a syniadau am weithgareddau ac adnoddau addas.

Adroddodd un Cylch Meithrin bod plentyn â diffyg datblygiad lleferydd, iaith a chyfathrebu wedi ei adnabod fel plentyn ag ADY gan yr Awdurdod Lleol. Er bod ganddo CDU sy'n rhestru'r ddarpariaeth ddysgu ychwanegol, roedd arweinydd y Cylch Meithrin yn dweud nad oedd neb wedi ymweld â'r Cylch i gynnig arweiniad ac awgrymiadau ynghylch ymyraethau i'w treialu yn y cylch. Mae'r ymarferwyr wedi dod i adnabod y plentyn a magu perthynas ag ef, ond teimlant nad ydynt wedi cael arweiniad mwy arbenigol i allu ei gefnogi yn y ffordd fwyaf addas.

Nid oes disgwyl bod yr arbenigedd hwn yn y Cylch, ac mae'r ymarferwyr yn ymwybodol iawn bod unigolion proffesiynol, fel therapyddion lleferydd, iaith a chyfathrebu, yn brysur ac yn ei chael hi'n anodd i weld pob plentyn. O ystyried bod ymyrraeth gynnar yn cael ei bwysleisio fel strategaeth bwysig i rwystro unrhyw anghenion neu anawsterau rhag datblygu, rhaid felly sicrhau fod y cyngor a'r arweiniad cywir yn cael ei roi i'r ymarferwyr sy'n ymdrin â'r plentyn o ddydd i ddydd.

Rydym yn cefnogi cynlluniau Llywodraeth Cymru i fynd i roi pwyslais traws bolisiol ar leferydd, iaith a chyfathrebu a'r bwriad i uwchsgilio'r gweithlu drwy'r *Llwybr hyfforddi ymarferwyr Lleferydd, Iaith a Chyfathrebu Cymru Gyfan 0 i 4 blwydd 11 mis*⁶; fe wnaeth Mudiad Meithrin gynnal cwrs sy'n cyfateb i lefel craidd o sgiliau a ddisgwylir i bob ymarferydd blynyddoedd cynnar ei gael. O'r ymatebion a gasglwyd gan ymarferwyr, a'r pwyslais penodol ar arweiniad am faterion yn ymwneud â'r maes hwn, nid yw'n eglur a yw'r hyfforddiant ar gael i ymarferwyr yn lleol ac os yw ar gael trwy gyfrwng y Gymraeg sy'n hanfodol ar gyfer gweithlu Cylchoedd Meithrin a meithrinfeydd cyfrwng Cymraeg a dwyieithog.

Hyfforddiant ac Adnoddau

Roedd cytundeb ymysg ymatebion bod angen amrywiaeth o hyfforddiant ar wahanol agweddau a lefelau o anghenion dysgu ychwanegol. O'r ymatebion, mae'n amlwg fod cylchoedd yn addasu'r ddarpariaeth gyffredinol er mwyn ymateb i anghenion plant unigol; e.e. roedd llawer o sôn am greu ardaloedd

---

⁶ [Siarad gyda fi: adnodd llwybr hyfforddiant Lleferydd, iaith a Chyfathrebu Cymru Gyfan | LLYW.CYMRU](#)

ymdawelu/synhwyraidd, addasu amseroedd fel bod i greu amseroedd tawelach yn y lleoliad. Roedd parodrwydd i fuddsoddi mewn adnoddau a threialu adnoddau newydd:

'Last year I had four children with IDPs but I had to buy new resources like a sensory tent, etc., so I think it would be useful for some funding towards resources. Also staff training - we have all been on a Makaton course...I think courses on behaviour, autism and ADHD would be useful as well.'

Er bod parodrwydd i wneud addasiadau gofynnol i ateb anghenion pob plentyn unigol, gall costau sydd ynghlwm â hyn fod yn anodd i gylchoedd sydd dan bwysau ariannol yn barod:

'We had to replace everything that had magnets in it, which is hard in our setting without much funds'.

Nododd rhai ymarferwyr fod angen mwy o ganllawiau ynghylch darparu ar gyfer plant ag ADY yng nghyd-destun disgwyliadau 'Trefniadau asesu ar gyfer lleoliadau meithrin a ariennir nas cynhelir'. Adroddodd un ymarferydd nad oedd modd gosod yr adnoddau i gyd i fod ar gael i blant a chymell chwarae rhydd a chwarae wedi ei arwain gan y plentyn, gan fod risg uchel i rai plant ag anghenion penodol os ydynt yn gafael mewn siswrn neu fwyta clai neu baent.

Dylid cynnig canllawiau i ymarferwyr ynghylch trefniadau asesu ar gyfer plentyn ag anghenion neu anawsterau, er mwyn eu sicrhau eu bod yn asesu mewn ffordd sy'n addas i'r plentyn.

Lleoliadau na chânt eu hariannu i ddarparu addysg

Dywedodd rhai lleoliadau meithrin nas ariennir nas cynhelir eu bod yn teimlo nad yw'r un cyfle iddyn nhw dderbyn hyfforddiant gan yr awdurdod lleol gan bod y cynnig yn agored ar gyfer lleoliadau sy'n cael eu hariannu i ddarparu addysg yn unig:

'Er ein bod ni yn cynnig gofal cofleidiol, nid ydym yn cael cynnig mynd ar gyrsiau ADY gan yr awdurdod lleol gan nad ydym yn darparu Dechrau'n Deg nac addysg. Dylai bod cefnogaeth ar gyfer PAWB sydd yn gweithio a gwyllo ar ôl plant ac hefyd bod ein clwb ni yn cael gwytodaeth os gan blentyn ADY neu CDU / proffiliau un dudalen ac ati.'

Adrodd yr un ymarferydd bod diffyg rhannu gwytodaeth am blentyn unigol wedi arwain at ddryswch ac anghysondeb yn y ddarpariaeth ar gyfer y plentyn hwnnw, gan ei fod yn mynychu ysgol yn ogystal; er bod y plentyn yn derbyn cefnogaeth gwasanaethau cymdeithasol oherwydd ei anghenion dwys ac yn

mynychu lleoliad meithrin arall yn ogystal, teimlai'r ymarferydd nad oedd cydweithio digonol rhwng pawb er lles y plentyn.

Mae'r adran hon wedi craffu ar y prif faterion sy'n achosi pryder i leoliadau wrth geisio cynnig mynediad teg i blant anabl a niwrowahanol. Bydd y prif alwadau o'r adran hon yn cael eu rhestru yn Adran 5.

Adran 3: Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY)

'Mae rôl gan ddarparwr addysg feithrin nas cynhelir a gyllidir gan awdurdodau lleol, o ran cefnogi awdurdodau lleol i adnabod ADY ac o ran helpu awdurdodau lleol i gyflawni eu rhwymedigaethau statudol. (1.85 Cod ADY 2021).'⁷

Dyma'r ddyletswydd sydd wedi ei roi i ddarparwyr lleoliadau meithrin dan yn Cod ADY cyfredol. O'r ymatebion a ddaeth i law drwy'r holiadur, gellir casglu bod lefel dealltwriaeth ymarferwyr yn anghyson ar draws Cymru. Pan gyhoeddwyd y Cod, gofynnodd Cwllwm i Lywodraeth Cymru am ganllawiau neu negeseuon cliriach ynghylch sut disgwylir i ddarparwyr gefnogi'r awdurdodau lleol – sut fyddai hynny'n edrych? Y pryder oedd y byddai pob awdurdod lleol yn cynnig ffyrdd gwahanol, yn hytrach na bod na gysondeb ar draws Cymru. Clywyd am nifer o awdurdodau lleol yn camarwain lleoliadau meithrin gyda negeseuon sy'n groes i'r Cod; e.e. bod disgwyl i ymarferwyr greu Cynllun Datblygu Unigol, i drefnu cyfarfodydd aml-asantiaeth, neu fynychu cyrsiau manwl sydd tu hwnt i'r dyletswydd a osodir arnynt yn y Cod.

Bu ymgais i fynd i'r afael â'r negeseuon cymysg drwy lunio blog ar wefan Cwllwm⁸ - testun a gafodd ei gymeradwyo gan Lywodraeth Cymru. Nid ydym yn credu fod hyn yn ddigonol bellach, ac felly dylai'r Llywodraeth rhoi enghreifftiau pendant o'r hyn a ddisgwylir i ddarparwyr ei wneud o dan y ddyletswydd a osodir yn y Cod ADY. Byddai canllawiau mwy pendant yn gymorth i ddarparwyr ddeall beth a ddisgwylir ganddynt, ynghyd â chysondeb ar draws Cymru, ac yn gymorth i ddeall beth a ystyrir yn arfer dda i ddarparwyr.

Un o brif amcanion y Cod ADY presennol yw hwyluso ymyrraeth gynnar, ond er mwyn gwneud hynny'n llwyddiannus mae angen gwneud yn sicr bod y gefnogaeth gywir ar gael i'r plentyn yn y lleoliad meithrin. Mae'n glir o'r ymatebion a gawsom wrth ymarferwyr nad ydynt yn credu fod ganddynt yr arfau priodol i ateb anghenion y plentyn, boed hynny'n gyllid er mwyn cynnig

---

⁷ [Y Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol | LLYW.CYMRU](#)

⁸ [Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol \(ADY\) a'r Cod ADY | Cwllwm](#)

mwy o gefnogaeth yn y ddarpariaeth a sicrhau fod y cymarebau'n gywir neu'n gyngor arbenigol ac hyfforddiant er mwyn deall sut i gefnogi'r plentyn unigol. Digwydd hyn mewn cyd-destun o bwysau ariannol mawr ar leoliadau meithrin ac argyfwng o ran recriwtio staff – yn enwedig staff â phrofiad o gefnogi plant ag ADY – ac felly gellir deall y pwysau sydd ar ymarferwyr i geisio ateb anghenion plentyn dan amodau heriol iawn.

Adran 4: Cefnogaeth trwy gyfrwng y Gymraeg

Mae data Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD) yn rhoi darlun o'r niferoedd o ddisgyblion ysgol sydd ag ADY.⁹

Fe ddefnyddiom ddata am y niferoedd o ddisgyblion mewn categorïau iaith ysgolion (gan rannu'r niferoedd o ddisgyblion mewn ysgolion dwyieithog neu dwy ffrwd yn ddwy) er mwyn cael amcangyfrif o nifer y disgyblion yn sector Gymraeg a nifer y disgyblion yn y sector Saesneg. Drwy wneud hyn, roedd modd cyfrifo'r canran o blant yn y sector Gymraeg a Saesneg a'r holl ddisgyblion sydd ag ADY yn 2021-22:

Holl ddisgyblion ADY % o'r holl ddisgyblion	Holl ddisgyblion ADY % o'r sector cyfrwng Cymraeg	Holl ddisgyblion ADY % o'r sector cyfrwng Saesneg
14.85	15.90	14.59

Er mai amcangyfrif yw'r rhif hwn, mae dda gweld bod y ganran o blant ag ADY mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg ac yn derbyn mwyafrif eu haddysg trwy gyfrwng y Gymraeg yn agos i'r ganran o ddisgyblion ADY sy'n derbyn addysg cyfrwng Saesneg, a'r ganran o holl disgyblion Cymru sydd ag ADY. Felly yn ôl yr amcangyfrif hwn, fe ymddengys bod mynediad teg i blant ag ADY mewn addysg Gymraeg.

Wrth graffu ar y canrannau ar gyfer rhai awdurdodau lleol, sylwir ar mwy o fwch rhwng y ganran o ddisgyblion ag ADY mewn addysg cyfrwng Cymraeg a'r rheini sydd mewn addysg cyfrwng Saesneg:

⁹ [Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion \(CYBLD\) \(llyw.cymru\)](#)

	Holl ddisgyblion ADY % o'r holl ddisgyblion	Holl ddisgyblion ADY % o'r sector cyfrwng Cymraeg	Holl ddisgyblion ADY % o'r sector cyfrwng Saesneg
Castell Nedd Port Talbot	19.19	11.86	20.66
Penybont ar Ogwr	8.25	3.46	8.65
Bro Morgannwg	10.44	5.66	11.19

O'r hyn y gallwn ei weld o'r data cyhoeddus, mae'n edrych fel pe bai bwlch yn y siroedd hyn ac o bosib bod angen ymchwil pellach i weld a yw'r bwlch yn bodoli a pam.

Mae Mudiad Meithrin yn croesawu papur diweddar Comisiynydd y Gymraeg a Chomisiynydd Plant Cymru sy'n pwysleisio'r angen i adolygu a mynd i'r afael a'r diffyg darpariaeth ADY cyfrwng Cymraeg.¹⁰ Cytunwn fod angen adolygiad llawn o'r ddarpariaeth ADY bresennol a bod y wybodaeth hynny yn cael ei ddefnyddio i ddiweddarau cynlluniau strategol y Gymraeg yr awdurdodau lleol. Croesawn y Gweithgor newydd a fydd yn craffu ar y sefyllfa bresennol ac yn blaenoriaethu gwaith sydd angen ei wneud er mwyn sicrhau tegwch i blant sydd angen y ddarpariaeth trwy gyfrwng y Gymraeg.

Cefnogwn hefyd yr alwad am ddatblygu cynigion ar drefniadau cydweithio rhwng awdurdodau lleol. Un o'r heriau o ran darpariaeth Gymraeg yn y blynyddoedd cynnar yw nad oes digon o arbenigwyr iechyd sy'n siarad Cymraeg, sef un o wendidau darpariaeth Gymraeg ym maes anabledau a niwrowahaniaeth yn gyffredinol. Caiff hyn effaith uniongyrchol ar ddewisiadau rhieni a gofalwyr:

'Maen nhw'n cael ei denu i ofal plant Saesneg gan fod mwy o arbenigaeth ar gael (gan fod mwy o ddarparwyr). Dydy llefydd sydd yn arbenigo ddim fel arfer ar gael trwy gyfrwng y Gymraeg.'

Enwyd therapyddion lleferydd, iaith a chyfathrebu fel enghraifft benodol o grŵp proffesiynol lle mae prinder defnyddwyr y Gymraeg:

'Mae llawer dal yn cael y cyngor na all plentyn a anghenion ymdopi hefo dwy iaith! prinder gweithwyr proffesiynol ee iaith a lleferydd sydd yn gallu gweithio drwy'r Gymraeg.'

¹⁰ [Comisiynwyr yn uno i alw am well darpariaeth anghenion dysgu drwy'r Gymraeg \(comisiynyddygyymraeg.cymru\)](http://comisiynwyr.uno.i.alw.am.well.darpariaeth.anghenion.dysgu.drwy.r.Gymraeg.comisiynyddygyymraeg.cymru)

Credwn fod gwaith i'w wneud o hyd i ddangos i rhieni a gofalwyr ynghyd a'r sector iechyd fod plant ag ADY yn gallu fynnu mewn addysg cyfrwng Cymraeg.

Adran 5: Prif alwadau i sicrhau mynediad teg i ofal plant ac addysg

Galwn ar Lywodraeth Cymru i:

- Sicrhau cymorth cyllidol ar gael i ddarparwyr gofal plant ac addysg yn seiliedig ar angen y plentyn a gallu'r lleoliad i ateb yr angen hwnnw.
- Sicrhau fod awdurdodau lleol yn corlannu arian i gefnogi plant anabl a niwrowahanol i gael mynediad teg i ofal plant ac addysg yn ystod gwyliau ysgol a gofal cofleidiol.
- Canllawiau clir o'r disgwyliadau sydd ar ddarparwyr gofal plant a gyllidir o dan Cod ADY presennol.
- Bod y Swyddogion Arweiniol ADY Blynnyddoedd Cynnar yn sicrhau fod arbenigwyr yn darparu cyngor ac arweiniad i leoliadau meithrin er mwyn gwella eu dealltwriaeth ynghylch sut i gefnogi plentyn.
- Buddsoddi mewn uwchsgilio cyfran o'r gweithlu gofal plant i allu cefnogi plant anabl a niwrowahanol a chodi statws y rôl gall ymarferwyr gofal plant ei wneud i helpu ymyrraeth gynnar yn unol â'r Cod ADY.
- Hyrwyddo manteision addysg Gymraeg i deuluoedd plant anabl a niwrowahanol yn ogystal â'r sector iechyd.
- Adolygu'r ddarpariaeth o feithrinfeydd cyfrwng Cymraeg ar gyfer plant ag Awtistiaeth.

Cyflwynwyd yr ymateb hwn i'r [Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg](#) ar gyfer yr ymchwiliad: [A oes gan blant a phobl ifanc anabl fynediad cyfartal at addysg a gofal plant?](#)

This response was submitted to the [Children, Young People and Education Committee](#) for the inquiry: [Do disabled children and young people have equal access to education and childcare?](#)

AEC 54

Ymateb gan: Cymdeithas Genedlaethol Meithrinfeydd Dydd
Response from: National Day Nurseries Association (NDNA)

NDNA are a charity and membership association supporting nurseries, early years settings and their workforce to deliver the best possible early education and care to our youngest children.

We are the national charity representing private, voluntary and independent (PVI) children's nurseries across the UK. We are the voice of the 24,000-strong nursery sector, an integral part of the lives of more than a million young children and their families.

We represent a network of over 20,000 members including PVI run nurseries and their practitioners in England, Scotland and Wales. NDNA Cymru is the office for Wales.

NDNA Cymru called for members in Wales to provide information to support NDNA to respond to the call for evidence.

We received responses from 22 members across Wales. The responses noted that understanding of the term neurodivergent varies greatly across settings. Over 80% of respondents noted that they had previously or are currently supporting children with neurodivergent, physical, sensory or learning disabilities, however less than 20% of these feel that their setting is currently fully suitable and that they are confident and prepared to welcome a child that is neurodivergent, has physical, sensory or learning disabilities into their setting in a way that will fully meet all their individual needs.

When asked what would help settings to feel more confident and prepared, nearly all settings noted that they would benefit from additional support from their local authority / multi agency teams and that they required further training. It was recognised that some generic training is available, but that it would be beneficial to have more specific training and that bitesize training sessions on strategies to support children would be beneficial, to aid settings to cater to children's individual needs.

One of the main overriding issues raised by respondents was that of funding to support settings to provide the required level of care for children with Additional Learning Needs (ALN), it was apparent from responses that this varies across local authority areas. Where funding is provided to pay for additional staff support for a child, the rate that is paid does not cover the additional costs incurred by the provider such as holiday pay, NI and pension contributions. This results in the childcare provider being required to cover these additional costs.

In local authority areas where there is no additional funding to provide support, it was noted that there is an expectation for childcare providers to be able to use existing staff which are counted in ratio's as 1-1 support. Whilst settings want to be able to provide support to all children, this is not always possible and the expectation placed on them to be able to continue to provide quality experiences to all children within the setting when using a staff member that should be working on a 1:8 ratio to carry out a 1:1 role is unsustainable.

A number of settings raised concerns that this expectation impacts upon both the care and learning experiences that they can provide for the child with ALN and the care and learning experiences that they are able to provide for other children within the setting.

Settings also raised concern with the lack of equity in terms of funding and support for children outside of funded places and also between those which are funded under Flying Start and Childcare Offer.

One childcare provider noted that whilst within their local authority the new ALN system has had some benefits such as a clear referral pathway, providing additional support from the local authority team the funding available to provide adequate support remains a great concern. This was evidenced

by the local authority informing providers that they had run out of money and would not be able to continue to provide 1-1 support, they then later informed settings they would continue to provide support to existing children receiving it but that no more funding would be available from spring 2024.

This has caused concern as currently the setting is able to confidently support children with ALN (at some cost to themselves), however will be unable to continue to provide the same level of support to children with ALN in the future. When asked what support this setting would require it was noted that a case by case look at individual children is needed to ascertain if additional financial support would be required to enable the setting to provide the required care and learning. Settings need clarity to be able to plan for the children they currently have attending their setting and to make decisions about children who would like to attend. Currently in some local authority areas there is a no funding blanket approach on the horizon.

Some childcare providers have raised concerns that they are going to be unable to provide support to children with neurodivergent, physical, sensory or learning disabilities and are concerned that this will be seen as settings not being inclusive. Providers want to be inclusive but also want to be sure they can meet the needs of children in their settings.

NDNA Cymru would like further clarity from the Welsh Government on the requirements, expectations and role of the non-maintained providers in supporting local authorities to fulfil their statutory obligations. Without the required support, settings which do open their services to children which need additional support without the resources to provide it, may not be meeting children's individual needs. This could be detrimental to the children with neurodivergent, physical, sensory or learning disabilities.

NDNA Cymru would welcome the opportunity to provide further information to the Children, Young People and Education Committee and would be happy to work with individual providers to develop case studies as further evidence.

Nodyn o ymweliad ysgol

29 Mehefin 2023

Yn bresennol:

- James Evans AS
- Sarah Bartlett, Dirprwy Glerc.

Mae Ysgol [REDACTED] yn ysgol dydd arbennig sy'n darparu addysg i ddisgyblion rhwng 3 ac 19 oed.

Mae'r ysgol wedi'i lleoli yn [REDACTED] ac yn cael ei chynnal gan awdurdod lleol [REDACTED]. Mae'r ysgol yn darparu ar gyfer disgyblion ag ystod eang o anawsterau dysgu. Mae'r rhain yn cynnwys Anawsterau Dysgu Difrifol, Anhwylderau ar y Sbectwm Awtistig ac Anawsterau Dysgu Dwys a Lluosog.

Dangosodd Cyfrifiad Blynyddol ar Lefel Disgyblion 2022 fod gan yr ysgol 104 o ddisgyblion, 63 o fechgyn a 41 o ferched, rhwng 3-19 oed. Mae 15 o athrawon cyfwerth ag amser llawn.

1. Trafodaethau gyda Chyngor yr Ysgol

- Cyflwynodd Cyngor yr Ysgol gyflwyniad PowerPoint. Fe wnaethon nhw dynnu sylw at rai meysydd lle yr hoffent weld rhai newidiadau:
  - Roedden nhw'n teimlo bod diffyg adnoddau a gofod o'i gymharu ag ysgolion prif ffrwd. Hoffent ddefnyddio mwy o offer mewn gwersi e.e. offer pŵer a llosgwyr bunsen, a theimlir y dylai'r rhai sy'n gallu gael mwy o gyfleoedd i gael mynediad at y mathau hyn o adnoddau. Roeddent hefyd yn teimlo y gellid gwella'r man awyr agored ar gyfer defnyddwyr cadair olwyn, ac mae'r ysgol ar hyn o bryd yn gweithio gyda'r awdurdod lleol i wella'r ardal.

- Mae'r ysgol yn annog cymryd rhan mewn chwaraeon ond roedd y disgyblion yn teimlo bod rhai o'r cyfleusterau'n gyfyngedig. Byddai'r disgyblion yn croesawu'r cyfle i gael mwy o elfennau o'r cwricwlwm gan gynnwys Addysg Gorfforol bob wythnos a'r cyfle i gael ystod ehangach o chwaraeon gan gynnwys cysylltiadau â chlybiau allanol.
- Ar hyn o bryd mae gan yr ysgol un disgybl sy'n sefyll cwpl o arholiadau TGAU, roedd disgyblion yn croesawu'r cyfle hwn ac yn meddwl os ydynt yn gallu y dylid eu hannog i sefyll yr arholiadau oherwydd byddai hyn yn arwain at fwy o gyrsiau'n cael eu hagor yn y coleg. Mae arweinwyr yr ysgol yn creu cysylltiadau â cholegau a fydd yn cynnig mwy o gyfleoedd i ddisgyblion.
- Mae rhai o'r disgyblion wedi cael profiad o ysgol brif ffrwd ond mae'n well ganddynt Ysgol Penmaes ac roeddent yn gresynu nad oeddent wedi mynd yno'n gynt. Maent yn hoffi bod gyda'u ffrindiau ac maent yn teimlo eu bod yn cael eu cefnogi a'u deall ac yn cael y cymorth a'r help ychwanegol sydd eu hangen. Hefyd, mae gan yr ysgol hyblygrwydd a dealltwriaeth e.e. ar gyfer apwyntiadau meddygol.
- Mae cryn dipyn o'r disgyblion yn teithio cryn bellter i'r ysgol, ac mae rhai yn ystyried y gall hyn fod yn eithaf aflonyddgar.

2. Yr Ysgol a thrafodaethau gyda staff, rhieni a llywodraethwyr

Addysg gynhwysol

---

2. Teimlir nad yw anghenion plant a phobl ifanc ag anawsterau dysgu sy'n mynychu ysgolion prif ffrwd yn cael eu diwallu bob amser ac nad ydynt yn cael y cymorth angenrheidiol - mae fel eu bod yn cwmpo rhwng y bylchau. Mewn rhai achosion nid yw'r plant a'r bobl ifanc o reidrwydd angen mynychu ysgol arbennig ond nid yw bod mewn addysg gynhwysol yn iawn ychwaith gan nad yw'r cymorth ar gael. Mae angen newid y seicoleg o ran ysgolion prif ffrwd, teimlir eu bod yn ceisio ffitio pob plentyn mewn un blwch.
3. Mae mwy o blant yn mynychu ysgolion arbennig ar ôl gadael yr ysgol gynradd i gael y cymorth sydd ei angen. Fodd bynnag, mae rhieni'n poeni na fyddant yn bodloni'r meini prawf mynediad i gael mynediad i'r ysgolion arbennig ac felly maent yn ofni na fydd ganddynt unman i fynd.

-
4. Er mwyn i fwy o blant a phobl ifanc ag anableddau dysgu fod yn rhan o addysg gynhwysol, mae angen uwchsgilio yn y gweithlu addysgu. Dylai fod llwybr ADY mewn Addysg Gychwynnol Athrawon, roeddech chi'n arfer gallu gwneud TAR mewn addysg arbennig.
  5. Cafodd COVID-19 effaith aruthrol ar ddatblygiad lleferydd ac iaith, sgiliau cymdeithasol, a phlant nad oeddent yn cael eu dysgu sut i ddefnyddio'r toiled. O ran ADY, teimlwyd bod y label yn helpu ond bod hyn yn cymryd amser a bod angen iddo fod yn seiliedig ar dystiolaeth. Weithiau mae gan rai rhieni eu hanableddau dysgu eu hunain ac maent yn cael trafferth dangos dystiolaeth o hyn a'i gyfathrebu. Yr hyn sydd ei angen yw dull amlasiantaethol, mae angen mwy na dim ond yr ysgol a'r rhiant. Mae angen swyddog cyswllt teulu arnoch i helpu i ymyrryd a chael y sgysiau anodd, gallant gynghori ysgolion prif ffrwd ynghylch pa gymorth sydd ei angen i helpu'r teulu. Cyfuniad o system gynhwysiant newydd lle mae'r holl wybodaeth mewn un lle.

Beth allai helpu: Hyfforddiant – gwneud yn siŵr ein bod ni'n cael pethau'n iawn o'r cychwyn cyntaf i athrawon, mae'n bwysig deall bod pob plentyn yn wahanol.

Capasiti'r ysgol

---

6. Mae mwy o blant sydd ag anableddau dysgu ac mae cryn dipyn o'u hanghenion yn gymhleth. Ar hyn o bryd mae gan yr ysgol 104 o ddisgyblion ac mae'n bwriadu cynyddu hyn i 110 ym mis Medi 2023. Mae'r Awdurdod Lleol yn rhoi cyllid ychwanegol lle y ceir dystiolaeth ac mae system ariannu a meini prawf newydd wedi cael eu rhoi ar waith ond mae angen mwy o arian ar yr ysgolion o hyd. Mae'r uwch dîm arwain bob amser yn dod o hyd i atebion sy'n effeithiol o ran cost a dim ond yn gofyn am gymorth os oes angen gwirioneddol amdano.
7. Mae'n bwysig cael cydbwysedd o ran derbyn mwy o ddisgyblion ond nid ar draul disgyblion presennol. Ar hyn o bryd mae'r ysgol yn llawn i'w capasiti o ran y staff sydd ar gael, a phe bai'n derbyn mwy o ddisgyblion ar hyn o bryd byddai hynny'n achosi problemau â'r disgyblion presennol. Mae'n ymwneud â gofalu am anghenion y disgyblion e.e. gallai fod wyth mewn un dosbarth ond dau mewn dosbarth arall, ni all pob dosbarth gynyddu ei gapasiti gan ei fod yn dibynnu ar anghenion y disgyblion yn y dosbarth hwnnw a gallai newidiadau o ran niferoedd achosi pryder i blant o ran ymdopi â'r newid hwnnw.
8. Mae'r system ADY yn rhy fiwrocraidd er mwyn cael y cymorth sydd ei angen arnoch i gael sylfaen dystiolaeth ac asesiadau a all fod yn anodd i rieni a staff addysgu eu

defnyddio. Nid yw rhai ysgolion prif ffrwd yn cael eu haddysgu mewn ADY, dyna pam ei bod mor bwysig i athrawon gael hyfforddiant ar hyn. Os nad yw ysgolion yn deall ADY, sut y gallant helpu'r disgyblion?

9. Roedd carfan o fyfyrwyr yn gwneud Addysg Gychwynnol Athrawon a oedd am arbenigo mewn addysgu mewn ysgolion arbennig ond nid yw hyn yn cael ei gydnabod gan Gyngor y Gweithlu Addysg.
10. Mae'r cymorth yn amrywio rhwng awdurdodau lleol, dylai fod mwy o weithio cydgysylltiedig: allgymorth mewn ysgolion gan gynnwys allgymorth rhwng cyfoedion, personél o ysgolion arbennig yn mynd allan i'r gymuned ac ysgolion prif ffrwd i egluro beth maent yn ei wneud, cynorthwywyr addysgu o glystyrau yn dod at ei gilydd i ddod o hyd i atebion ac uwchsgilio staff.
11. Nid yw'n ymwneud ag arian bob amser, mae'n ymwneud â'r ffordd y mae pob ysgol yn rheoli unigolion, daw'r ethos o'r brig ac os cyflwynir ethos cynhwysol yna bydd disgyblion yn ffynnu.

Beth allai helpu: cydnabyddiaeth o'r hyn a ddisgwylir gan staff, yn enwedig cynorthwywyr addysgu. Mae dull haenog ar gyfer cynorthwywyr addysgu, fodd bynnag, yn yr ysgol mae lefel 1 a lefel 3 yn gwneud yr un swydd. Mae'n fwy nag addysgu yn unig, mae gofynion meddygol y mae'n rhaid i'r staff ymdrin â nhw, mae'n ymwneud â chael cydbwysedd o wasanaethau.

Cymorth i ddysgwyr

12. Mae'r ysgol yn darparu dull cyfannol o ddysgu sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn ac mae dull cymunedol yn yr ysgol i roi'r sgiliau i unigolion weithredu yn y gymuned.
13. Mae'r ysgol yn edrych ar y plentyn unigol a'r hyn sydd orau i'w anghenion dysgu ac mae'n cynnig dysgu hyblyg e.e. ystyried pa adeg o'r dydd y maent yn dysgu orau, anghenion iechyd.
14. Mae'r cwricwlwm newydd yn sail ar gyfer cyflwyno addysgu cyfannol ym mhob ysgol. Nid yw'r cwricwlwm newydd yn newydd i Ysgol Penmaes; mae bob amser wedi bod yn rhan o'i chynnwys addysgu. Yn ystod cyfnodau pontio mae'r ysgol yn addysgu plant am hawliau'r plentyn. Mae llais y disgybl yn bwysig iawn, maent bob amser yn cael eu cynnwys mewn sgrysiâu ac mae'r cyngor ysgol yn gryfder.
15. Mae'r dysgu ar wahanol lefelau yn ôl oedran penodol. Mae 14-19 - llwybrau CBAC ar lefel cyn mynediad, lefel mynediad 1, 2, 3 a rhai o lefel 1 - yn cynnig cymwysterau. Cynigir

---

TGAU i bobl ifanc os oes ganddynt y gallu, fodd bynnag, mae hyn mewn partneriaeth â lleoliadau addysg eraill e.e. yr Uned Cyfeirio Disgyblion. Weithiau mae rhieni wedi'u drysu ychydig ynglŷn â'r cymwysterau a'r llwybrau gyrfa gwahanol.

16. O fewn yr ysgol mae sgiliau'n cael eu haddysgu'n eang. Mae'r coleg lleol hefyd yn gweithio gyda'r ysgol; mae'n fath o ddull o fentora. Mae'r ysgol ar hyn o bryd yn gweithio gyda'r Uned Cyfeirio Disgyblion i sefydlu gweithgareddau allgyrsiol e.e. clwb gwyddoniaeth.
17. Mae symud i'r brifysgol ar ôl 19 oed yn broblem. Mae pobl ifanc yn symud o ddull sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn ac yna'n mynd i fyd oedolion. Gall hyn fod yn heriol yn emosiynol ac yn anodd iawn, mae angen gwneud gwaith o ran pontio a'r cymorth allanol sydd ar gael. Mae cludiant i'r coleg yn broblem sylweddol i lawer o ddisgyblion sy'n mynd y tu hwnt i Ysgol Penmaes.

Beth allai helpu: Mwy o gyfleoedd i blant a phobl ifanc y tu allan i'r ysgol e.e. ysgol, clybiau gwyliau a chyfleoedd lleol i wneud sgiliau bywyd preswyl. Ynghyd â hyn mae gofal seibiant gyda chymorth gofal ychwanegol o ansawdd da i deuluoedd, yn enwedig rhieni sengl.

Cludiant

---

18. Nid yw'n rhwystr ond mae rhai materion yn ymwneud yn arbennig â chludiant i'r coleg. Yn aml mae'n anodd cael cyllid ar gyfer cludiant. Mae rhai cwmnïau bysiau hefyd yn canfod ei fod yn gyfrifoldeb enfawr i dderbyn plant a phobl ifanc, yn enwedig y rheini ag anghenion meddygol ac ymddygiadol cymhleth.
19. Mae llawer o ddisgyblion yn teithio hyd at awr i gyrraedd yr ysgol - yn gyffredinol maen nhw'n mwynhau teithio ar fws gan ei fod yn rhan o'u trefn ddyddiol arferol ac maen nhw'n hoffi bod gyda'u ffrindiau.
20. Fel ysgol, roeddent yn canfod ar ôl teithio i'r ysgol nad yw plant bob amser yn barod i ddysgu, felly ym mis Medi 2023 bydd yr ysgol yn treialu system newydd lle bydd y plant rhwng 09.00 a 09.45 yn gwneud gweithgareddau rheoleiddio emosiynau i helpu gyda'u hiechyd meddwl er mwyn sicrhau eu bod yn barod i ddysgu, mae'n ymwneud â meithrin perthnasoedd a chael agwedd gyfannol at y plentyn, nid yw un ateb yn addas i bawb.

Bwlio

---

21. Nid o fewn yr ysgol, mae achrediad arian o ran hawliau ac mae bod yn wahanol a chynwysoldeb yn cael eu derbyn mwy. Fodd bynnag, gall fod rhywfaint o stigma neu

ddiffyg dealltwriaeth o hyd ynghylch ysgolion arbennig, weithiau nid ydynt yn cael eu hystyried yn ysgolion ac mae hyn yn aml oherwydd nad yw unigolion yn gwybod unrhyw beth am y lleoliadau na'r ddarpariaeth a gynigir.

22. Mae llawer o ddisgyblion yr ysgol yn byw mewn lleoliadau gwledig a all arwain at deimlo'n ynysig pan nad ydynt yn yr ysgol.
23. Mae bwlio yn fwy tebygol o ddigwydd mewn ysgolion prif ffrwd a thu allan i leoliad yr ysgol. Mae pobl yn ei nodi'n amlach, mae llawer o waith wedi cael ei wneud ar wrth-fwlio, mae'n ymwneud ag addysgu disgyblion i gydnabod nad dyna yw'r ffordd y dylech gael eich trin na sut y dylech drin eraill.

Beth allai helpu: Mae angen i chi chwalu'r stigma, dylai uwch arweinwyr mewn ysgolion prif ffrwd ac unigolion eraill ddeall yr hyn y mae ysgolion arbennig yn ei gynnig a bod y disgyblion yn cael eu cynnig yr un addysg ond ei fod yn cael ei darparu mewn ffordd gyfannol sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn ac ar gyflymder sy'n addas i anghenion pob unigolyn.

Ysgol Bryn Derw – nodyn o’r ymweliad

29 Mehefin 2023

Yn bresennol:

- Jayne Bryant AS
- Laura Anne Jones AS
- Naomi Stocks, Clerc

1. Yr ysgol a thrafodaethau gyda staff

1. Agorodd yr ysgol yn 2017 gyda 32 o ddisgyblion mewn 4 dosbarth. Dyma'r unig Ysgol Arbennig benodedig ar gyfer Anhwyldeira'u'r Sbectwm Awtistiaeth yng Ngwent. Ar hyn o bryd mae ganddi 112 o ddisgyblion. Mae lle i 96 o fyfyrwyr ac maent wrthi'n cynnal trafodaethau gyda'r awdurdod lleol ynghylch capasiti ac opsiynau i ehangu. Mae gan yr ysgol y potensial i ehangu i 150 o leoedd. Mae'r ysgol yn derbyn mwy o geisiadau nag y gall ddarparu ar eu cyfer. Er enghraifft, roedd yn gallu cynnig lleoedd meithrin neu dderbyn i 7 o ddysgwyr, ond gallai tua 20 o ddysgwyr fod wedi elwa o ymuno â'r ysgol.

2. Ystod oedran y disgyblion yw 4-19 oed. Mae Saesneg yn iaith ychwanegol i 30 y cant o'r disgyblion. Mae hyn yn uwch na'r cyfartaledd. Mae gan yr ysgol ddysgwyr ag oddeutu 14 o ieithoedd gwahanol, gan gynnwys Rwsieg, Wrddw, Bengali, Tsieceg a Phwyleg. Mae amrywiaeth o hyfedredd Saesneg ymhlith teuluoedd.

3. Ar gyfer cyfarfodydd adolygu ffurfiol, bydd yr awdurdod lleol yn talu am wasanaeth dehongli. Ar gyfer ymgysylltiad mwy anffurfiol â theulu, mae amrywiaeth o opsiynau ar gael, gan gynnwys defnyddio sgiliau iaith staff; a'r ysgol yn talu'n uniongyrchol am wasanaeth dehongli. Ar gyfer cyfathrebu o ddydd i ddydd, mae'r ap *SeeSaw* yn cael ei ddefnyddio i

---

drosglwyddo negeseuon mewn gwahanol ieithoedd. Nododd y pennaeth fod rhai dysgwyr sydd â Saesneg fel iaith ychwanegol wedi mynd ar ei hôl hi ymhellach yn ystod y cyfyngiadau symud.

4. Mae 42 y cant yn gymwys i gael prydau ysgol am ddim. Mae hyn yn uwch na'r cyfartaledd. Gellir priodoli hyn yn rhannol i heriau cydbwysu cefnogi plentyn ag anghenion cymhleth a chyflogaeth â thâl. Nododd y pennaeth fod cyflwyno prydau ysgol am ddim i ddisgyblion iau yn ddefnyddiol, gan ddweud bod hyn yn golygu y gallai rhieni barhau i ddarparu pecynnau bwyd gyda bwyd y maent yn gwybod y bydd eu plentyn/plant yn ei fwyta, ond ochr yn ochr â hynny gall yr ysgol ddarparu pryd ysgol heb i rieni dalu am fwyd na gaiff ei fwyta. Gallai cyflwyno'r plant i brydau ysgol dros amser helpu i'w hannog i roi cynnig ar y bwyd, gan adeiladu o gamau bach fel cyffwrdd â'r bwyd a datblygu i flasau elfennau o'r pryd, cyn o bosibl symud at fwyta'r pryd llawn. Gall hyn helpu i ehangu deiet plentyn, gan wella maeth sy'n cael effaith ehangach ar les corfforol a meddyliol y plentyn.

5. Mae 72 y cant o'r disgyblion yn ddi-eiriau. O ganlyniad i hyn mae'r ysgol yn defnyddio llawer o systemau cyfathrebu gwahanol. Mae 89 y cant o'r disgyblion yn gweithio islaw lefelau oedran ysgol.

6. Mae'r ysgol wedi'i rhannu ar draws dau safle. Mae 84 o ddysgwyr ar safle Melfort Road (sef yr un yr ymwelwyd ag ef), sy'n cwmpasu cyfnodau allweddol 2-5. Mae 28 o ddysgwyr ar safle Blaen-y-Plant Crescent, sy'n cwmpasu'r cyfnod sylfaen. Mae'r safle hwn yn llai ac yn dawelach, gan helpu dysgwyr wrth iddynt ddechrau ar eu taith ysgol.

7. Mae'r ddarpariaeth mynediad yn galluogi'r ysgol i gymryd dysgwyr o'r tu allan i Gasnewydd. Mae rhai teuluoedd wedi symud i Gasnewydd yn benodol oherwydd anghenion cymhleth eu plentyn/plant.

8. Mae dros 90 o staff. Mewn dosbarth arferol bydd tua 8 plentyn a 5 oedolyn, ond bydd hyn yn amrywio yn dibynnu ar anghenion penodol. Mae'r ysgol hefyd yn prynu cymorth gan ddarparwyr eraill fel y bwrdd iechyd a'r trydydd sector. Mae gan yr ysgol Swyddog Cyswllt â Theuluoedd sy'n gweithio'n agos gyda dysgwyr a'u teuluoedd.

9. Mae gan yr ysgol rai staff sy'n siarad Cymraeg, ac mae nifer o ddysgwyr yn awyddus i ddysgu Cymraeg. Mae'r ysgol wedi archwilio ei ddarpariaeth Gymraeg, gyda'r pennaeth yn disgrifio'r ysgol fel ei bod 'ar daith'. Ar gyfer disgyblion iau bydd caneuon Cymraeg yn cael eu chwarae, bydd cyfarwyddiadau dwyieithog yn cael eu defnyddio ac yna bydd hyn yn arwain at rai disgyblion hyn yn cael gwersi Cymraeg.

10. Nid yw'r ysgol yn rhedeg clwb brechwast na chlwb ar ôl ysgol. Fodd bynnag, mae ganddi gyllid i ddarparu brechwast ar ddechrau'r diwrnod ysgol.

11. Mae ffocws cryf ar sgiliau byw'n annibynnol, gydag ardaloedd i ddysgwyr ddatblygu'r sgiliau hyn, gan gynnwys defnyddio offer cartref. Mae gan yr ysgol hefyd ystafelloedd chwarae meddal; ystafelloedd synhwyaidd; ac ystafelloedd therapi. Mae ganddi ardaloedd chwarae awyr agored, gan gynnwys ardal Ysgol Goedwig.

Trafnidiaeth

---

12. Er bod yr ysgol mewn lleoliad da, gan fod dysgwyr yn dod o bob rhan o Gasnewydd, gall fod teithiau hir i rai disgyblion. Daw tua 80-90 y cant o'r disgyblion i'r ysgol ar drafnidiaeth. Y dysgwyr hynny sy'n dod i mewn gyda'u rhieni yw'r rhai sydd agosaf at y safle. Efallai y bydd rhai rhieni'n teimlo'n llai hyderus ynghylch eu plentyn/plant yn teithio'n annibynnol, fodd bynnag, gall teithio'n annibynnol fod yn gadarnhaol a helpu i gefnogi trefn arferol ac annibyniaeth.

13. Rhaid i lawer o deuluoedd ddefnyddio trafndiaeth i ddysgwyr, oherwydd efallai bod ganddynt blant eraill sydd mewn gwahanol ysgolion. Mae hyn yn golygu bod rhieni'n colli allan ar gysylltiad anffurfiol â'r ysgol sy'n fwy cyffredin pan fyddant yn codi a gollwng plant o'r ysgol. Gall hyn gynnwys cyswllt anffurfiol wyneb yn wyneb ag athrawon, a datblygu cymuned o rieni. O ganlyniad i hyn, rhaid i'r ysgol fod yn fwy rhagweithiol wrth ddatblygu'r gymuned ehangach o rieni. Mae'r math hwn o gymorth gan gymheiriaid yn bwysicach fyth i'r grŵp hwn o rieni, wrth iddynt wynebu heriau a rhwystrau ychwanegol. Gall y gefnogaeth gan eraill sydd wedi wynebu problemau tebyg fod yn 'drawsnewidiol'.

14. Ariennir trafndiaeth ar gyfer pob disgybl, ond mae'n cyfyngu ar y gweithgareddau eraill y gall yr ysgol eu cynnig, megis clwb brecwast neu glybiau ar ôl ysgol.

15. Nid oes y math cywir o drafnidiaeth bob amser, a gall ansawdd y ddarpariaeth fod yn wael. Gall fod gan yrwyr tacsï neu hebryngwyr wybodaeth gyfyngedig am sut i ymdrin â phlant a phobl ifanc sydd ag Anhwylderau'r Sbectrwem Awtistiaeth. Mae'r farchnad gyflogaeth yn gystadleuol, ac mae'r cyfleoedd gwaith yn gyfyngedig (mae angen i bobl fod ar gael am tua awr am 09:00 a 15:00.) Mae nifer y tacsï a'r gyrwyr wedi gostwng ers y pandemig. Nid yw'r contractau ychwaith mor ddeniadol â chontractau trafndiaeth tebyg i addysg prif ffrwd.

16. Mae perthynas dda gyda'r awdurdod lleol, ond yr her yw nad yw'r tîm sy'n caffael cludiant yn arbenigwyr mewn Anghenion Dysgu Ychwanegol. Mae angen cydbwysu angen gweinyddol gyda'r angen am ddarpariaeth bwrpasol ar gyfer dysgwyr.

Cymorth ehangach i deuluoedd

---

17. Dim ond 18 y cant o deuluoedd sydd â gweithiwr cymdeithasol. Mae hyn yn golygu y gallant golli allan ar gymorth ychwanegol. Amlygwyd cymhlethdodau rheoli taliadau

uniongyrchol a gallu 'datgloi' y cymorth y gall hyn ei gynnig. Yn benodol, y ffaith bod rhiant yn dod yn gyflogwr a'r holl faich gweinyddol ychwanegol y mae hyn yn ei achosi.

18. Mae darparu darpariaeth ar ôl ysgol yn heriol oherwydd nad oes trafndiaeth ar gael. Byddai'n rhaid i deuluoedd godi plant o'r ysgol. Mae rhai ysgolion yn darparu modelau gwahanol o gymorth yn ystod y gwyliau, ond gan fod hyn yn aml yn seiliedig ar arian grant, gall fod yn anodd recriwtio a chadw staff.

19. Gall pontio rhwng y cyfnod gwyliau anstrwythuredig i strwythur yr ysgol fod yn heriol, yn enwedig gwyliau hirach yr haf. Gall gymryd 2-3 wythnos i ailsefydlu arferion ar ôl yr egwyl. Mae ymyriadau corfforol bob amser ar eu huchaf ar ddechrau'r flwyddyn ysgol newydd. Mae rhai teuluoedd yn ofni'r gwyliau, ond mae'r ysgol wedi cefnogi teuluoedd i sefydlu arferion gartref sy'n gweithio iddyn nhw. Dim ond ar ôl iddynt gael eu sefydlu yn yr ystafell ddosbarth y gall sefydlu'r arferion hyn gartref weithio mewn gwirionedd.

20. Mae'r ysgol wedi dewis gwario cyfran o'i chyllideb ar Swyddog Cyswllt â Theuluoedd a all ddarparu cymorth soffistigedig a dwys i deuluoedd. Yn flaenorol bu'r rôl hon yn rhan o rôl y Dirprwy Bennaeth, ond dim ond pan oedd teuluoedd mewn argyfwng yr oedd ymyriadau'n cael eu gwneud. Wrth i'r ysgol dyfu, gwnaethant nodi bwlch gwirioneddol ar gyfer cymorth rhagweithiol. Mae'r ddarpariaeth hon yn dileu rhywfaint o'r pwysau ar athrawon a staff eraill yr ysgol, ac mae hefyd yn lleihau'r pwysau ar y gwasanaethau cymdeithasol. Mae'n fodel da y dylai ysgolion eraill geisio dysgu ohono.

Hyfforddiant athrawon

21. Fel arfer mae angen hyfforddiant ychwanegol ar athrawon sydd newydd gymhwyso gan nad oes gan hyfforddiant addysgu unrhyw ofynion gorfodol ynghylch addysgu mewn lleoliad nad yw'n brif ffrwd. Mae gan yr ysgol nifer o gynorthwywyr addysgu a fyddai'n gwneud athrawon rhagorol, ond byddai'n rhaid iddynt roi'r gorau i'w gwaith presennol i wneud hyfforddiant addysgu, na fyddai o reidrwydd yn cwmpasu addysgu mewn lleoliad arbennig. Dywedodd un athro nad oedd unrhyw beth yn y cwrs TAR wedi'i arwain i'w rôl bresennol. Roedd cytundeb y dylai'r cwrs TAR gwmpasu addysgu mewn lleoliadau arbenigol. Dylai addysg anghenion arbennig ac addysg gynhwysol fod yn rhan o 'fara menynd' hyfforddiant addysgu.

22. Mynegwyd pryderon ynghylch y cyhoeddiad diweddar am y Meini prawf ar gyfer achredu rhaglenni addysg gychwynnol athrawon yng Nghymru, a ddywedodd "Gall lleoliadau profiad mewn ysgol fod mewn ysgol arbennig neu uned ADY. Yn yr achosion hyn, dylai Partneriaethau sicrhau nad oes mwy na 30% o'r profiad mewn ysgol yn digwydd y tu allan i amgylchedd dysgu prif ffrwd er mwyn sicrhau bod athrawon dan hyfforddiant yn barod i addysgu mewn

amgylcheddau prif ffrwd ac ADY.” Roedd staff mewn lleoliadau arbenigol yn rhwystredig â’r adroddiad hwn gan ei fod yn awgrymu na fyddai’r rhai â hyfforddiant mewn lleoliad arbenigol yn unig yn gallu addysgu mewn lleoliad prif ffrwd.

23. Mae Cynorthwyr Addysgu Lefel Uwch o’r ysgol hon yn mynd i leoliadau prif ffrwd yn rheolaidd i’w cefnogi i addasu a newid eu haddysgu i ddarparu ar gyfer anghenion arbennig.

Staff cymorth

---

24. Mae pob ysgol arbennig yn cael trafferth recriwtio a chadw staff. Mae’r cyflog yn isel iawn o’i gymharu â gofynion y swydd. Yn y sefyllfa economaidd bresennol mae hwn yn fater arbennig. Gall gweithio’n rhan-amser mewn archfarchnad dalu mwy na bod yn gynorthwydd addysgu. Ond mae’r rhain yn bobl fedrus iawn. Amlygwyd y gwahaniaethau rhwng yr hyn a ddisgwylir gan gynorthwydd addysgu mewn ysgol arbennig ac un mewn lleoliad prif ffrwd.

25. Mae’r pecyn ehangach a oedd unwaith yn gwneud gweithio mewn ysgol yn fwy deniadol yn crebachu, wrth i fwy o gyflogwyr gynnig mwy o hyblygrwydd, megis gweithio yn ystod y tymor/oriau ysgol.

Pontio o’r ysgol

---

26. Mae strwythur ariannu teirochrog ar gyfer addysg ôl-ysgol. Mae achosion lle nad yw rhai dysgwyr yn gwybod i ble y byddant yn mynd ym mis Medi. Ac eto, mae’r rhain yn ddysgwyr y mae angen cymorth arnynt i’w helpu i drosglwyddo i leoliad newydd. Amlygwyd pe bai hyn yn digwydd o fewn system UCAS ni fyddai’n cael ei ystyried yn dderbyniol.

2. Trafodaethau gyda’r Cyngor Ysgol

27. Roedd y materion a godwyd yn ystod y trafodaethau gyda’r Cyngor Ysgol yn cynnwys y canlynol:

- Diffyg cyfleoedd i gael mynediad at glybiau chwaraeon
- Diffyg cyfleoedd profiad gwaith
- Diffyg clwb brechwast a chlybiau ar ôl ysgol
- Diffyg gwybodaeth am opsiynau ar ôl ysgol

3. Trafodaethau gyda rhieni

Gofal plant

28. Mae diffyg darpariaeth clwb gwyliau. Dechreuodd un o'r rhieni ddarpariaeth gofal plant i gau'r bwloch mewn clybiau gwyliau ar gyfer plant a phobl ifanc awtistig. Fodd bynnag, oherwydd nad oeddent yn gallu recriwtio staff, ni fydd y ddarpariaeth yn rhedeg yr haf hwn. Mae'r ddarpariaeth ar gyfer plant a phobl ifanc 3-19 oed, gyda'r rhan fwyaf rhwng 6 a 14 oed.

29. Roedd adborth gan rieni yn nodi'r canlynol:

- Gwelodd 70 y cant o rieni ymddygiad yn gwella;
- Byddai 58 y cant yn defnyddio'r gwasanaeth i'w galluogi i fynd i'r gwaith;
- Teimlai 100 y cant fod y ddarpariaeth yn ddiogel a bod eu plentyn yn cael cefnogaeth ddigonol; ac
- Roedd 86 y cant o'r rhai a aeth wedi cymryd rhan mewn gweithgareddau newydd.

30. Mae gan y cynllun restr aros, ond ni all ehangu oherwydd yr her o recriwtio staff. Mae'n wasanaeth y mae mawr ei angen, ond mae'n ddrud i'w redeg. Teimlai'r rhiant y dylai gael ei redeg gan yr awdurdod lleol. Ar hyn o bryd mae'n cefnogi 55 o blant unigol.

31. Mae cynllun chwarae yng Nghasnewydd, ond nid yw'n hysbys iawn. Mae pobl fel arfer yn cael eu hatgyfeirio gan y gwasanaethau cymdeithasol, ac felly nid yw rhieni nad oes ganddynt gymorth gwasanaethau cymdeithasol yn ymwybodol ohono. Cytunodd rhieni fod sicrhau gofal plant yn fater pwysicach nag addysg i'w teuluoedd.

Capasiti mewn ysgolion arbennig

32. Nid oes digon o le mewn ysgolion arbennig ar gyfer lefel yr angen. Mae gordanysgrifio mewn ysgolion arbennig yng Nghasnewydd. Maent yn teimlo bod plant mewn Unedau Adnoddau Dysgu a fyddai'n elwa o fod yn Ysgol Bryn Derw. Mae hyn hefyd yn cael effaith ar blant eraill mewn darpariaeth prif ffrwd.

Darpariaeth ôl-16

33. Mae diffyg darpariaeth ôl-16 briodol. Mae'r agosaf ym Mhont-y-pŵl, ond nid oes trafndiaeth addas.

Trafnidiaeth

---

34. Teimlai rhieni mai dewis cyfyngedig iawn sydd gan eu plant yn rhannol oherwydd diffyg trafndiaeth briodol. Nid oes ganddynt yr un dewisiadau â'u cyfoedion, er enghraifft ni allant fynd i glybiau ar ôl ysgol.

35. Dywedodd rhai fod 'materion diogelu enfawr' gyda thrafnidiaeth. Gwnaethant ddyfynnu enghreifftiau lle nad oedd gwiriadau cefndir wedi'u gwneud, ac nad oedd gan hebryngwyr sgiliau iaith Saesneg digonol. Amlygwyd bod y plant a'r bobl ifanc hyn yn fwy agored i niwed na'u cyfoedion mewn addysg prif ffrwd. Roedd pryder bod y broses gaffael yn caniatáu is-gontractio sy'n gwanhau ansawdd y ddarpariaeth.

36. Amlygwyd hefyd fod rhywfaint o ddarpariaeth yn dda, gyda gyrwyr/hebryngwyr sy'n meithrin perthnasoedd effeithiol a chadarnhaol gyda dysgwyr. Fodd bynnag, gall problemau godi'n aml ar ddechrau'r flwyddyn newydd, pan fydd yn bosibl y bydd gyrwyr newydd a'r plant yn gorfod meithrin perthnasoedd newydd. Mae cysondeb o ran gyrwyr/hebryngwyr/cwmnïau yn gwneud gwahaniaeth mawr. Gall effaith cael profiad gwael ar dtrafnidiaeth i'r ysgol fod yn sylweddol ar weddill y diwrnod ysgol.

Cymorth i deuluoedd

---

37. Roeddent i gyd yn cytuno y dylid cael Swyddog Cyswllt â Theuluoedd mewn ysgolion eraill. Rhoddwyd enghreifftiau unigol o'r gwahaniaeth yr oedd cymorth y Swyddog Cyswllt â Theuluoedd wedi'i wneud o ran helpu i gyflwyno systemau ac arferion yn y cartref. Roedd y mewnbwn hwn yn ddwys ac yn ddull teulu cyfan. Roedd y Swyddog Cyswllt â Theuluoedd hefyd wedi darparu cymorth pan oedd newidiadau a digwyddiadau eraill o fewn y teulu a oedd yn effeithio ar y dysgwr.

38. Cafwyd trafodaeth ehangach am y cymorth y mae holl staff yr ysgol yn ei roi i ddysgwyr a'u teuluoedd. Mae dull yr ysgol yn canolbwyntio ar edrych ar y teulu cyfan, a sicrhau bod digon o gefnogaeth. Disgrifiodd un rhiant sut aeth ei phwysedd gwaed i lawr cyn gynted ag y dechreuodd ei phlentyn yn yr ysgol.

39. Bu trafodaeth am sut mae rhywun yn aml yn 'symud o un frwydr i frwydr arall'. Mae yna 'frwydr gyson am bob gwasanaeth'. Mae hyn yn mynd yn llawer ehangach nag addysg a gofal plant, ac mae'n cynnwys materion fel y Lwfans Byw i'r Anabl. Soniodd rhai bod yn rhaid iddynt fynd drwy brosesau cwyno i geisio cael mynediad at y gwasanaethau cywir ar gyfer eu plentyn.

40. Soniodd un teulu am y cymorth y maent wedi'i dderbyn drwy'r Rhaglen Cynlluniau Ymddygiad Unigol. Mae hwn yn brosiect a ariennir gan Lywodraeth Cymru yng Ngwent, sy'n

---

darparu cymorth dwys i dri theulu. Mae'n darparu cymorth i sefydlogi teuluoedd er mwyn atal plant rhag gorfod mynd i ofal. Fe'i disgrifiwyd fel 'rhagorol' ac roedd yn darparu lle ar gyfer cwnsela.

41. Amlygwyd effaith cael plentyn ag anghenion cymhleth ar y teulu ehangach, yn enwedig ar y rhieni a'r brodyr a chwiorydd. Soniodd rhieni am eu plant eraill yn 'colli allan' oherwydd nad yw eu hymddygiad mor aflonyddgar neu heriol. Rhaid iddynt hefyd ymgymryd â rôl gofalu. Disgrifiodd un rhiant bwysigrwydd darpariaeth gofalu plant dros yr haf, gan fod hyn yn golygu y gallent dreulio peth amser gyda'u plant eraill. Dyfynnodd un rhiant ystadegyn bod 4 o bob 5 o briodasau gyda phlentyn anabl yn methu.

42. Cafwyd trafodaeth ynghylch effaith cefnogi plentyn ag anghenion cymhleth ar gyfleoedd cyflogaeth. Soniodd rhieni am sut y bu'n rhaid iddynt roi'r gorau i weithio gan fod yn rhaid iddynt fod ar gael bob amser. Yn ogystal â'r effaith ariannol ar y cartref, mae hefyd yn cael effaith negyddol ar les emosiynol a meddyliol. Mae methu â gweithio hefyd yn cyfyngu ar gyfleoedd yn y dyfodol - fel y dywedodd rhywun, 'mae'n newid eich dyfodol.'

Lleoliadau addysg eraill

---

43. Soniodd rhieni am faint o 'waith adferol' y mae'n rhaid ei wneud pan nad oedd lleoliadau blaenorol wedi gweithio allan. Dywedodd un fod yn rhaid i'r plentyn hwnnw gael therapi i ddad-wneud yr hyn a oedd wedi digwydd yn flaenorol.

44. Teimlai rhai nad oedd gan y staff yn yr Unedau Adnoddau Dysgu y lefel gywir o hyfforddiant. Mewn cymhariaeth, mae staff Ysgol Bryn Derw yn canolbwyntio ar y plentyn a'i anghenion. Mewn lleoliadau eraill, teimlwyd ei fod yn ymwneud â'r hyn sydd orau i'r ysgol ac nid y plentyn. Ni all y plant hyn gydymffurfio â'r hyn y mae'r ysgol am iddynt fod. Gellir eu meithrin os oes gennych y staff cywir. Disgrifiodd un yr Uned Adnoddau Dysgu fel 'brwydr gyson'.

45. Er nad oedd Unedau Adnoddau Dysgu yn ddrwg ynddynt eu hunain teimlwyd nad oeddent yn canolbwyntio ar y plentyn. Teimlwyd nad oedd rhai o staff yr Unedau Adnoddau Dysgu yn addas ar gyfer y lleoliad. Teimlwyd mai cael y staff cywir gyda'r agwedd gywir oedd bwysicaf, gyda hyfforddiant wedyn yn cael ei ddarparu ar gyfer unrhyw sgiliau arbenigol.

Darpariaeth Ysgol Bryn Derw

---

46. Dywedodd rhieni, ers i'w plentyn ymuno ag Ysgol Bryn Derw, nad oeddent yn poeni am yr addysg y maent yn ei derbyn. Maent yn cael eu haddysgu sut i ddatblygu i fod yn oedolion.

Maent yn cael eu haddysgu i dyfu mewn byd sy'n credu ynddynt. Roedd rhieni eisiau gweld y ddarpariaeth hon ar gael i bawb.

47. Mae angen tegwch nid cydraddoldeb, gan fod angen mwy o gefnogaeth ar y plant hyn.

48. Mae plant di-eiriau yn dal i fod â llais ac mae ganddynt rywbeth i'w gyfleu. Maent eisiau cyfathrebu ond ni wrandewir arnynt bob amser.

Darpariaeth seibiant

---

49. Cafwyd trafodaeth ynghylch mynediad at Gartref Seibiant Byr Preswyl Oaklands. Dyma'r unig uned breswyl yn yr ardal, ac mae wedi bod dan fygythiad. Disgrifiodd un rhiant mai dim ond oherwydd bod ymddygiad ei blentyn mor heriol y gall gael mynediad at Oaklands.

Ysgol Goffa – nodyn o’r ymweliad

29 Mehefin 2023

Yn bresennol:

- Sioned Williams AS
- Sian Hughes, Uwch Ymchwilydd

1. Yr ysgol

1. Mae Ysgol Goffa yn darparu ar gyfer dysgwyr 3-19 oed gydag anableddau dwys a lluosog. Mae 111 o ddisgyblion ar y gofrestr, ac mae rhestr aros ar gyfer yr ysgol.
2. Darparodd dau ddisgybl daith o amgylch yr ysgol a chynhaliwyd trafodaethau gyda staff a disgyblion ym mhob ystafell ddosbarth.
3. Cyn bo hir, bydd yr ysgol yn symud i safle newydd gydag ysgol newydd sbon. Mae plant yr ysgol wedi cyfrannu at ei dyluniad. Er y bydd mwy o gapasiti yn yr ysgol, teimlai'r pennaeth y byddent yn dal i fod wedi'u gordanysgrifio oherwydd maint y rhestr aros ar gyfer yr ysgol. Ar hyn o bryd, mae gofod yn broblem yn yr ysgol gan fod angen sawl darn o offer (fel cadeiriau olwyn) ar lawer o'r plant.

2. Trafodaethau â rhieni, staff, llywodraethwyr a disgyblion

Hyfforddiant

4. Siaradodd y staff am yr hyfforddiant y maent wedi'i gael. Yn ogystal â hyfforddiant ar gyfer y cwricwlwm newydd a datblygiad proffesiynol cyffredinol arall, mae angen hyfforddiant mwy

---

arbenigol arnynt, fel hyfforddiant sy'n gysylltiedig ag iechyd a hyfforddiant meddygol. Roedd staff yn croesawu'r gefnogaeth a gawsant gan arbenigwyr lleferydd ac iaith a nyrsys cymunedol sy'n dod i'r ysgol yn rheolaidd.

5. Siaradodd aelod o staff cymorth am y cymwysterau yr oedd hi'n eu dilyn a'i dymuniad i symud ymlaen at gymhwyster addysgu ffurfiol. Fodd bynnag, byddai hyn yn golygu gadael yr ysgol neu gymryd absenoldeb di-dâl gan na ellir ymgymryd â lleoliadau hyfforddi athrawon yn gyfan gwbl mewn ysgol arbennig.

Addysg gynhwysol

---

6. Nid yw bob amser yn hawdd penderfynu beth sydd orau i'r plentyn. Mae'r cwricwlwm, cymarebau staff a lefel hyfforddiant staff mewn ysgolion prif ffrwd yn darparu profiad gwahanol i ddysgwyr, ac efallai nad dyna'r peth mwyaf priodol i ddysgwyr ag anghenion ychwanegol.

7. Efallai y bydd manteision cadarnhaol i ddysgwyr eraill mewn ysgolion prif ffrwd o ran dysgu am gynwysoldeb, ond efallai na fydd o fudd i'r dysgwr ag anghenion ychwanegol bob amser.

8. Mae rhai agweddau heriol ynglŷn ag ysgolion arbennig ac efallai y bydd rhieni'n teimlo eu bod yn cael eu stigmatiddio. Roedd y rhieni i gyd yn gadarnhaol iawn am bresenoldeb eu plant yn yr ysgol. Roedd rhai yn teimlo mai 'dogma' oedd addysg gynhwysol i rai, ac nid yw o reidrwydd er lles y dysgwr.

Cymwysterau

---

9. Os yw dysgwyr yn dymuno astudio ar gyfer arholiadau fel TGAU, mae gan yr ysgol drefniadau gydag ysgol uwchradd leol. Dywedodd yr ysgol nad ydyn nhw'n rhoi unrhyw gyfyngiadau ar y dysgwyr.

Gofal plant

---

10. Awgrymodd rhieni fod hwn yn 'fwlch enfawr' wrth gael mynediad at ofal plant. Nid oedd darpariaeth yn ystod gwyliau'r haf yn cael ei hysbysebu'n dda bob amser - gyda gweithwyr cymdeithasol yn dweud wrth rieni fod y ddarpariaeth ar gael - ac roedd y lleoedd yn cael eu llenwi yn gyflym iawn.

Cyllid

---

11. Nid yw cyllid ar gyfer ysgolion arbennig yn cael ei wneud yn yr un ffordd ag y mae ar gyfer ysgolion prif ffrwd ac roedd y pennaeth wedi llwyddo i sicrhau cyllid fformiwla ar gyfer yr ysgol, er bod cyllid yn broblem.

Gwybodaeth

---

12. Siaradodd rhieni am y 'frwydr' y bu'n rhaid iddynt ei chael er mwyn cael mynediad i'r addysg iawn i'w plant. Nid oedd gwybodaeth am ddewisiadau ar gael yn rhwydd nac yn cael ei gynnig yn rhagweithiol i rieni. Roedd yn rhaid mynd ati i chwilio amdano.

13. Roedd y pennaeth wedi bod o gymorth wrth gyngori rhieni ynghylch eu mynediad at weithwyr cymdeithasol a thaliadau uniongyrchol. Siaradodd rhieni am beidio â bod yn ymwybodol o'r ddarpariaeth oedd ar gael ac y byddai'n rhaid iddyn nhw wybod bod angen iddynt ofyn am gymorth.

Trafnidiaeth

---

14. Roedd gan yr ysgol drefniadau cludiant da ac roedd y disgyblion yn mwynhau'r rhyngweithio cymdeithasol a'r annibyniaeth a ddaw o deithio ar fws.

15. Fodd bynnag, nid oedd bob amser yn glir pam y gwnaed penderfyniadau i gynnig cludiant am ddim i'r ysgol. Darparwyd enghraifft o ddau blentyn yn byw yn yr un tŷ lle cynigiwyd cludiant i un ohonynt ond nid i'r llall. Roedd hebryngwyr cludiant ysgol wedi cael gwybod na ddylent guro ar ddrws unrhyw deulu lle nad oedd y plentyn yn barod i fynd i'r ysgol ac roedd hyn yn golygu y byddai'r plentyn yn aml yn colli diwrnod yn yr ysgol.

16. Roedd problemau ar gyfer cludiant i golegau ôl-16 lle byddai angen i ddysgwyr ddod o hyd i'w ffordd eu hunain yno.

Eitem 4.1

Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Children, Young People and Education Committee

Cyng Ian Roberts
Llefarydd addysg
Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru

Senedd Cymru
Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN
SeneddPlant@senedd.cymru
senedd.cymru/SeneddPlant
0300 200 6565

Welsh Parliament
Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN
SeneddChildren@senedd.wales
senedd.wales/SeneddChildren
0300 200 6565

11 Medi 2023

Plant a phobl ifanc yn fêpio mewn ysgolion

Annwyl Cyng Roberts

Rydym yn ymwybodol o achosion o blant a phobl ifanc yn fêpio mewn ysgolion. Yn ddiweddar, nododd un o'n Haelodau enghraifft o blant mor ifanc ag 8 oed yn fêpio yn yr ysgol. Wrth reswm, mae hyn yn bryder mawr inni. Rwyf wedi codi'r materion hyn yn anffurfiol gyda'r Gweinidog Addysg a'r Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant, ac rwy'n deall eu bod nhw hefyd yn ymwybodol o'r materion hyn.

Mae gennym ddiddordeb yn yr hyn y gellir ei wneud mewn ysgolion i fynd i'r afael â'r mater, ac mae gennym ddiddordeb hefyd yn yr hyn sy'n cael ei wneud i atal gwerthu e-sigaréts i bobl dan 18 oed. Byddem yn croesawu rhagor o wybodaeth am sut y mae safonau masnach ledled Cymru yn mynd i'r afael â gwerthu e-sigaréts yn anghyfreithlon i bobl dan 18 oed. Byddai gennym ddiddordeb hefyd mewn unrhyw ddata neu wybodaeth a allai fod gennych am hyd a lled y mater hwn.

A allwch hefyd amlinellu pa waith y mae Safonau Masnach ledled Cymru yn ei wneud i ymdrin â gwerthu e-sigaréts anghyfreithlon a heb eu rheoleiddio? Rydym yn poeni'n benodol y gall y rhain yn aml fod mewn blasau sy'n fwy deniadol i blant a phobl ifanc na'r rhai sydd ar gael yn gyfreithlon.

Os hoffech gael rhagor o wybodaeth am y cais hwn, mae croeso ichi gysylltu â chlercod y Pwyllgor drwy anfon e-bost i SeneddPlant@senedd.cymru

Byddem yn gwerthfawrogi cael ymateb erbyn 11 Hydref.

Yn gywir,

Jayne Bryant

Jayne Bryant AS
Cadeirydd

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu yn Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.

Eitem 4.2

Julie Morgan AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol
Deputy Minister for Social Services

Jayne Bryant, AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg
Senedd Cymru,
Bae Caerdydd,
Caerdydd
CF99 1SN

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

13 Medi 2023

Annwyl Jayne,

Mae'n bleser gennyf roi ateb ysgrifenedig i'r Pwyllgor i gwestiwn 6 yn eich llythyr dyddiedig 14 Gorffennaf.

Roedd cwestiwn y Pwyllgor yn ymwneud ag argymhelliad 6 ar ddata: *Mewn perthynas â'r data na chaiff ei gasglu a'i gyhoeddi fel mater o drefn yng Nghymru ar hyn o bryd (fel y nodir ar dudalennau 50 i 52 o'n hadroddiad ac adroddiad WCPP), hoffem ragor o wybodaeth am y sail resymegol dros haerïad Llywodraeth Cymru nad yw hyn yn angenrheidiol / yn bosibl / yn ddefnyddiol wrth lywio ymateb polisi yng Nghymru.*

Fel y nodwyd yn ein hymateb i argymhelliad 6, mae Llywodraeth Cymru'n casglu amryw o ddata yn ymwneud â gofal cymdeithasol i blant. Yn ogystal â'r casgliadau data hyn, sy'n canolbwyntio ar y plant hynny sy'n cael gofal a chymorth, mae Gofal Cymdeithasol Cymru yn casglu swm mawr o ddata ar gyfer y gweithlu gofal cymdeithasol. Maen nhw'n [casglu data yn flynyddol](#) gan yr holl gyflogwyr gofal cymdeithasol, sy'n darparu data ar bobl sy'n gweithio yn y gwasanaethau preswyl i blant ac mewn gofal maeth, yn ogystal â gweithwyr cymdeithasol a all gefnogi plant.

Wrth ddatblygu polisiau a strategaethau, mae data yn amhrisiadwy i ganiatáu inni fesur canlyniadau a sicrhau ein bod ni'n gwneud gwahaniaeth. Bydd y Grŵp Cyflawni ar gyfer Trawsnewid Gwasanaethau Plant yn sefydlu is-grŵp sy'n cynnwys aelodau â chefnidir ystadegol i adolygu'r data sy'n cael eu coladu ar hyn o bryd, y rhwystrau i goladu unrhyw ddata ac i ddod o hyd i unrhyw fylchau yn y casgliad data presennol. Bydd y Grŵp hefyd yn gweithio i gael gwell dealltwriaeth o ba ddata sydd eu hangen ac sy'n bosibl eu casglu fel rhan o asesiadau o anghenion y boblogaeth y gellir eu cynnwys yng ngwaith cynllunio awdurdodau lleol gan gynnwys fel rhan o'u strategaethau comisiynu lleoliadau, strategaethau ataliol a darpariaeth gwasanaethau.

I grynhoi, rydym yn cytuno gyda'r Pwyllgor ei bod yn bwysig cael data cadarn sy'n ein galluogi i fesur canlyniadau i'n helpu i lywio polisiau a strategaethau.

Yn gywir

Julie Morgan AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Julie.Morgan@llyw.cymru
Correspondence.Julie.Morgan@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Rhaglen Trawsnewid Gwasanaethau Plant – Cylchlythyr Newyddion

Medi 2023

**Julie Morgan AS,
Y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol**

Cyflwyniad

Mae'n bleser gennyf gyflwyno ein cylchlythyr newyddion cyntaf yn ymwneud â Thrawsnewid Gwasanaethau Plant. Mae llawer o waith cydgynhyrchiol eisoes yn cael ei wneud i sbarduno newid yng Nghymru ac rydym yn awyddus i rannu hyn gyda chi.

Mae gweledigaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer gwasanaethau plant yng Nghymru yn glir - rydym am i fwy o blant gael cymorth i aros gyda'u teuluoedd a lleihau nifer y plant a phobl ifanc sy'n cael eu derbyn i ofal. Rydym am sicrhau bod pobl ifanc yn aros mewn gofal am gyn lleied o amser â phosibl, yn unol ag anghenion y person ifanc. Tra bod plant mewn gofal, rydym am iddynt aros yn agos at eu cartrefi er mwyn parhau i fod yn rhan o'u cymuned - rhwydwaith y plentyn.

Mae ein Rhaglen Lywodraethu'n cynnwys 8 ymrwymiad sy'n darparu'r fframwaith i wneud hyn. Bydd cyflawni'r ymrwymadau hyn yn arwain at newid ledled y system gyfan yng Nghymru ac yn cyd-fynd â'r nodau a'r amcanion yn ein [Cynllun Plant a Phobl Ifanc](#). Bydd yr ymrwymadau hyn a'r Cynllun yn cael eu cyflawni dros dymor cyfan y Senedd hon.

Ymrwymiadau'r Rhaglen Lywodraethu ar gyfer Gwasanaethau Plant:

1. Ystyried cyfleoedd radical i ddiwygio'r gwasanaethau presennol ar gyfer plant sy'n derbyn gofal ac yn gadael gofal.
2. Dileu elw preifat o ofal plant sy'n derbyn gofal yn ystod tymor nesaf y Senedd.
3. Ariannu gwasanaethau preswyl rhanbarthol i blant ag anghenion cymhleth, gan sicrhau bod eu hanghenion yn cael eu diwallu mor agos at eu cartrefi â phosibl ac yng Nghymru lle bynnag y bo hynny'n ymarferol.
4. Cryfhau cyrff cyhoeddus yn eu rôl fel 'rhiant corfforaethol'.
5. Atal teuluoedd rhag chwalu drwy ariannu gwasanaethau eirioli i rieni y mae eu plant mewn perygl o ddod yn rhan o'r system ofal.
6. Darparu cymorth arbenigol ychwanegol i blant ag anghenion cymhleth a allai fod ar gyrion y system ofal.
7. Parhau i gefnogi a chynnal hawliau plant a phobl ifanc ar eu pennau eu hunain sy'n ceisio lloches.
8. Cefnogi ein cynllun cenedlaethol Maethu Cymru.

Rydym yn gwybod y bydd angen amser i gyflwyno'r newidiadau sydd eu hangen i wireddu ein gweledigaeth ac na fydd modd ei gwireddu dros nos, ond rydym yn gwybod bod pethau'n gallu newid yn gyflym pan fydd pawb yn cydweithio. Er enghraifft, gallwn ddysgu o enghreifftiau da o wasanaethau sydd eisoes yn cael eu darparu ar gyfer plant a phobl ifanc sydd â phrofiad o fod mewn gofal yng Nghymru. Felly, rydym wedi sefydlu Rhaglen Drawsnewid sy'n seiliedig ar dair elfen allweddol - diwygio radical, darparu gwasanaethau yn y dyfodol, a chydweithio rhwng y system gyfan. Mae llais plant a phobl ifanc sydd â phrofiad o fod mewn gofal wrth wraidd y rhaglen.

Mae'r bwletin hwn yn cyflwyno ein cynllun ar gyfer y Rhaglen Drawsnewid a'r strwythur llywodraethu rydym wedi'i sefydlu i helpu i'w chyflawni. Hefyd, mae'r bwletin yn cynnwys y wybodaeth ddiweddaraf am y gwaith rydym wedi'i wneud a'r hyn sy'n digwydd nesaf.

Llais Person Ifanc â Phrofiad o fod mewn Gofal

“Roeddem yn falch o siarad yng nghyfarfod diwethaf y Grŵp Cyflawni Trawsnewid am y cyfarfod Uwchgynhadledd rhwng Gweinidogion a Llysgenhadon Ifanc â phrofiad o fod mewn gofal, a'r [datganiad](#) y gwnaethom gytuno arno.

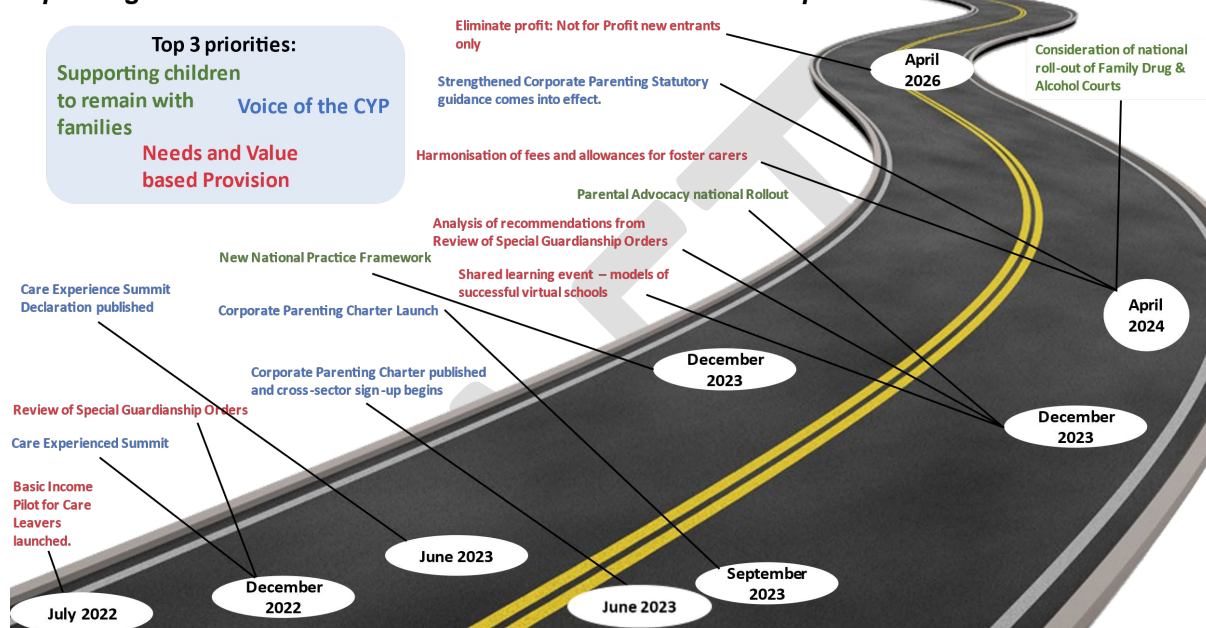
Mae'r Weledigaeth yn y Datganiad yn uchelgeisiol iawn, ac rydym yn gwybod na all popeth newid dros nos. Ond pan fydd y Gweinidogion a'r Llysgenhadon Ifanc yn cwrdd eto'r flwyddyn nesaf, rydym yn disgwyl deall yn glir sut mae'r Weledigaeth yn cael ei rhoi ar waith. Dyna pam mae gwaith y Grŵp Cyflawni Trawsnewid mor bwysig, a pham rydym yn credu ei bod yn bwysig ein bod ni'n rhan ohono.”

*Hope Hover a Rhian Thomas
Llysgenhadon Voices From Care Cymru*

Cynllun Ein Rhaglen Drawsnewid

Er mwyn cefnogi a chyflwyno ein Rhaglen Drawsnewid, mae gennym gyllideb rhaglen o tua £70m o 2022/2025 er mwyn sbarduno ein cynlluniau, a amlinellir yn y map ffordd isod:

Improving Outcomes for Children – Transformation Road Map

Mae enghreifftiau o'r gwaith sydd wedi'i wneud yn 2022/2023 yn cynnwys datblygu Fframwaith Ymarfer Cenedlaethol (darllenwch ymlaen i gael rhagor o wybodaeth am y Fframwaith). Ceir buddsoddiad gwerth £1.6m yn ystod tymor y Senedd hon er mwyn uwchraddio gwasanaethau eiriolaeth rhieni ledled Cymru a gweithio i gryfhau swyddogaeth cyrff cyhoeddus fel rhieni corfforaethol trwy gyhoeddi'r Siarter Rhianta Corfforaethol.

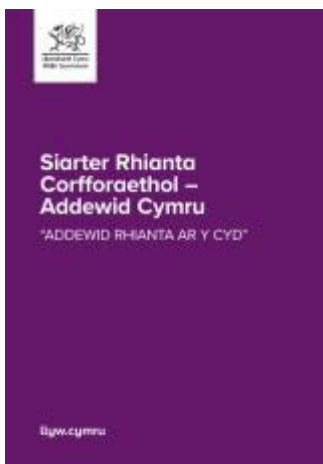
I reoli'r gwaith o gyflwyno'r Rhaglen Drawsnewid, mae Bwrdd Trosolwg Gweinidogol wedi ei sefydlu, a chynhaliodd ei gyfarfod cyntaf ym mis Mai eleni. Mae'r Bwrdd yn cael ei gadeirio ar y cyd gan y Prif Weinidog a'r Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol. Mae Grŵp Cyflawni Trawsnewid wedi'i sefydlu hefyd ac mae'n cynnwys cynrychiolwyr o bob sector sydd â diddordeb mewn gwasanaethau plant, gan gynnwys pobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal eu hunain. Mae'r Grŵp hwn wedi cyfarfod dair gwaith eleni ac mae'n cael ei gadeirio gan Jonathan Griffiths, arweinydd Trawsnewid gwasanaethau cymdeithasol i blant ac oedolion.

Cynnydd hyd yn hyn, cyflawniadau a'r camau nesaf

Mae'r canlynol yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am rai o feysydd y rhaglen gan dynnu sylw at rai o'r llwyddiannau yn ogystal â'r cynlluniau ar gyfer y camau nesaf:

Ar 3 Rhagfyr 2022, cynhaliwyd yr Uwchgynhadledd gyntaf ar gyfer Pobl sy'n Gadael Gofal rhwng Gweinidogion Cymru, gan gynnwys y Prif Weinidog a'r Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol a 50 o bobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal neu lysgenhadon. Canlyniad yr uwchgynhadledd yw [datganiad](#) sy'n amlinellu gweledigaeth ar y cyd ar gyfer gwasanaethau plant. Trafodwyd y datganiad hwn gan y bobl ifanc a'r Gweinidogion yn ystod y digwyddiad, ac roedd cyfle i'r bobl ifanc rannu eu profiad bywyd. Llofnodwyd y datganiad gan y Prif Weinidog ar ran Llywodraeth Cymru a gan 4 o'r llysgenhadon ifanc ar 10 Mai eleni.

Ar 29 Mehefin 2023, cyhoeddwyd y [Siarter](#) Rhianta Corfforaethol ar-lein. Mae'r Siarter a ddatblygwyd gan y Grŵp Gweithredu ar Rianta Corfforaethol yn amlinellu cyfres o egwyddorion i'w dilyn gan gyrff y sector cyhoeddus a'r sector preifat wrth ddarparu gwasanaethau i blant a phobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal, er mwyn sicrhau eu bod yn cael yr un cyfleoedd bywyd â phawb arall.

Cynhelir lansiad cyhoeddus ehangach o'r Siarter ym mis Medi.

Fframwaith Ymarfer Cenedlaethol

Mae gwaith yn mynd rhagddo i ddatblygu'r Fframwaith Ymarfer Cenedlaethol. Y Fframwaith fydd y gyfres gyntaf o safonau cenedlaethol ar gyfer gwasanaethau plant yng Nghymru, gan ategu gweithdrefnau Cymru gyfan eraill, fel gweithdrefnau diogelu Cymru Gyfan. Bydd y safonau'n rhai amlasiantaethol oherwydd ein bod yn cydnabod bod plant ag anghenion cymorth ac amddiffyniad angen cymorth yn aml gan nifer o weithwyr proffesiynol sy'n gweithio gyda'i gilydd fel tîm. Rydym yn rhag-weld cyflawni hyd at 5 safon ymarfer newydd erbyn diwedd 2023 a bydd safonau pellach yn cael eu cydgyhyrchu erbyn diwedd 2024.

Dileu elw preifat o ofal plant sy'n derbyn gofal

Rydym wedi sefydlu pedair ffrwd waith newydd o dan Fwrdd y Rhaglen Dileu Elw er mwyn defnyddio amrywiaeth eang o sgiliau a phrofiad i sbarduno cynnydd i sicrhau lleoliadau digonol a datblygu gwytnwch yn y sector, gan gynnwys:

- Ehangu a datblygu darpariaeth awdurdodau lleol / rhanbarthol newydd
- Ehangu a datblygu darpariaeth nid-er-elw newydd
- Pontio'r Sector Annibynnol/Preifat
- Grŵp Trawsnewid Lles Pennaf

Hefyd, mae dau is-grŵp wedi'u sefydlu o dan ffrwd waith 1 yn canolbwyntio ar sefydlogrwydd lleoliadau ac yn ystyried atebion i leihau'r angen am drefniadau Gweithredu heb Gofrestru, ochr yn ochr â materion sy'n gysylltiedig â recriwtio a chadw'r gweithlu gofal preswyl i blant.

Yn ogystal, mae dau is-grŵp wedi'u sefydlu o dan ffrwd waith 3 i ystyried gwerth/asedau sefydliadol a strwythurau/modelau busnes.

Rydym wedi buddsoddi £68m yn ychwanegol yn y sector dros dair blynedd er mwyn cefnogi a sbarduno ein gweledigaeth i ddileu elw preifat o ofal plant sy'n derbyn gofal. Bydd y cyllid hwn yn canolbwyntio ar feysydd fel datblygu darpariaeth gofal preswyl a gofal maeth awdurdodau lleol, symud plant o ofal preswyl yn ôl i leoliad teuluol, a darparu gwasanaethau wedi'u lleoli a'u cynllunio'n lleol, gan gynnwys darpariaeth arbenigol ar gyfer plant ag anghenion mwy cymhleth ac, yn anad dim, gwella canlyniadau i blant.

Lansiwyd yr ymgynghoriad sy'n gysylltiedig â chynigion ar gyfer deddfwriaeth sylfaenol i helpu i 'ddileu elw o ofal plant sy'n derbyn gofal' ar 17 Awst a daeth i ben ar 7 Tachwedd. Cyhoeddwyd y [crynodeb o'r ymatebion](#) ar 22 Mehefin.

Ar 27 Mehefin eleni, cyhoeddodd y Prif Weinidog y bydd Bil Gofal Cymdeithasol yn cael ei gyflwyno yn ystod hanner olaf blwyddyn y Senedd rhwng 23 Medi a 24 Gorffennaf i gefnogi ein hymrwymiad i ddileu elw.

Rydym wedi parhau i fuddsoddi yn ein cynllun maethu cenedlaethol, Maethu Cymru, er mwyn gwella gallu gwasanaethau maethu awdurdodau lleol i recriwtio a chadw gofalwyr maeth. Bydd hyn yn eu helpu i wireddu eu huchelgais ar y cyd i leoli mwy o blant sy'n cael eu maethu mewn lleoliadau awdurdodau lleol, yn ardal eu cartrefi, gan gadw plant yn agos at eu rhwydweithiau a'u cymunedau lle bynnag y bo'n bosibl ac yn briodol.

Gofal gan berthynas (gan gynnwys Gorchmynion Gwarcheidiaeth Arbennig)

Rydym wedi ymrwymo i sicrhau bod gofalwyr maeth sy'n berthnasau yn derbyn yr un cymorth â gofalwyr maeth prif ffrwd, a thrwy Ymrwymiad Cenedlaethol Maethu Cymru rydym yn gweithio tuag at sicrhau bod pecyn hyfforddiant, cymorth a gwobrau ar gael yn gyson i bob gofalwr maeth sy'n berthynas ym mhob un o'r 22 asiantaeth faethu awdurdod lleol yng Nghymru.

Rydym am i Ofalwyr Maeth sy'n Berthnasau dderbyn cymorth ariannol cyfartal â gofalwyr maeth prif ffrwd. Mae ein gwaith presennol ar ffioedd a lwfansau'n canolbwyntio ar sicrhau cymorth ariannol cyson ledled Cymru i bob gofalwr maeth cymeradwy.

Rydym hefyd wedi sefydlu Grŵp Arbenigol Gwarcheidiaeth Arbennig sy'n cynnwys cynrychiolwyr o'r sector statudol a'r trydydd sector ynghyd â defnyddwyr gwasanaeth. Bydd yn ceisio datblygu dull gweithredu gwell a chyson sy'n seiliedig ar anghenion i gefnogi teuluoedd Gwarcheidiaeth Arbennig ledled Cymru.

Mabwysiadu

Mae 'Ymrwymiad Cymorth Mabwysiadu' Cymru yn amlinellu'r cymorth sydd ar gael i bob teulu sy'n mabwysiadu yng Nghymru ym mhob cam o'r broses fabwysiadu. Yr Ymrwymiad yw'r ddogfen gyntaf o'i bath yn y DU, a'i nod yw sicrhau bod teuluoedd sy'n mabwysiadu yng Nghymru yn teimlo'n hyderus bod gwybodaeth a chymorth ar gael pan fydd angen, gan weithwyr proffesiynol sydd â gwybodaeth arbenigol am fabwysiadu ac anghenion gofal plant.

Fel rhan o wasanaeth mabwysiadu modern i Gymru, ochr yn ochr â'r Gwasanaeth Mabwysiadu Cenedlaethol, rydym yn canolbwyntio ar wella cyswllt plant mabwysiedig gyda'u teuluoedd biologol lle mae'n ddiogel ac yn briodol gwneud hynny.

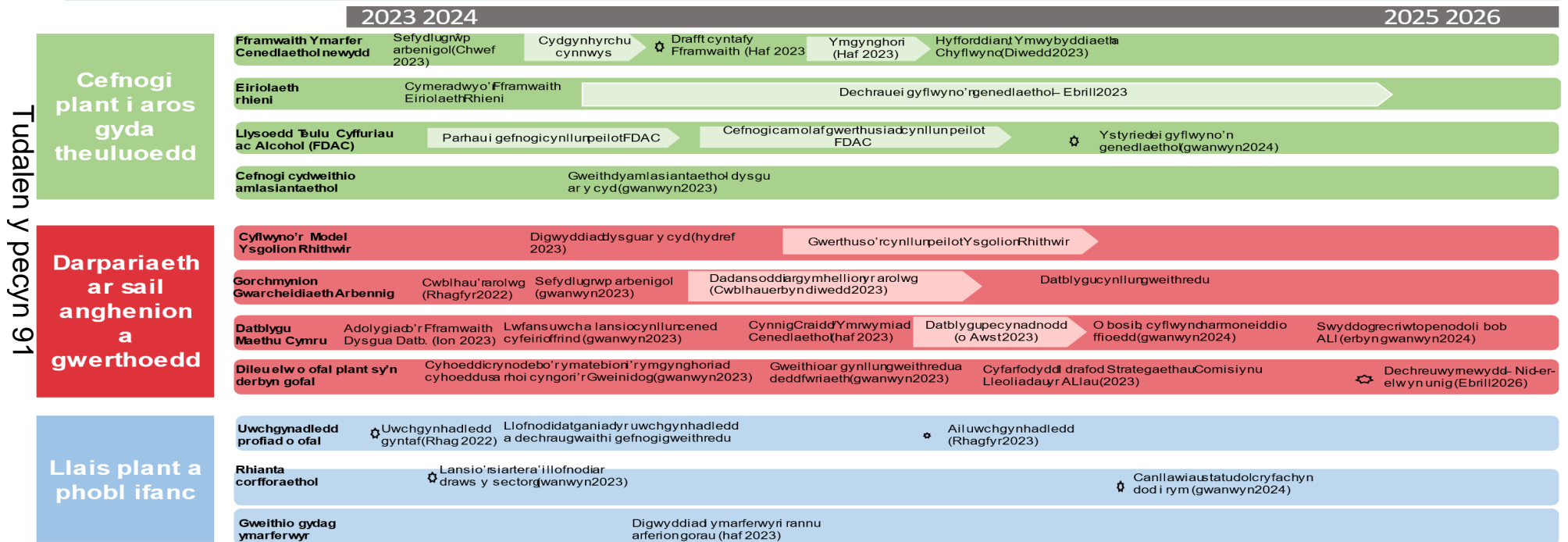
Mae'r Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol wedi cyhoeddi ymddiheuriad ffurfiol ar ran Llywodraeth Cymru am y profiadau a'r effaith gydol oes ar bawb sydd wedi'u heffeithio gan arferion mabwysiadu hanesyddol yng Nghymru. Rydym yn parhau i weithio gyda'r Gwasanaeth Mabwysiadu Cenedlaethol i ystyried y cymorth y gellir ei ddarparu i gefnogi pobl a gafodd eu heffeithio gan arferion o'r fath.

Er bod mabwysiadwyr yn derbyn cymorth drwy gydol y broses fabwysiadu, mae angen cymorth dilynol gan gyflogwyr hefyd er mwyn helpu mabwysiadwyr a'r rhai sy'n aros i blentyn ymuno â'u teulu. Mae Gwasanaeth Mabwysiadu Cenedlaethol Cymru wedi lansio pecyn cymorth newydd i gyflogwyr er mwyn helpu busnesau a sefydliadau i wella eu cefnogaeth i weithwyr sy'n mabwysiadu neu sy'n aros i fabwysiadu.

Rhai o'r uchafbwyntiau ar gyfer y chwe mis nesaf

Rydym yn parhau i ddatblygu'r gwaith rydym wedi'i ddechrau eisoes ar y Rhaglen Drawsnewid, fel yr amlinellir uchod.

Cerrig Milltir ein Rhaglen Drawsnewid

Bydd llais y plentyn yn parhau i fod yn ganolog i bopeth rydym yn ei wneud, a byddwn yn adeiladu ar yr **Uwchgynhadledd gyntaf i Bobl sy'n Gadael Gofal** trwy weithio gyda Voices from Care i gynnal uwchgynhadledd ranbarthol yn y Gogledd ym mis Hydref ar gyfer pobl sy'n gadael gofal.

Yn ystod gweddill y flwyddyn hon, byddwn ni'n canolbwyntio'n benodol ar gyhoeddi a rhannu'r Siarter Rhianta Corfforaethol sy'n allweddol i gyflwyno Datganiad yr Uwchgynhadledd i Bobl sy'n Gadael Gofal.

Byddwn yn parhau i weithio gyda'r Grŵp Gweithredu Rhianta Corfforaethol er mwyn ystyried camau ar gyfer Rhianta Corfforaethol yn y dyfodol, gan gynnwys datblygu canllawiau i gefnogi camau gweithredu a phennod benodol ar Rhianta Corfforaethol i gefnogi awdurdodau lleol yn eu rôl fel rhieni corfforaethol yn Rhan 6 o'r Cod Ymarfer yn ymwneud â phlant sy'n derbyn gofal a phlant sy'n cael eu lletya. Bydd ymgynghoriad ar y bennod a'r canllawiau drafft yn cael ei gynnal y gaeaf hwn.

Ar gyfer y Fframwaith Ymarfer Cenedlaethol, bydd gwaith yn cael ei wneud i ehangu'r broses ymgynghori, gan ddefnyddio'r safonau cenedlaethol drafft fel sylfaen i fod yn hyderus bod fersiwn derfynol y Fframwaith Ymarfer yn mynd i wneud gwahaniaeth i fywydau plant dros amser. Byddwn yn gweithio gydag ymarferwyr ledled Cymru i sicrhau bod y fframwaith ymarfer yn cael ei roi ar waith a'i fod yn ateb anghenion plant.

Rydym yn parhau i fuddsoddi yn **Maethu Cymru** gan ddefnyddio ein buddsoddiad i sicrhau ein bod yn gallu recriwtio teuluoedd maeth sy'n diwallu anghenion amrywiol y plant sydd angen gofal a chymorth. Byddwn yn parhau i ddarparu cynnig craidd cyson o gymorth i deuluoedd maeth ledled Cymru er mwyn sicrhau bod ein teuluoedd maeth yn gallu derbyn cymorth ar sail angen pryd bynnag y maent ei angen a ble bynnag y maent wedi'u lleoli yng Nghymru.

Mae **Ymrwymiad Cenedlaethol Maethu Cymru wedi'i lansio** ac mae'n cynnig pecyn hyfforddiant, cymorth a gwobrau sydd ar gael yn gyson i holl ofalwyr maeth awdurdodau lleol Cymru. Mae gwaith yn parhau gydag awdurdodau lleol yng Nghymru er mwyn helpu i gyflwyno'r elfennau gwahanol a amlinellir yn yr ymrwymiad. Mae gwaith yn mynd rhagddo ar y model ariannol yn ymwneud â'r Isafswm Lwfans Cenedlaethol a chyfres newydd o drefniadau talu wedi'u cysoni.

**Mae rhagor o wybodaeth ar gael yma:
plantsynderbyngofal@llyw.cymru
lookedafterchildren@gov.wales**

Taflen ffeithiau: Cynllun Grant i'r Trydydd Sector ar gyfer Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy

Dyma rai o'r prosiectau rydym ni'n eu hariannu drwy ein Cynllun Grant i'r Trydydd Sector ar gyfer Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy:

Ar Trac - Cymorth i Ferched Cymru

Mae'r prosiect Ar Trac yn cefnogi plant a phobl ifanc sydd wedi profi neu wedi gweld cam-drin domestig ac sy'n cael anawsterau gyda'u perthnasau teuluol a gyda chyfoedion. Trwy fynd i'r afael â'r anawsterau hyn a datblygu cryfderau yn ystod plentyndod, nod Ar Trac yw lleihau effaith profiadau niweidiol yn ystod plentyndod sy'n gysylltiedig â cham-drin domestig, a gwella llesiant corfforol a meddyliol yn ddiweddarach mewn bywyd.

Rhaglen Eiriolaeth Rhieni - Gwasanaeth Eiriolaeth Ieuenctid Cenedlaethol

Nod y prosiect yw cefnogi cynlluniau Llywodraeth Cymru i ddarparu cymorth ar gyfer ymyriadau teuluol gyda'r nod o leihau nifer y plant sy'n cael eu derbyn i'r system ofal yng Nghymru. Prif nod y prosiect yw cyflwyno ymyriadau ataliol a sicrhau bod hawliau'r plentyn yn cael eu cynnal yn llawn.

Prosiect Undod - Gwasanaeth Eiriolaeth Ieuenctid Cenedlaethol

Mae Prosiect Undod yn cynnig cymorth i fenywod ifanc beichiog a mamau ifanc hyd at 25 oed â phrofiad o fod mewn gofal ledled Cymru. Mae'n darparu cymorth emosiynol ac ymarferol un-i-un gyda'r nod o gadw teuluoedd gyda'i gilydd, lle bynnag y bo modd.

Skills PLUS (Skills +) - Gweithredu dros Blant

Mae Skills+ yn wasanaeth ar gyfer Pobl Ifanc 14-24 oed â Phrofiad o fod mewn Gofal. Mae'r prosiect yn darparu Llwybrau pwrpasol sy'n helpu pobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal i bontio i fyd oedolion, trwy ddefnyddio ymyriadau cysylltiedig amrywiol sydd â'r nod penodol o leihau eu gwendidau er mwyn sicrhau bod ganddynt y cadernid, y sgiliau,

<p>Mae'r prosiect hwn yn darparu cymorth cofleidiol dwys i famau â phrofiad o fod mewn gofal ac mae'n helpu i ddatblygu rhwydweithiau cefnogaeth gan gymheiriaid ar eu cyfer. Nod y prosiect yw helpu i dorri'r cylch lle mae plant y mamau hyn sydd â phrofiad o fod mewn gofal yn cael eu derbyn i ofal eu hunain, a helpu i sicrhau nad ydynt yn destun prosesau amddiffyn plant maes o law.</p>	<p>a'r adnoddau i'w helpu i ymdopi'n gadarnhaol â heriau byw'n annibynnol.</p>
<p>Cynorthwyo Plant a Phobl Ifanc Du, Asiaidd ac ethnig leiafrifol yng Nghymru – EYST</p> <p>Mae'r gwasanaethau yn wasanaeth atgyfeirio ar gyfer Plant a Phobl Ifanc Du, Asiaidd ac ethnig leiafrifol 0-25 oed sydd ag anghenion cymorth 'ychwanegol' neu 'luosog'. Nod y gwasanaeth yw gwella canlyniadau llesiant Plant a Phobl Ifanc Du, Asiaidd ac ethnig leiafrifol sydd ag anghenion gofal cymdeithasol, trwy wasanaeth cymorth sy'n ystyriol o hil, ffydd a diwylliant, sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn ac sy'n seiliedig ar hawliau, gan ddatblygu a chysylltu â gwaith EYST gyda phlant a phobl ifanc Du, Asiaidd ac ethnig leiafrifol yn Abertawe.</p>	<p>Cefnogi Pobl Ifanc yng Nghastell-nedd Port Talbot ac Abertawe - Plattform</p> <p>Mae Prosiect Pobl Ifanc Plattform yn darparu lle diogel fel bod pobl ifanc 13-16 oed yn gallu oedi, anadlu a chysylltu. Trwy ddarparu rhaglen lesiant, cefnogaeth gan gymheiriaid a chymorth un-i-un, bydd pobl ifanc yn cael y cyfle i archwilio beth mae iechyd meddwl a llesiant yn ei olygu iddyn nhw. Byddant yn cael cyfle i gyfarfod ag eraill sy'n wynebu heriau tebyg, rhannu straeon am adferiad a strategaethau bob dydd ar gyfer llesiant. Mae'r prosiect yn rhoi cyfle i bobl ifanc hyfforddi i fod yn fentoriaid cymheiriaid, a bydd yn rhoi plattform i bobl ifanc lunio cyfeiriad y prosiect.</p>
<p>Rhwydwaith Maethu Cymru</p> <p>Nod y Rhwydwaith Maethu yw cyflwyno rhaglen waith a fydd yn grymuso'r gymuned faethu i wella canlyniadau llesiant ar gyfer plant a phobl ifanc sy'n derbyn gofal o fewn y fframwaith llesiant cenedlaethol. Maent yn cynnwys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cynnal 'Llinell Faethu Cymru', sef gwasanaeth gwybodaeth a chyngor o ansawdd uchel sy'n cynnig cymorth dros y ffôn ac adnoddau digidol, pecynnau cymorth a gweminarau hygyrch; • Cynnig Datblygiad Proffesiynol ar gyfer y gweithlu maethu trwy gynnal digwyddiadau a gweminarau sydd ar gael ledled Cymru; • Darparu cyngor a chyfryngu annibynnol i bob gofalwr maeth a staff gwasanaethau er mwyn helpu i ddatrys gwrthdaro, cwynion neu honiadau; • Cefnogi ymarfer da er mwyn lleihau ac atal digwyddiadau sy'n gallu arwain at fethiant lleoliad a dadgofrestru. 	

Taflen ffeithiau: Rhaglen Trawsnewid ar gyfer Gwasanaethau Plant - Taflen Ffeithiau Allweddol

Defnyddiwyd cyfanswm o £3.5m o gyllid Llety Rhanbarthol gan 15 prosiect ym mhob rhanbarth o Gymru gan arwain at y canlynol:

- Creu 26 o welyau newydd o ddarpariaeth ranbarthol ar gyfer plant ag anghenion cymhleth
- Darparu cymorth i 62 o blant a phobl ifanc ag anghenion cymhleth

Yn 2022/23, neilltuodd Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol oddeutu £50m o gyllid Llywodraeth Cymru drwy'r Gronfa Integreiddio Rhanbarthol i fuddsoddi mewn 86 o brosiectau ledled Cymru.

Rydym yn buddsoddi £1.6 miliwn o gyllid yn ystod tymor y Senedd hon trwy'r Gronfa Newid Plant â Phrofiad o fod mewn Gofal, er mwyn cynyddu'r gwasanaethau eiriolaeth i rieni sy'n bodoli eisoes ledled Cymru.

Rydym wedi buddsoddi £68m yn ychwanegol yn y sector dros dair blynedd er mwyn cefnogi a sbarduno ein gweledigaeth i ddileu elw preifat o ofal plant sy'n derbyn gofal.

Ers 2017, rydym wedi darparu £1m bob blwyddyn ar gyfer cronfa Dydd Gŵyl Dewi sy'n darparu arian yn uniongyrchol i bobl ifanc sydd â phrofiad o fod mewn gofal i'w helpu i fanteisio ar gyfleoedd a fydd yn gymorth iddynt ddechrau byw yn annibynnol.

Cymerodd dros 40 o blant â phrofiad o fod mewn gofal ran yn yr Uwchgynhadledd gyntaf i Bobl sy'n Gadael Gofal a gynhaliwyd ar 3 Rhagfyr 2022. Hwn oedd y digwyddiad cyntaf o'i fath yng Nghymru.

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymuno â Chynllun Interniaeth Pobl sy'n Gadael Gofal y Gwasanaeth Sifil ar gyfer 2023 ac mae'n cynnig tair rôl yn y rownd recriwtio ddiweddaraf.

Ms Amanda Wilkinson
Director, Universities Wales

Jayne Bryant MS
Chair, Children, Young People and Education Committee
Senedd Cymru

13 September 2023

Dear Jayne

International Students

Thank you for your letter dated 6 July 2023 regarding mental health support for international students in higher education. I welcome the opportunity to respond to your queries.

Universities Wales recognises that support for physical and mental wellbeing should be clearly signposted to international students, and student support services should reflect the full diversity of the international student community, in terms of culture and nationality, and mode of study.

Universities have an important role in supporting international students to navigate life in Wales, through the promotion of spaces and structures providing information on key areas such as access to healthcare, accommodation, transport, and advice on finances.

Regarding living costs, international students are required to have a certain level of funding for themselves and for their families, as part of the requirements for a Tier 4 Visa. Although some there are different evidence requirements in place for some countries (such as the US or countries in the EU), most international students need to evidence that they can pay for their course for one academic year and that they have access to £1023 per month for courses outside of London. Each dependant also requires a further £680 per month. This is made very clear in the [visa and application processes](#).

Universities take their duties in relation to Tier 4 requirements very seriously both for the benefit of students and to ensure institutions can continue to offer international students the opportunity to study in Wales. UUK has recently [published guidance](#) on best practice in this area.

Our International Network, chaired by Dr Ben Calvert, has committed to agreeing a set of principles for international recruitment including the expectations on signposting, engagement with local partners and provision of advice and guidance.

Please let me know if you require any further information.

Yours sincerely

Ms Amanda Wilkinson
Director, Universities Wales

Jeremy Miles AS/MS

**Gweinidog y Gymraeg ac Addysg
Minister for Education and Welsh Language**

**Llywodraeth Cymru
Welsh Government**

Jayne Bryant AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

13 Medi 2023

Annwyl Jayne

Diolch am eich llythyr, dyddiedig 12 Gorffennaf, ynghylch y canllawiau statudol am addysg ddewisol yn y cartref, a'r ohebiaeth rydych wedi'i chael gan addysgwyr cartref.

I lawer o deuluoedd, byddai'r penderfyniad i addysgu yn y cartref wedi bod yn ddewis cadarnhaol. Fodd bynnag, rydym yn gwybod na fyddai hyn wedi bod yn wir i bawb efallai. Dyma un o'r rhesymau pam mae'r canllawiau statudol newydd, a gyhoeddwyd ym mis Mai, mor bwysig i sicrhau bod pob dysgwr yn cael addysg addas ac effeithlon.

Wrth ddatblygu'r cynigion ar gyfer addysg ddewisol yn y cartref, defnyddiodd Llywodraeth Cymru ystod eang o ddulliau i ymgysylltu ac ymgynghori'n llawn â rhanddeiliaid allweddol, gan gynnwys teuluoedd sy'n addysgu yn y cartref. Roedd hyn yn cynnwys ymgynghoriadau cyhoeddus ar-lein a digwyddiadau ymgynghori rhanbarthol wyneb yn wyneb. Rhoddwyd ystyriaeth lawn i bob ymateb ynghylch y canllawiau statudol, gan gynnwys yr ymatebion a oedd yn cyfeirio at ddeddfwriaeth hawliau dynol a diogelu data. Mae rhagor o wybodaeth am yr ymgynghoriad ar gael ar [wefan](#) Llywodraeth Cymru.

Defnyddiwyd adborth y cyfarfodydd ymgynghori, a'r digwyddiadau a gynhaliwyd gydag addysgwyr cartref a grwpiau sy'n cynrychioli addysgwyr cartref, i lywio sawl diwygiad pellach i'r canllawiau statudol a llawlyfr addysgwyr cartref.

Mae fy swyddogion wedi mynd ati i ymgysylltu â grwpiau, ac fe wnes i gwrdd ag Education Otherwise. Yn fwy diweddar, yn dilyn trafodaethau pellach gydag un o'r grwpiau sy'n cynrychioli addysg ddewisol yn y cartref, rwyf wedi cytuno ar fân-

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Jeremy.Miles@llyw.cymru
Correspondence.Jeremy.Miles@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

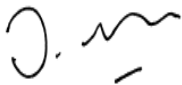
ddiwygiadau i'n canllawiau ers eu cyhoeddi. Rwyf hefyd wedi ymrwymo eisoes i werthuso'r canllawiau, i wneud yn siŵr bod modd asesu eu heffaith, a sut mae awdurdodau lleol yn eu defnyddio. Caiff y gwerthusiad ei gynnal yn annibynnol, gan gychwyn ym mis Mai 2024.

I sicrhau bod teuluoedd sy'n addysgu yn y cartref yn ymwybodol o'r rheswm pam mae'r newidiadau i'r canllawiau yn bwysig, ac i gynnig eglurder ar y materion y cyfeirir atynt mewn gohebiaeth, cynhaliodd Comisiynydd Plant Cymru sesiynau ymgysylltu pellach rhwng swyddogion Llywodraeth Cymru ac addysgwyr cartref ar 26 a 28 Mehefin. Roedd y sesiynau yn gyfle i addysgwyr cartref drafod eu pryderon gyda Llywodraeth Cymru, ac i swyddogion gynnig sicrwydd ynghylch gwahanol elfennau o'r canllawiau a'r llawlyfr. Roedd adborth fy swyddogion yn dynodi bod y sesiynau yn adeiladol ac yn gyfle i bawb gael dweud eu dweud mewn lleoliad cefnogol a niwtral.

Yn dilyn y sesiynau, tynnodd y Comisiynydd Plant ynghyd bob ymholiad a godwyd yn ystod y sesiynau. Grwpiwyd yr ymholiadau hyn yn themâu, ac mae fy swyddogion wedi drafftio papur yn nodi manylion yr ymatebion, a gaiff ei rannu ag addysgwyr cartref gan y Comisiynydd Plant. Mae'r papur, sydd ynghlwm yn Atodiad 1, yn cynnwys ymatebion i'r pryderon a godwyd yn yr ohebiaeth a ddaeth i law'r Pwyllgor. Fodd bynnag, efallai y byddwch am nodi bod llawer o'r sylwadau a gyflwynwyd wedi'u hanfon at Lywodraeth Cymru hefyd, ac felly bod y gohebwyd wedi cael ymatebion gan fy swyddogion.

Mae hawliau plant yn ganolog i'r cynigion ar gyfer addysg ddewisol yn y cartref, ac rwyf wedi ymrwymo i wneud yn siŵr bod pob plentyn yn cael addysg sy'n eu galluogi i sicrhau'r canlyniad gorau posibl i'w dyfodol. Nawr bod y canllawiau wedi cael eu cyhoeddi, bydd fy swyddogion yn gweithio gydag awdurdodau lleol i sefydlu'r canllawiau a pharhau â'r ddeialog gyda chymuned addysgwyr cartref, i ofalu bod safbwyntiau teuluoedd, gan gynnwys plant sy'n cael eu haddysgu gartref, yn cael eu clywed.

Yn gywir,

Jeremy Miles AS/MS
Gweinidog y Gymraeg ac Addysg
Minister for Education and Welsh Language

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Jeremy.Miles@llyw.cymru
Correspondence.Jeremy.Miles@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Tudalen y pecyn 98

Fforymau Addysg Ddewisol yn y Cartref Comisiynydd Plant Cymru 26 a 28 Mehefin 2023

Cefndir

Hwylusodd Comisiynydd Plant Cymru ddwy sesiwn rhwng Llywodraeth Cymru a theuluoedd Addysg Ddewisol yn y Cartref, i ateb unrhyw ymholiadau a all fod gan deuluoedd mewn perthynas â'r canllawiau statudol newydd a'r llawlyfr i rieni ar Addysg Ddewisol yn y Cartref, a gyhoeddwyd 12 Mai a 9 Mehefin, yn y drefn honno.

Anfonwyd gwahoddiad gan Lywodraeth Cymru ar ran Comisiynydd Plant Cymru i awdurdodau lleol ei rannu â'u rhwydweithiau Addysg Ddewisol yn y Cartref a'r rhanddeiliaid hynny a oedd eisoes wedi mynegi diddordeb yn y maes hwn. Fel rhan o'r gwahoddiad hwnnw, gofynnwyd i deuluoedd e-bostio Comisiynydd Plant Cymru i gofrestru eu diddordeb ac yna rhoddwyd cyfarwyddiadau iddynt ar sut i ymuno. Er bod 50 o lefydd wedi'u dyrannu ar gyfer pob digwyddiad yn wreiddiol, dangosodd mwy na hyn ddiddordeb a dyrannwyd rhai lleoedd ychwanegol cyn y dyddiad cau bythefnos cyn y digwyddiad.

Oherwydd cyfyngiadau amser, ni lwyddwyd i ateb cwestiynau a ofynnwyd gan y rhai a oedd yn bresennol yn ystod y sesiynau ac felly rhoddwyd atebion i'r ymholiadau yn y 'bar sgwrsio', ac mae ymholiadau dilynol a anfonwyd dros e-bost i Lywodraeth Cymru yn dilyn y sesiynau wedi'u nodi isod.

Lle'r oedd y cwestiynau'n cynnwys datganiadau yn seiliedig ar brofiadau neu farn bersonol, nid yw Llywodraeth Cymru wedi rhoi sylwadau, heblaw i ateb y cwestiwn ac i gywiro camddechongliadau o'r gyfraith neu bolisiâu.

Cyffredinol

Tudalen y pecyn 100	1. A allech grynhoi'r hyn sy'n newydd o ran yr hyn rydym newydd ei weld?	<p>Diben y canllawiau yw cynorthwyo awdurdodau lleol i gyflawni eu dyletswyddau presennol mewn perthynas â phlant a addysgir gartref a'u helpu i ddarparu cymorth i deuluoedd sy'n addysgu yn y cartref. Ymysg y newidiadau penodol mae:</p> <ul style="list-style-type: none"> • disgrifiad manylach o beth yw 'addysg addas ac effeithlon' yn cynnwys nodweddion awgrymedig fel y gall ALLau wneud penderfyniad haws ynghylch a yw plentyn yn derbyn addysg addas • adran fanwl ar gyfer ALLau ar asesu addasrwydd addysg • pwyslais ar weld y plentyn • eglurder ar y dyletswyddau o dan y Ddeddf a'r Cod ADY newydd. • mwy o fanylion ar gymorth i blant a addysgir gartref o gymharu â'r fersiwn flaenorol • adran benodol ar fynediad i arholiadau • manylion ar Orchmynion Mynychu'r Ysgol • adran fwy cynhwysfawr ar ddiogelu • cyfraith achosion ddiweddar Goodred v Cyngor Dinas Portsmouth
---------------------	--	--

Thema 2: Cyfarfodydd ag awdurdod lleol a chydberthnasau â nhw

2.	Beth sy'n digwydd os bydd rhieni yn gwrthod cyfarfod â'u plentyn neu nhw eu hunain?	Mae Adran 4.21 o ganllawiau statudol Addysg Ddewisol yn y Cartref yn cydnabod y gall rhiant neu blentyn o allu Gillick wrthod cyfarfod â'r awdurdod lleol.
3.	Nid yw'r canllawiau'n nodi hynny'n glir. Mae naill ai'n orfodol neu ddim ac ni ddylai fod unrhyw effeithiau negyddol os bydd rhieni a phlant a addysgir gartref yn penderfynu na fyddai cyfarfod wyneb yn wynebu o fudd i'r plentyn.	Er bod rhieni'n rhydd i wrthod cyfarfod â'r awdurdod lleol, mae'n amheus a all awdurdod lleol asesu addasrwydd addysg yn rhesymol heb weld y plentyn a chyfathrebu ag ef. Mater i'r awdurdod lleol unigol yw'r penderfyniad hwn.

Tudalen y pecyn 10 ¹	<p>4. A ellir egluro hyn yn y canllawiau – mae'r gair 'dylai' weld yn y canllawiau yn awgrymu bod cyfarfod yn ofynnol fel arfer? Byddai hyn yn diystyru dymuniadau plentyn nad yw am gwrdd â dieithryn.</p>	<p>Mae Adran 4.21 o'r canllawiau Addysg Ddewisol yn y Cartref yn cydnabod “Fodd bynnag, nid oes rheidwydd ar rieni a phlant o allu Gillick â'r awdurdod lleol ac maent yn rhydd i wrthod cyfarfod os byddant yn dymuno”.</p> <p>Hefyd, mae adran 4.22 o'r canllawiau yn nodi “Gall fod achlysuron lle nad yw er budd gorau'r plentyn i'r awdurdod lleol gyfarfod ag ef”.</p> <p>Mae Adran 4.27 o'r canllawiau Addysg Ddewisol yn y Cartref yn amlinellu efallai nad cyfarfod yw'r unig ddull i'r awdurdod lleol gael sicrwydd bod yr addysg yn addas. Gallai awdurdod lleol, os byddai o'r farn bod hynny'n briodol, anfon holiadur rhag-gyfarfod i'w gwblhau ar y cyd gan deuluoedd sy'n addysgu yn y cartref a'u plant. Bydd hyn yn rhan o ddull mwy cyfannol i asesu addasrwydd yr addysg. Gall yr awdurdod lleol ddefnyddio'r ymateb i'r holiadur i lywio ei drafodaeth â rhieni sy'n addysgu yn y cartref a'u plant.</p> <p>Mae Adran 2.26 o'r llawlyfr Addysg Ddewisol yn y Cartref hefyd yn nodi y gall fod ffyrdd eraill y gallai rhiant ddangos bod y plentyn yn cael addysg addas ac effeithlon ac mae'n rhoi enghreifftiau i rieni.</p>
5.	<p>Sut y gwneir y penderfyniad ynghylch a yw'n briodol gweld y plentyn ai peidio? Yn enwedig mewn perthynas â phethau fel anableddau cudd, niwro amrywiaeth ac iechyd meddwl er enghraifft. Pwy yn yr ALI sy'n gymwys i wneud y penderfyniad hwn, tybed?</p>	<p>Swyddogion unigol yn yr awdurdod lleol fydd yn gyfrifol am hyn.</p> <p>Mae Adran 4.22 o'r canllawiau statudol ar Addysg Ddewisol yn y Cartref yn amlinellu y gall fod adegau lle na fydd er budd gorau'r plentyn i'r awdurdod lleol gyfarfod ag ef, neu mewn rhai amgylchiadau, gall yr awdurdod lleol ddod i'r casgliad heb weld y plentyn na chyfathrebu ag ef ei fod yn cael addysg addas. Lle caiff casgliad o'r fath ei gyrraedd, dylid pennu dyddiad priodol i'r penderfyniad gael ei adolygu, gan ystyried amgylchiadau unigol y plentyn.</p> <p>Lle mae ADY wedi'i nodi ar gyfer dysgwyr a allai gynnwys diagnosis</p>

		<p>niwrolegol, iechyd meddwl, byddai'n arfer dda i'r swyddogion Addysg Ddewisol yn y Cartref drafod â chydweithwyr sy'n gweithio gyda thimau statudol ac ochr yn ochr â nhw i bennu ffyrdd amgen o ddarparu tystiolaeth</p> <p>Lle nad oes angen wedi'i nodi ar gyfer dysgwyr a bod y rhieni'n teimlo nad yw'n briodol i'r plentyn gael ei weld, bydd angen i'r swyddogion Addysg Ddewisol yn y Cartref geisio safbwyntiau timau statudol sydd â phrofiad o ddelio â dysgwyr sydd ag anghenion ychwanegol, o ran a yw cyfarfod er budd gorau'r plentyn.</p>
6.	<p>Mae'r gyfraith yn nodi mai'r rhiant sy'n gyfrifol am addysg y plentyn, nid yr awdurdod lleol. Mae'r gyfraith yn caniatáu addysg yn y cartref. Gan nad yw'r cyfreithiau hyn wedi cael eu newid, ar ba sail y mae'r awdurdod lleol yn mynnu cael cyfarfodydd i asesu addasrwydd yr addysg rwy'n ei darparu i'm plentyn?</p>	<p>Mae gan rieni gyfrifoldeb i sicrhau bod eu plant yn cael addysg addas ac effeithlon naill ai yn yr ysgol neu fel arall. Fodd bynnag, yr awdurdod lleol sydd â'r cyfrifoldeb cyfreithiol i benderfynu ar addasrwydd yr addysg. Rhaid iddynt wneud y canlynol:</p> <p>a) gwneud trefniadau i nodi plant nad ydynt yn cael addysg addas, a b) cymryd camau os bydd yn ymddangos nad yw'r plentyn yn cael addysg addas. Nodir hyn o dan adran 436A o Ddeddf Addysg 1996.</p> <p>Mae Adran 437 o'r Ddeddf Addysg yn nodi, os bydd yn ymddangos nad yw plentyn o oedran ysgol gorfodol yn eu hardal yn cael addysg addas, naill ai drwy fynd i'r ysgol neu fel arall, y bydd awdurdodau lleol yn rhoi rhybudd sy'n ei gwneud hi'n ofynnol i riant roi sicrwydd bod y plentyn yn cael addysg o'r fath.</p> <p>Mae dyletswydd awdurdod o dan adran 436A o Ddeddf Addysg 1996 (ac o dan adran 437) yn sail ddigonol dros wneud ymholiadau anffurfiol â'r rhiant/gofalwr i benderfynu pa fath o addysg y mae'r plentyn yn ei gael a ph'un a yw'r awdurdod lleol yn credu bod hyn yn addas ac yn effeithlon.</p>
7.	<p>A ydych yn deall pam y mae gan y gymuned gymaint o gwestiynau a phryderon ynghylch cynnwys y canllawiau? Yn y bôn, mae'n gofyn i un person,</p>	<p>Nid yw'r canllawiau statudol ar Addysg Ddewisol yn y Cartref yn newid dyletswyddau presennol awdurdod lleol. Mae'r canllawiau'n ei gefnogi i gyflawni ei swyddogaethau ac maent yn egluro'r rhain o fewn cyd-destun</p>

Tudalen y pecyn 103	<p>cynrychiolydd unigol o'r awdurdod lleol, lunio barn ynghylch pa mor dda y mae rhiant yn magu ei blentyn heb UNRHYW dystiolaeth bod angen gwneud hynny. Wyddoch chi faint o straen sydd ar deuluoedd a pha mor anodd ydyw cael un person, un dieithryn nad ydym yn gwybod braidd ddim amdano, yn penderfynu pa mor dda y mae rhiant yn magu ei blentyn ei hun oherwydd dewis y mae'r teulu wedi bod am ei wneud neu wedi bod angen ei wneud i wrthod yr opsiwn o ddarpariaeth addysgol y wladwriaeth.</p>	<p>Addysg Ddewisol yn y Cartref.</p> <p>Rôl a dyletswydd statudol yr awdurdod lleol yw penderfynu pa addysg a gaiff ei darparu a ph'un a yw'n addas ac yn effeithlon. Nid oes asesiad na barn ynghylch sut y caiff y plentyn ei fagu na dewisiadau bywyd rhiant. Mae gan riant yr hawl i ddewis addysgu ei blentyn gartref, fodd bynnag, nid yw addysg yn y cartref yn hawl awtomatig i rieni; mae'n dibynnu ar ddarpariaeth addysg addas ac effeithlon.</p> <p>Mae Adran 7 o Ddeddf Addysg 1996 yn nodi'r ddyletswydd a roddir ar rieni i sicrhau addysg amser llawn sy'n addas ac yn effeithlon i blant o oedran ysgol gorfodol, naill ai drwy anfon y plentyn i'r ysgol neu drwy dulliau eraill – un o'r dulliau hyn yw bod plentyn yn penderfynu addysgu yn y cartref. Wedi'i gydbwyso yn erbyn y penderfyniad hwn y mae'r disgwyliad y gall awdurdodau lleol asesu addasrwydd yr addysg a ddarperir gan rieni. Er mwyn i awdurdod lleol gyflawni'r swyddogaeth honno, nid yw'n afresymol i awdurdodau lleol ofyn i rieni am eu dull gweithredu a'r addysg a ddarperir ganddynt.</p> <p>Os ystyrir nad yw'r addysg a ddarperir yn addas nac yn effeithlon, bydd yn rhaid i awdurdodau lleol gael eu prosesau eu hunain ar waith i uwchgyfeirio achosion lle gall fod angen cymryd camau mwy ffurfiol.</p>
8.	<p>Mae fy awdurdod lleol eisoes wedi fy mygwth â Gorchymyn Mynychu'r Ysgol am wrthod ysgrifennu adroddiad er i mi roi adroddiad iddo y flwyddyn flaenorol. Ac er i mi lwyddo i addysgu fy mhlant hŷn, sydd bellach yn y brifysgol, o gartref am 25 mlynedd. Nid oedd yn credu nad oeddwn yn darparu addysg addas. Defnyddio hynny fel bygythiad oeddent. Sut y caiff y math hwn o ymddygiad ei osgoi.</p> <p>Codwyd cwestiwn tebyg mewn gohebiaeth ar wahân:</p>	<p>Caiff hyn ei egluro o dan Gwestiwn 5. Rhaid i awdurdodau lleol gael sicrwydd bod addysg addas yn cael ei darparu. Mae dyletswydd awdurdod lleol o dan Ddeddf Addysg 1996 (adran 437) yn sail ddigonol dros wneud ymholiadau anffurfiol â'r rhiant/gofalwr i benderfynu pa fath o addysg y mae'r plentyn yn ei gael a ph'un a yw'r awdurdod lleol yn credu bod hyn yn addas ac yn effeithlon. Mae'r canllawiau'n egluro y dylai'r awdurdod lleol geisio cael y wybodaeth angenrheidiol ac ymgysylltu â'r teulu cyn rhoi Gorchymyn Mynychu'r Ysgol. Os bydd y rhiant/gofalwr yn gwrthod rhoi unrhyw wybodaeth ac na all yr awdurdod lleol asesu'r addysg a ddarperir, gall orfod rhoi Gorchymyn Mynychu'r Ysgol.</p>

Tudalen y p. 104	<p>Beth sy'n digwydd pan fydd rhieni'n gwrthod rhoi "samplau" o "waith" am nad ydyn nhw neu eu plentyn yn rhoi cydsyniad am resymau cyfreithiol, moesegol, athronyddol neu addysgol?</p>	<p>Mae Adran 5.3 o'r canllawiau statudol ar Addysg Ddewisol yn y Cartref yn nodi "Yn niffyg gwybodaeth sy'n awgrymu bod plentyn yn cael addysg addas, ac os yw'r rhieni'n gwrthod ateb am reswm nad yw'n gysylltiedig â'r addysg, yr unig gasgliad y mae'n rhesymol i'r awdurdod lleol ddod iddo yw ei bod yn ymddangos nad yw'r addysg yn y cartref yn addas".</p> <p>Mae'r canllawiau'n cydnabod bod y dull gweithredu y mae rhieni sy'n addysgu o gartref yn ei gymryd yn debygol o fod yn seiliedig ar eu hathroniaeth neu eu safbwyntiau, a gall absenoldeb asesiad ffurfiol fod yn un o nodweddion y ddarpariaeth addysg. Caiff hyn ei ystyried yn llawn gan yr awdurdodau lleol ond rhaid iddynt allu ymgymryd â'u dyletswyddau statudol o hyd. Mae'r canllawiau statudol ar Addysg Ddewisol yn y Cartref yn nodi 4.33: 'Mae cynsail cyfreithiol wedi pennu y gall awdurdodau lleol wneud ymholiadau anffurfiol i rieni er mwyn cael manylion y ddarpariaeth addysgol a wneir ar gyfer eu plentyn'.</p>
p. 104	<p>O'r ymateb i'r canllawiau statudol hyd yma, a ydych chi'n credu y bydd y canllawiau'n adeiladu pontydd rhwng awdurdodau lleol ac addysgwyr yn y cartref?</p>	<p>Diben y canllawiau yw egluro gofynion presennol yn y gyfraith a helpu i sicrhau bod dull cyson ar draws yr holl awdurdodau lleol a sicrhau bod plant yn cael eu cefnogi i ddefnyddio'r gwasanaethau a'r budd-daliadau cyffredin sydd ar gael i blant a phobl ifanc mewn addysg prif ffrwd.</p> <p>Wrth i'r canllawiau gael eu rhoi ar waith, rydym yn cydnabod yr angen am ymgysylltu parhaus â rhanddeiliaid i sicrhau yr eir i'r afael ag unrhyw bryderon sy'n weddill.</p>
10.	<p>Ydych chi'n teimlo y bydd gorfodi cyfarfodydd yn rhoi hwb i gydberthnasau cadarnhaol?</p>	<p>Fel yr amlinellir yn yr ymateb i Gwestiwn 2, mae rhieni'n rhydd i wrthod cyfarfod â'r awdurdod lleol, fodd bynnag, mae'n amheus a all awdurdod lleol asesu addasrwydd addysg yn rhesymol heb weld y plentyn a chyfathrebu ag ef. Mater i'r awdurdod lleol unigol yw hyn. (Gweler adran 4.21 o'r canllawiau statudol ar Addysg Ddewisol yn y Cartref).</p>
11.	<p>O ystyried bod y llawlyfr yn dweud na ddylai tiwtoriaid</p>	<p>Bydd gan awdurdodau lleol eu systemau a'u prosesau eu hunain ar gyfer</p>

	<p>gwrdd â phlant ar eu pen eu hunain, pa fesurau sydd ar waith i ddiogelu swyddogion awdurdodau lleol wrth gynnal cyfarfodydd, yn enwedig lle y gall cyfarfodydd fod yn cael eu cynnal am fod rhieni'n teimlo pwysau neu y bydd canlyniadau negyddol os na fyddant yn gwneud hynny, neu pan gall eu presenoldeb, cwestiynau neu'r straen a ddaw yn sgil canlyniadau i fethu eu "plesio" wneud i blant sydd ag ADY strancio, neu gael pwl treisgar o ymladd neu ffoi.</p>	<p>cyfarfod â theuluoedd a dysgwyr a fyddai'n diogelu'r swyddog o'r awdurdod lleol, y rhiant a'r dysgwr.</p> <p>Mae'r trefniadau ar gyfer cyfarfodydd â dysgwyr ag ADY wedi'u hegluro o dan ymateb 5.</p>
12.	<p>A allant gyfarfod â phlant heb eu cyfweld? Eu gwylio mewn gwrs, er enghraifft?</p>	<p>Mae Adran 2.26 o lawlyfr Llywodraeth Cymru ar gyfer addysgwyr o gartref yn amlinellu'r ffyrdd gwahanol y gallai rhieni ddarparu tystiolaeth. Dylai teuluoedd drafod darparu tystiolaeth gyda'u hawdurdod lleol.</p>
13.	<p>Pam mai Gorchymyn Mynychu'r Ysgol yw'r ymateb i bryderon addysgol ynghylch addysg yn y cartref pan fydd ysgolion yn cael help a chymorth i wella – onid gwasanaeth cymorth addysg yn y cartref fyddai'r opsiwn cyfatebol?</p>	<p>Disgwylir i'r awdurdod lleol wneud pob ymdrech resymol i roi help a/neu gymorth i'r teulu. Mae'r canllawiau'n egluro y dylai'r awdurdod lleol geisio cael y wybodaeth angenrheidiol ac ymgysylltu â'r teulu cyn rhoi Gorchymyn Mynychu'r Ysgol.</p> <p>Yn yr achos hwn, cynnig o gymorth yw hwn ac nid yw'r rhieni dan unrhyw rwymedigaeth i'w dderbyn.</p>
<p>Thema 3: Gwrthwynebu penderfyniadau a wneir gan yr awdurdod lleol</p>		
14.	<p>Mae awdurdodau lleol yn gwneud fel y mynnont. Maent yn creu eu hagenda eu hunain ac nid ydynt yn dilyn rheolau ac arferion gorau. Maent yn dweud celwydd, yn camgyfeirio ac yn camhysbysu. Pa ddiogelwch sydd i rieni mewn perthynas â hyn?</p>	<p>Annog arferion cyson rhwng pob awdurdod lleol yw un o nodau allweddol y canllawiau statudol newydd.</p> <p>Mae'r Pecyn Cymorth Ehangach yn egluro'r cyfrifoldebau statudol presennol ar awdurdodau lleol, sef: -</p> <ul style="list-style-type: none"> • rhaid i'r awdurdod lleol benderfynu a oes gan y plentyn ADY os caiff ei hysbysu y gall fod gan y plentyn ADY • sicrhau bod gwasanaethau cwnsela yn cael eu darparu i ddysgwyr Addysg Ddewisol yn y Cartref yn unol â'r cynnig sydd ar gael mewn

Tudalen y p. yn 106		<p>ysgolion</p> <ul style="list-style-type: none"> • darparu mynediad i gymorth i ieuenctid • darparu mynediad i gyngor gan Gyrfa Cymru <p>Fel yr amlinellir yn yr ymateb i gwestiwn 13, disgwylir i'r awdurdod lleol wneud pob ymdrech resymol i roi help a/neu gymorth i'r teulu. Gall hyn gynnwys rhoi gwybodaeth i'r rhieni am wasanaethau ataliol a, lle y bo'n briodol, rhoi cydsyniad rhieni i gael atgyfeiriad i'r gwasanaethau ataliol hynny sydd ar gael yn lleol.</p> <p>Os bydd gan rieni unrhyw bryderon, cânt eu hannog i drafod y rhain â'r awdurdod lleol ac os byddant yn anfodlon o hyd, gall y rhieni ddilyn proses gwyno'r awdurdod lleol.</p> <p>Gall y rhieni hefyd gyfeirio eu pryderon at swyddfa Comisiynydd Plant Cymru. Cysyllta – Comisiynydd Plant Cymru (www.complantcymru.org.uk)</p>
16.	Beth fydd yn digwydd pan fydd y rhiant a'r ALL yn anghytuno? Nid oes proses apelio na chraffu heblaw mynd drwy'r llysoedd.	Fel arfer dda, caiff awdurdodau lleol eu cynghori i adolygu eu holl weithdrefnau a'u harferion yn rheolaidd, gan gynnwys y rheini sy'n gysylltiedig ag addysg yn y cartref. Dylai sefydliadau addysg yn y cartref a rheini sy'n addysgu yn y cartref a'u plant fod yn rhan o'r broses adolygu. Bydd adolygiadau effeithiol, ynghyd â dulliau o fynd i'r afael ag unrhyw gwynion, yn helpu i feithrin a chynnal partneriaeth fwy effeithiol.

Thema 4: Cymwysterau / profiad / hyfforddiant swyddogion awdurdodau lleol

16.		
-----	--	--

	<p>Pa gymwysterau a fydd gan swyddogion penderfyniadau awdurdodau lleol? Pa anableddau a hyfforddiant iechyd meddwl a roddir i swyddogion Addysg Ddewisol yn y Cartref awdurdodau lleol? Pa athroniaethau y bydd swyddogion Addysg Ddewisol yn y Cartref awdurdodau lleol wedi'u haddysgu ynddynt?</p>	<p>Cyfrifoldeb awdurdodau lleol yw penodi swyddogion sydd â'r sgiliau a'r profiadau angenrheidiol i ymgymryd â'r rôl hon, ac i ddarparu hyfforddiant a datblygiad proffesiynol parhaus.</p> <p>Fodd bynnag, cafodd swyddogion awdurdodau lleol becyn hyfforddiant cyn rhoi canllawiau statudol newydd ar waith a oedd yn cynnwys ymwybyddiaeth o'r athroniaethau, yr arddulliau dysgu a'r dulliau gweithredu gwahanol sy'n gysylltiedig ag addysg yn y cartref. Mae deunyddiau hyfforddi wedi'u hatodi, fel y cyfeiriwyd atynt yn yr ateb i gwestiynau 17/18.</p>
<p>17.</p> <p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Tudalen y pecyn 107</p>	<p>A ellir rhannu deunyddiau hyfforddi swyddogion Addysg Ddewisol yn y Cartref â'r gymuned addysg yn y cartref?</p> <p>A fyddai'r adran cystal â sicrhau bod yr amrywiaeth lawn o adnoddau a chynnwys a ddefnyddir wrth hyfforddi cyflogeion awdurdodau lleol ar gyfer Addysg Ddewisol yn y Cartref yn gwbl weledol i'r cyhoedd fel y gallwn werthuso pa mor ddefnyddiol neu briodol oeddent? Mae'n ymddangos y byddai hyn yn arbennig o bwysig wrth feithrin ymddiriedaeth a chyfathrebu gan nad oedd yn ymddangos bod unrhyw addysgwyr yn y cartref yn rhan o'r broses o ddatblygu'r hyfforddiant hwn.</p>	<p>Mae'r pynciau a gwmpesir a'r ffeiliau PowerPoint perthnasol wedi'u cynnwys fel atodiad gyda'r ddogfen hon.</p> <p>Cynhaliodd Llywodraeth Cymru ddwy seminar ar 28 Chwefror a 21 Mawrth 2023.</p> <p>Diben y seminarau hyn oedd hysbysu awdurdodau lleol yng Nghymru y caiff canllawiau Addysg Ddewisol yn y Cartref eu cyhoeddi cyn hir ac i hwyluso trafodaeth ynghylch y canllawiau, cyfrifoldebau awdurdodau lleol ac i godi ymwybyddiaeth o arferion gorau ledled Cymru wrth weithio gydag addysgwyr yn y cartref.</p> <p>Roedd y seminarau'n wirfoddol, a chymerodd pob awdurdod lleol yng Nghymru ran gyda rhai yn cyfrannu deunyddiau ac yn arwain elfennau o'r drafodaeth.</p> <p>Cynhaliwyd y cyfarfodydd wrth i'r canllawiau drafft gael eu cadarnhau i'w cyhoeddi. Ffocws y sesiynau hyn oedd cyfrifoldebau awdurdodau lleol fel yr amlinellwyd ac ni chafwyd cyfle i drafod y drafft.</p> <p>Gan gyfeirio'n benodol at y PowerPoint ar Sipsiwn, Roma a Theithwyr, rhoddodd un o swyddogion Llywodraeth Cymru gyflwyniad ar astudiaethau academaidd ar gymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr ac addysg yn y</p>

Tudalen y pŵc p. 108		<p>cartref. Diben y cyflwyniad oedd tynnu sylw at y canlynol: -</p> <ul style="list-style-type: none"> • nad ffordd o fyw nomadaidd oedd sail y penderfyniad i addysgu yn y cartref bob amser • yr amrywiaeth o ran arferion yn yr awdurdodau lleol a ymatebodd yn Lloegr • yr angen i swyddogion Addysg Ddewisol yn y Cartref awdurdodau lleol gydgyssylltu â'r gwasanaeth lleol i deithwyr • bod argymhellion yr adroddiad hwn yn fwy eang o lawer na'r darpar ganllawiau ar Addysg Ddewisol yn y Cartref <p>Yn dilyn y cyflwyniad hwn, aeth un o swyddogion awdurdod lleol o'r gymuned Sipsiwn, Roma a Theithwyr sydd â phrofiad o addysgu yn y cartref ati i rannu ei brofiadau ac i roi cyngor i gydweithwyr wrth asesu addasrwydd addysgu yn y cartref a rhyngweithio â'r cymunedau hyn.</p>
	<p>Pa brofiad uniongyrchol o addysgu yn y cartref sydd gan <i>staff Llywodraeth Cymru</i>, sy'n eu galluogi i hyfforddi eraill?</p>	<p>Mae gweision sifil yn ddiuedd, ac nid safbwyntiau personol yw'r cynigion na'r polisiau. Mae gan staff Llywodraeth Cymru brofiad yn datblygu polisiau ac yn rhoi cyngor i weinidogion ar amrywiaeth o feysydd, wedi'u llywio gan unigolion sydd â diddordeb allweddol neu brofiad penodol.</p> <p>Mae'r swyddog o Lywodraeth Cymru a gynhaliodd yr hyfforddiant a roddwyd i staff awdurdodau lleol yn swyddog awdurdod lleol profiadol ar secondiad sydd â phrofiad o gefnogi teuluoedd sy'n addysgu yn y cartref ac sy'n ymwybodol o'r ffactorau a all gyfrannu at benderfyniad riant i addysgu yn y cartref.</p> <p>Cefnogwyd yr hyfforddiant gan swyddogion awdurdod lleol presennol sy'n gweithio yn y maes hwn drwy roi cyflwyniadau perthnasol gan gynnwys cymhwysiad cyffredinol y canllawiau statudol i gyflawni dyletswyddau statudol awdurdodau lleol, mewn meysydd penodol (e.e., dulliau athronyddol i addysgu addas ac effeithlon (yn unol â'r canllawiau), polisi</p>

		Sipsiwn, Roma a Theithwyr, ac ADY).
19.	Ai disgresiwn swyddog penodol yw p'un a yw o'r farn bod tystiolaeth yn addas? Mae'n ymddangos bod awdurdodau lleol yn amrywio'n fawr rhwng pobl gefnogol ac empathetig i ddiwylliant o ddrwgdeimlad ac amheuaeth mewn awdurdod lleol arall.	Prif ddiben y canllawiau statudol yw hyrwyddo cysondeb ledled Cymru ac mae adrannau 4.1 i 4.18 o'r canllawiau'n rhoi arweiniad clir i swyddogion awdurdodau lleol.
Thema 5: Cyfrifoldebau / rolau awdurdodau lleol / Llywodraeth Cymru a gwerthusiad o'r canllawiau		
Tudalen y Necyn 109	20. Sut y gellir sicrhau cysondeb rhwng awdurdodau lleol? Rydym eisoes yn gweld nad yw hyn yn digwydd mewn sawl maes.	Roedd sicrhau cysondeb rhwng awdurdodau lleol yn un o'r ffactorau ysgogi allweddol ar gyfer cyflwyno canllawiau statudol. Fodd bynnag, awdurdodau lleol fydd yn gyfrifol am roi'r ddeddfwriaeth ar waith a sicrhau eu bod yn dilyn y canllawiau. Bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i gadeirio'r Grŵp Llywio Cenedlaethol ar Addysg Ddewisol yn y Cartref i hwyluso trafodaeth â swyddogion awdurdodau lleol mewn perthynas â'r broses o roi'r polisïau ar waith
	Cyn i ni orffen heddiw, a allwch gadarnhau: eich bod yn deall mai dyletswydd awdurdodau lleol yw adnabod plant sy'n colli addysg yn unig, ac mai cyfrifoldeb y rhieni yw penderfynu ar addasrwydd addysg. mai rôl awdurdodau lleol yw cefnogi, nid beirniadu, asesu a monitro. ac nad yw plant a addysgir gan y Wladwriaeth yn blentyn sy'n colli addysg am nad yw ei addysg yn addas. Cwestiynau tebyg a ddaeth i law dros e-bost y tu allan i'r sesiynau ymgysylltu: Yn y cyfarfodydd diweddar a gynhaliwyd gan Gomisiynydd Plant Cymru, honnodd Llywodraeth Cymru mai rôl awdurdodau lleol oedd penderfynu ar b'un a yw addysg plentyn yn addas, nid y rhieni. A fydech cystal â nodi'r sail gyfreithiol ar	Yr awdurdod addysg sydd â'r cyfrifoldeb cyfreithiol i benderfynu ar addasrwydd yr addysg, nid y rhiant. Mae'r sail gyfreithiol ar gyfer hyn wedi'i nodi'n fanylach o dan gwestiynau 5 a 6. Hyd nes bydd yr awdurdod lleol wedi cael sicrwydd bod plentyn a addysgir yn y cartref yn cael addysg addas, mae'n bosibl y bydd y plentyn wedi'i gwmpasu o dan ddyletswydd adran 436A a bydd canllawiau statudol Llywodraeth Cymru ar blant sy'n colli addysg yn gymwys (Canllawiau statudol i helpu i atal plant a phobl ifanc rhag colli addysg LLYW.CYMRU).

	gyfer honiad o'r fath os credir bod hyn yn wir, gan mai cyfrifoldeb rhieni, nid yr awdurdodau, yw addysg.	
Tudalen 10 o'r pecyn	22. Pa fesurau y byddwch yn eu rhoi ar waith i sicrhau bod yr hyn rydych yn ei ddweud yma heddiw'n cael ei gyflawni gan awdurdodau lleol er mwyn sicrhau na fydd y sefyllfaoedd y sonnir amdanynt yma yn codi?	Bydd gwerthusiad annibynnol o'r canllawiau statudol ar Addysg Ddewisol yn y Cartref yn dechrau ym mis Mai 2024. Bydd y gwerthusiad yn adolygu'r effaith y mae'r canllawiau wedi'u cael wrth gefnogi awdurdodau lleol i gyflawni eu dyletswyddau statudol. Mae gan awdurdodau lleol a Llywodraeth Cymru grŵp llywio ar gyfer Addysg Ddewisol yn y Cartref, lle gellir trafod effaith polisiâu ac eir i'r afael ag unrhyw fater yn rheolaidd. Bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i gadeirio'r Grŵp Llywio Cenedlaethol ar Addysg Ddewisol yn y Cartref i hwyluso trafodaeth â swyddogion awdurdodau lleol mewn perthynas â'r broses o roi'r polisiâu ar waith.
	23. A fyddwch yn sicrhau y caiff pob awdurdod lleol ei hysbysu NAD yw'r cyfarfodydd yn orfodol ac felly na ellir defnyddio'r ffaith y gwrthodwyd cyfarfod i roi Gorchymyn Mynychu'r Ysgol.	Mae Adran 4.21 o ganllawiau statudol Addysg Ddewisol yn y Cartref yn cydnabod y gall rhiant neu blentyn elfen Gillick wrthod cyfarfod â'r awdurdod lleol. Er bod rhieni'n rhydd i wrthod cyfarfod â'r awdurdod lleol, mae'n amheus a all awdurdod lleol asesu addasrwydd addysg yn rhesymol heb weld y plentyn a chyfathrebu ag ef. Mater i'r awdurdod lleol unigol yw'r penderfyniad hwn.
	24. Ond gwerthuso pryd? Nid wyf yn cofio os mai blwyddyn neu ddwy ydoedd, a gall teuluoedd deimlo eu bod yn cael eu herlid. Mae'n siŵr bod y rheini sy'n atgynhyrchu'r ysgol gartref yn llai pryderus, ond mewn sawl achos, bydd y rheini nad ydynt yn gwneud hynny yn rhy ofnus i fynd i'r cyfarfodydd hyn.	
Thema 6: Gweithio mewn partneriaeth		
25.	Sut mae awdurdodau lleol yn gweithio'n benodol gyda sefydliadau iechyd a sefydliadau eraill sy'n arbenigo mewn cefnogi teuluoedd sy'n wynebu amrywiaeth o heriau o ganlyniad i "gyflyrau" y gallant fod wedi neu heb gael diagnosis ar eu cyfer. Yr hyn rwy'n ei feddwl	Bydd rhiant neu warcheidwad sy'n dewis addysgu yn y cartref yn eithrio o ddarpariaeth addysg y wladwriaeth. Fodd bynnag, nid yw hyn yn golygu ei fod yn eithrio o wasanaethau iechyd y wladwriaeth. Mae gan blant a addysgir yn y cartref hawl i fanteisio ar wasanaethau iechyd a gynigir drwy ysgolion fel arfer.

Tudalen y pecyn 111	<p>yw nifer y teuluoedd sy'n rhieni i blant niwro amrywiol neu sydd ag anghenion iechyd meddwl, a fyddai'n mynd yn bryderus iawn oherwydd natur y cyfarfod er enghraifft. Sut mae awdurdodau lleol yn paratoi eu hunain i feithrin y ddealltwriaeth hon? Mae hon yn her i ysgolion ynghyd â pham y mae nifer o deuluoedd yn dewis tynnu eu plant allan. Sut y bydd awdurdodau lleol yn paratoi eu hunain i feithrin dealltwriaeth mor arbenigol? Rwyf wedi bod yn rheolwr gyda Darpariaeth yr Awdurdod Lleol o Gymorth Teuluol a Lles Addysg ac rwyf bellach yn gweithio'n breifat fel therapydd gyda nifer o deuluoedd y mae anhyblygrwydd systemau wedi effeithio arnynt oherwydd eu bod yn achosi gorbryder difrifol sy'n niweidiol i blant a rhieni/gofalwyr.</p>	<p>Mae cwnsela ar gyfer dysgwyr a addysgir yn y cartref ar gael ar-lein gyda'r ddarpariaeth ar gyfer plant sy'n mynd i'r ysgol. Cytunwyd ar hyn ac mae wedi'i gynnwys yn ein Pecyn Cymorth Ehangach.</p> <p>Lle mae gan ddysgwyr anghenion a nodir, disgwylir y bydd swyddogion addysg yn y cartref yn gweithio'n agos gydag adrannau eraill yn yr awdurdod lleol, fel y gwasanaeth lles addysg, anghenion dysgu ychwanegol i gefnogi plant a addysgir yn y cartref a disgwylir y bydd awdurdodau lleol yn gwneud pob ymdrech resymol i roi help/cefnogaeth i'r teulu. Yn aml, gall hyn gynnwys gweithio gyda gwasanaethau eraill awdurdodau lleol a chyfeirio teuluoedd at asiantaethau priodol.</p>
------------------------	---	---

Thema 7: Tystiolaeth o addysg addas

26. Tudalen y pecyn 111	<p>Pa fath o dystiolaeth yr hoffai awdurdodau lleol ei gweld?</p>	<p>Cyfeirir at enghreifftiau o dystiolaeth yn y Llawlyfr yn adrannau 2.25 a 2.26, sef:</p> <ul style="list-style-type: none"> • anfon gwybodaeth drwy e-bost fel atodiad • bod eich plentyn yn dangos rhywfaint o'i waith neu'n sôn am yr hyn mae'n ei ddysgu • gwaith gwreiddiol • llungopiau o waith ysgrifenedig • ffotograffau • gwaith celf • llyfrau lloffion • cyflawniadau cerddorol ac ym maes chwaraeon (tystysgrifau) • dyddiadur digwyddiadau • recordiadau ar gryno ddisg
-------------------------------	---	--

		<ul style="list-style-type: none"> • defnyddio'r cyfryngau digidol • gwefannau a grëwyd gan eich teulu, neu wefannau y mae eich teulu wedi cyfrannu atynt • adroddiad ysgrifenedig
Tudalen y pecyn 112	<p>27. A allwch amlinellu sut beth yr hoffech i “flwyddyn ysgol nodweddiadol” fod o ran y gydberthynas/cyfathrebu rhwng teulu a swyddogion awdurdodau lleol/Addysg Ddewisol yn y Cartref?</p>	<p>Mae'r canllawiau'n glir y dylid cynnal cyfarfod rhwng y teulu a'r awdurdod lleol o leiaf unwaith y flwyddyn er mwyn sicrhau y cynhelir addasrwydd yr addysg ac yr ystyrir bod y plentyn yn gwneud cynnydd addas.</p> <p>Fodd bynnag, dylai amllder y cyfarfodydd â theuluoedd a addysgir yn y cartref fod yn gymesur ac yn seiliedig ar amgylchiadau unigol pob plentyn.</p> <p>Os oes gan yr awdurdod lleol bryderon ynghylch addasrwydd yr addysg, bydd angen iddo ystyried a yw am weld y teulu'n amlach er mwyn cael sicrwydd bod y plentyn yn cael addysg addas.</p> <p>Gall fod angen i'r awdurdod lleol gysylltu â phartneriaid perthnasol eraill i'r awdurdod lleol yn dibynnu ar amgylchiadau'r plentyn wrth benderfynu ar amllder cyfarfodydd â'r teulu.</p> <p>Heblaw am hyn, byddem yn disgwyl i awdurdodau lleol gyfathrebu'n aml â theuluoedd er mwyn rhannu gwybodaeth, eu cyfeirio at wasanaethau ac ymateb i unrhyw ymholiadau y gall fod gan deuluoedd.</p>
	<p>28. Sut y gall awdurdodau lleol werthuso “tystiolaeth” mor amrywiol ac eang? Mae'n ymddangos fel tasg amhosibl heb roi meini prawf ar waith, ac nid ydym am wneud hynny, ond yna mae'n dibynnu ar sail unigol.</p>	<p>Awdurdodau lleol sydd i benderfynu, o'r wybodaeth a gyflwynir gan rieni, a yw gwybodaeth addas ac effeithiol yn cael ei darparu ac mae'r canllawiau statudol yn eu cefnogi i wneud hynny. Mae'r llawlyfr Addysg Ddewisol yn y Cartref yn rhoi enghreifftiau o sut i ddangos dystiolaeth o ddarpariaeth addysgol foddhaol, er mwyn helpu i sicrhau mwy o gysondeb rhwng awdurdodau lleol. Ceir rhagor o fanylion yng nghwestiwn 26.</p>
	<p>29. Pwy sy'n penderfynu ar lefel y rhifedd, llythrennedd, iaith.</p>	<p>Fel yr amlinellir yn adran 3.9 o'r llawlyfr Addysg Ddewisol yn y Cartref, dylai addysg addas roi profiad ieithyddol, mathemategol, gwyddonol,</p>

Tudalen yn y 9 ^{ed} Pecyn 113		<p>technolegol, dynol a chymdeithasol, corfforol ac esthetig a chreadigol i blant; ynghyd â phrofiad o siarad a gwranddo, a sgiliau llythrennedd, rhifedd a digidol.</p> <p>Ni waeth pa ddull a gymerir i ddarparu addysg addas, mae'n bwysig i awdurdodau lleol ystyried a yw'r dull yn addas i anghenion y plentyn unigol sy'n golygu addysg effeithlon sy'n addas i oedran, gallu a dawn y plentyn ac unrhyw AAA/ADY y gall fod gan y plentyn. Fodd bynnag, ni chaiff hyn ei ddiffinio yn ôl nifer yr oriau na safon benodol heblaw nodi bod yn rhaid i'r ddarpariaeth gyfateb i allu cyffredinol y plentyn (gan gynnwys unrhyw AAA/ADY y gall fod ganddo) a galluogi'r plentyn i feithrin: sgiliau gwranddo a siarad, sgiliau darllen sy'n cynnwys geirfa a darllen a deall; a sgiliau ysgrifennu sy'n cynnwys gramadeg, atalnodi a sillafu. Swyddogion awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am asesu addasrwydd y ddarpariaeth hon ar y cyd ag elfennau eraill o addysg y plentyn.</p>
Thema 8: Cymorth i deuluoedd sy'n addysgu yn y cartref / cyllid i awdurdodau lleol		
30.	O ran cymorth, beth sydd ar gael a ble y gallaf fynd i'w gael? Mae fy mab yn cael ei addysgu yn y cartref o ganlyniad i frwydr hir llawn straen â'r ysgol / CAHMS / swyddog addysg a chafodd ei gynghori i gael ei addysgu yn y cartref oherwydd ffobia o'r ysgol.	Lle y nodwyd bod teulu'n addysgu yn y cartref, gall yr awdurdod lleol sicrhau bod cymorth a chyngor ar gael pan fydd hynny'n briodol, os bydd y teulu'n dymuno. Dylai teuluoedd drafod unrhyw geisiadau am gymorth â'r swyddog Addysg Ddewisol yn y Cartref yn yr awdurdod lleol yn y lle cyntaf.
31.	A ellir cynnig cymorth yn effeithiol drwy'r un bobl sydd hefyd yn barnu'r ddarpariaeth? Cymharwch hyn â'r gwahaniaeth rhwng cynghorwyr gwella ysgolion a dyfarniadau Estyn ar gyfer ysgolion.	Mae'n debygol mai swyddogion Addysg Ddewisol yn y Cartref yw'r unigolion sydd â'r gydberthynas agosaf â'r teulu ac, felly, byddent mewn sefyllfa well i ystyried yr addysg a ddarperir yn gyfannol a thros amser.
32.	Faint o gynigion o bethau fel CADW a chwmsela oedd ar gael beth bynnag cyn y canllawiau hyn? Os felly, pam y mae'r canllawiau'n portreadu'r rhain fel ffyrdd newydd o "gefnogi"?	Er bod sawl agwedd ar y Pecyn Cymorth Ehangach eisoes ar gael, nid oeddent ar gael yn gyson i bob dysgwr. Drwy gyfeirio at y rhain yn y canllawiau statudol yn sicrhau gwell cysondeb

33.	Adnoddau sydd eisoes ar gael i ni yw'r hyn a ddarperir yn y pecyn cymorth yn bennaf. Rydym yn gallu manteisio ar Gyrfa Cymru a llyfrgelloedd eisoes ond rydym yn cael trafferth defnyddio canolfannau arholiadau. Pam rydych yn rhestru mynediad i adnoddau sydd eisoes ar gael i ni?	o'r cynnig sydd ar gael i ddysgwyr a'u teuluoedd.
34.	A fydd cyllid gwell ar gyfer timau AALI lleol? Mae ein tîm ni dan bwysau mawr ac yn brin o adnoddau, sy'n golygu na all ddarparu'r cymorth y gall fod yn ofynnol i'w roi i deuluoedd sy'n addysgu yn y cartref.	<p>Cyfrifoldeb yr awdurdodau lleol yw sicrhau bod digon o adnoddau ar gael i'w galluogi i gyflawni eu dyletswyddau statudol.</p> <p>Fodd bynnag, er mwyn cefnogi'r broses o roi'r canllawiau ar Addysg Ddewisol yn y Cartref ar waith, mae Llywodraeth Cymru wedi rhoi cyllid ychwanegol i awdurdodau lleol dros gyfnod o dair blynedd i'w cefnogi i gyflawni eu dyletswyddau mewn perthynas ag addysg yn y cartref.</p>
Tudalen 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100	Mae Llywodraeth Cymru wedi derbyn argymhellion sy'n gysylltiedig â diogelu wrth gyhoeddi'r canllawiau hyn ond mae wedi anwybyddu argymhellion ariannol eraill sydd wedi'u cynnwys yn yr un adroddiadau. Yn aml, bydd Jeremy Miles yn awgrymu bod addysgwyr yn y cartref yn cael pecyn cymorth sy'n cyfateb i 1.7 miliwn o bunnoedd. Mae hyn yn gamarweiniol am ei fod wedi cadarnhau mewn ateb i gwestiwn ysgrifenedig bod 1.1 miliwn i awdurdodau lleol gyflawni eu dyletswyddau a bod y 600 mil sy'n weddill yn cael ei rannu rhwng teuluoedd sy'n addysgu yn y cartref ledled Cymru gyfan. Mae hyn yn cyfateb i tua £120 y teulu, tua £3 yr wythnos pan fydd yn seiliedig ar flwyddyn academiaidd o 38 wythnos, sy'n llai o lawer na chost prydau ysgol ar gyfer un plentyn am un wythnos. Pam nad yw Llywodraeth Cymru wedi derbyn yr argymhelliad o gymorth ariannol cyfartal i blant a addysgir yn y cartref a phlant a addysgir gan y wladwriaeth?	<p>Rhaid i rieni sy'n dewis addysgu eu plant yn y cartref fod yn barod i gymryd cyfrifoldeb ariannol llawn dros addysg eu plant. Fodd bynnag, caiff awdurdodau lleol eu hannog i ddarparu cymorth pan fydd adnoddau'n caniatáu.</p> <p>Mae'r cyllid a ddarperir gan Lywodraeth Cymru i awdurdodau lleol i gefnogi teuluoedd sy'n addysgu yn y cartref yn unigryw yn y DU.</p>

Thema 9: Tystiolaeth ynghylch addysg yn y cartref		
36.	Mae addysg yn y cartref wedi bod yn gyfreithlon yn y DU ers 50 mlynedd. Pam nad oes astudiaeth erioed wedi'i chomisiynu i addysg yn y cartref?	Bydd Llywodraeth Cymru yn ystyried y pwynt hwn. Nododd y Gweinidog ei fwriad i werthuso canllawiau statudol a bydd gwerthusiad a gomisiynwyd yn dechrau yn nhymor yr haf 2024 a fydd yn neilltuo amser i'r canllawiau hyn gael eu rhoi ar waith gan awdurdodau lleol.
37.	Beth yw'r dystiolaeth i gefnogi'r cynigion h.y. pam ei gwneud yn ddeddfwriaeth nid yn gyngor?	Mae'r broses hon o ddatblygu canllawiau statudol yn ymateb uniongyrchol i bryderon a godwyd yn flaenorol gan Gomisiynydd Plant Cymru a'r Bwrdd Diogelu Annibynnol Cenedlaethol, y mae Llywodraeth Cymru wedi galw ar y ddau i wella eu canllawiau ar Addysg Ddewisol yn y Cartref.
Thema 10: ADY		
38.	Beth yw sefyllfa riant os nad yw am i'r awdurdod lleol labelu ei blentyn ag ADY? A ellir trafod label ADY?	<p>Mae'r un dyletswyddau'n gymwys i awdurdodau lleol mewn perthynas â phlant sydd ag ADY ni waeth sut maent yn derbyn eu haddysg. Mae adran 2.13 o'r canllawiau statudol ar Addysg Ddewisol yn y Cartref yn nodi "Pan gaiff ei ddwyn i sylw awdurdod lleol neu pan fo'n ymddangos fel arall i awdurdod lleol y gallai plentyn y mae'n gyfrifol amdano ac sy'n derbyn addysg yn y cartref (ac eithrio plentyn sy'n derbyn gofal), fod ag ADY, rhaid i'r awdurdod lleol benderfynu a oes gan y plentyn ADY ai peidio ac, os yw'n penderfynu bod gan y plentyn ADY, rhaid iddo lunio a chynnal CDU a sicrhau'r ddarpariaeth ddysgu ychwanegol (DDdY) a ddisgrifir yn y cynllun hwnnw".</p> <p>Gall plant, eu rhieni a phobl ifanc herio penderfyniadau a wneir gan ysgol, UCD, awdurdod lleol neu goleg ynghylch ADY os bydd yn anghytuno â nhw. Mae hyn yn cynnwys penderfyniadau ynghylch a oes gan blentyn neu berson ifanc ADY. Ceir rhagor o wybodaeth am herio penderfyniadau am ADY a wneir gan awdurdodau lleol yn Canllaw i rieni am hawliau o dan y system anghenion dysgu ychwanegol (ADY) [HTML] LLYW.CYMRU.</p>

--	--	--

Thema 11: Arholiadau		
39	A fydd yr hysbyseb am swyddog cymorth arholiadau yn cael ei chyhoeddi ar wefannau awdurdodau lleol?	Mater i awdurdodau lleol unigol yw hyn. Byddem yn awgrymu y dylai teuluoedd sy'n addysgu yn y cartref gysylltu â'u swyddog Addysg Ddewisol yn y Cartref lleol i gael cyngor. Mae Adran 6.14 o'r canllawiau statudol ar Addysg Ddewisol yn y Cartref yn nodi mai "Cyfrifoldeb yr addysgwyr yn y cartref fydd cysylltu â'r awdurdod lleol a holi ynghylch y ffordd benodol iawn y byddant yn ymdrin ag ymgeiswyr preifat."
40 Awdalen y pecyn 116	Mae'r ddarpariaeth arholiadau yn ein hardal ni o Gymru yn brin iawn. Nid yw bwrdd CBAC ar gael i addysgwyr yn y cartref. Hefyd, ni all addysgwyr yn y cartref sefyll arholiadau CBAC oherwydd yr elfen gwaith cwrs. Mae hyn hefyd yn debygol o waethygu gyda'r diwygiadau sydd dan ystyriaeth i arholiadau CBAC, gyda phob arholiad heblaw Mathemateg yn debygol o gynnwys elfennau Asesiad Diarholiad sylweddol. Mae'r trefniadau mynediad i ymgeiswyr nad ydynt wedi'u lleoli mewn ysgol yn faes pwysig arall y mae angen ei gefnogi er mwyn sicrhau mynediad teg i arholiadau.	
41.	Mae'r ddeddfwriaeth yn nodi y darperir cyfleoedd cyfartal a chymorth ymarferol i addysgwyr yn y cartref. Eto, ers i Lywodraeth Cymru gael ei chynnwys, mae'r ddarpariaeth canolfannau arholiadau wedi gwaethygu'n fawr. Pam?	
42.	Byddai o gymorth mawr pe na fyddai mynediad i ganolfannau arholiadau wedi'i gyfyngu i un bwrdd	

	<p>arholi. Er enghraifft, efallai y byddwn yn dilyn TGAU Rhyngwladol oherwydd gofynion gwaith cwrs, neu'n defnyddio byrddau arholi yn Lloegr am ein bod yn cael tiwtora ar-lein. Rwy'n gwerthfawrogi bod awdurdodau lleol yn wynebu pwysau mawr, ond byddai'r manteision i rieni a phlant yn anferth yn fy marn i, o gymharu â'r gost i awdurdodau lleol.</p>	<p>Mae Llywodraeth Cymru wedi gweithio gydag awdurdodau lleol i alluogi teuluoedd sy'n addysgu yn y cartref i gael mynediad i arholiadau CBAC mewn canolfan arholiadau a nodir.</p> <p>Mae pob awdurdod lleol wedi cytuno i dderbyn ymgeiswyr annibynnol o deuluoedd a addysgir yn y cartref mewn canolfan arholiadau a nodir.</p> <p>Dylid annog colegau addysg bellach hefyd i agor eu cyfleusterau i blant a addysgir yn y cartref ar gyfer arholiadau.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Tudalen y pecyn 117</p>	<p>43. Siawns mai'r ysgolion sy'n dewis, nid yr awdurdodau lleol? Mae ysgolion annibynnol wedi mynd yn gyndyn o dderbyn pobl ifanc a addysgir yn y cartref ar gyfer arholiadau am fod y galw'n uchel ac na allant gwmpasu gofynion AAA.</p>	<p>Lle y bo'n bosibl, dylai awdurdodau lleol gyfeirio teuluoedd sy'n addysgu yn y cartref at ysgolion a chanolfannau a fydd yn gadael i fyfyrwyr allanol sefyll arholiadau. Caiff swyddogion addysg yn y cartref eu hannog i weithio gyda darparwyr canolfannau arholiadau a nodir yn eu hawdurdod lleol i groesawu plant a addysgir yn y cartref pan fo hynny'n bosibl.</p> <p>Cyfrifoldeb yr addysgwr yn y cartref fydd cysylltu â'r awdurdod lleol a holi ynghylch y ffordd benodol iawn y byddant yn ymdrin ag ymgeiswyr preifat.</p>
<p>44.</p>	<p>A gaiff costau'r arholiadau eu cwmpasu, neu dim ond darpariaeth canolfan leol?</p>	<p>Mater i'r awdurdodau lleol yw hyn.</p>
<p>45.</p>	<p>A allwn drafod materion sy'n ymwneud ag arholiadau gyda chi ymhellach am fod materion y mae angen eu hegluro na ellir eu hateb heddiw?</p>	<p>Os oes rhagor o ymholiadau mewn perthynas â'r canllawiau statudol ar Addysg Ddewisol yn y Cartref ac arholiadau nad yw'r ymatebion i'r cwestiynau yn yr adran hon wedi'u hegluro, yna gall unigolion gysylltu â Llywodraeth Cymru yn:</p> <p>ElectiveHomeEducation@gov.wales.</p> <p>Awdurdodau lleol sydd yn y sefyllfa orau i ateb cwestiynau mewn perthynas â mynediad i ganolfannau arholiadau. Cysylltwch â'ch Swyddog Addysg Ddewisol yn y Cartref am ragor o wybodaeth.</p>

Thema 12: Mwy o fewnbwn ac ymgysylltiad		
46.	Yn y dyfodol, sut y bydd Llywodraeth Cymru'n parhau'r ddeialog â'r gymuned?	Mae Llywodraeth Cymru'n ymrwymedig i ymgysylltu â phob rhanddeiliad wrth i ni roi'r canllawiau statudol ar waith. Rydym wrthi'n ystyried beth yw'r ffordd orau o hwyluso rhagor o ymgysylltu a thrafod â phob rhanddeiliad, gan gynnwys y gymuned sy'n addysgu yn y cartref.
47.	Ymatebodd y gymuned i ymgynghoriadau ar addysg yn y cartref ac mae wedi ceisio ymgysylltu â Llywodraeth Cymru dro ar ôl tro. A fydd unrhyw beth a gaiff ei drafod yn y cyfarfodydd hyn yn gwneud gwahaniaeth i'r ffordd y bydd yr adran addysg yn gweithio gyda'r gymuned yn y dyfodol?	
48.	A all y gymuned roi mewnbwn i'r llawlyfr? Mae llawer o wallau, gwybodaeth sydd wedi dyddio ac ati, a byddai'n werth cael llawlyfr sy'n berthnasol.	Byddai Llywodraeth Cymru'n croesawu adborth adeiladol ar y llawlyfr i sicrhau y gallwn adeiladu ar yr adnodd hwn a'i wneud mor ddefnyddiol a pherthnasol â phosibl i bob aelod o'r gymuned sy'n addysgu yn y cartref. Mae'r ffyrdd y gallwn hwyluso hyn wrthi'n cael eu hystyried, fel rhan o ymgysylltu ehangach a pharhaus. Os oes agweddau penodol ar y llawlyfr yr ystyrir eu bod yn anghywir, yna gellir rhannu'r adborth hwn â'r tîm ar ElectiveHomeEducation@gov.wales , fel y gallwn eu hunioni cyn gynted â phosibl.

Thema 13: Llais addysgwyr yn y cartref		
49.	A oes cynrychiolaeth o addysgwyr yn y cartref ar grwpiau llywio awdurdodau lleol? A ellid ystyried hyn ar sail reolaidd?	Ar hyn o bryd, nid oes unrhyw gynrychiolaeth o addysgwyr yn y cartref ar grŵp llywio cenedlaethol Llywodraeth Cymru ar Addysg Ddewisol yn y Cartref am mai diben y grŵp hwn yw sicrhau mwy o gysondeb wrth roi'r canllawiau statudol ar waith.

		<p>Bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i gadeirio'r Grŵp Llywio Cenedlaethol ar Addysg Ddewisol yn y Cartref i hwyluso trafodaeth â swyddogion awdurdodau lleol mewn perthynas â'r broses o roi'r polisiau ar waith</p> <p>Fel yr amlinellwyd yn yr ymateb i gwestiwn 46, rydym wrthi'n ystyried y ffordd orau o hwyluso mewnbyn ac ymgysylltiad parhaus gan y gymuned addysgu yn y cartref.</p>
50.	A ydych chi'n ystyried bod y canllawiau newydd hyn wedi'u llunio'n llwyr ar y cyd ag addysgwyr yn y cartref? A oes addysgwyr yn y cartref wedi cael eu cynnwys ar bob cam?	Cynhaliwyd ymgynghoriad llawn ar y canllawiau statudol yn ystod 2019, a oedd yn cynnwys cyfleoedd i ymgysylltu wyneb yn wyneb. Ystyriodd Llywodraeth Cymru ymatebion a safbwyntiau pob rhanddeiliad cyn cadarnhau'r canllawiau, fodd bynnag, cafodd pob safbwynt ei gydbwysu yn erbyn prif nod polisi'r canllawiau statudol i gefnogi awdurdodau lleol i sicrhau bod pob plentyn yn cael addysg addas ac effeithlon.

Tudalen y pedyn

Thema 14: Llais plant a phobl ifanc		
51.	Beth am sicrhau bod lleisiau pobl ifanc yn cael eu clywed gan y bobl sy'n gwneud penderfyniadau?	Roedd ymgynghoriad 2019 yn cynnwys fersiwn Person Ifanc o'r Canllawiau a'r Llawlyfr. Hefyd, hwylusodd Llywodraeth Cymru sesiynau ymgysylltu wyneb yn wyneb, a roddodd gyfle i blant a phobl ifanc rannu eu safbwyntiau.
52.	Pa mor aml y gofynnir i blant yn yr ysgol 'A fyddai'n well gennych chi gael eich addysgu yn y cartref?' Nid yw'r cwestiwn hwn byth yn cael ei ofyn. Nid ysgol yw addysg yn y cartref. Caiff ysgolion eu harolygu fel gwasanaethau a gomisiynir gan y Llywodraeth sy'n atebol i'w cyllidwyr (y Llywodraeth) a defnyddwyr eu gwasanaethau (rhieni).	A oes cyfleoedd sylweddol i bob plentyn mewn ysgolion a gynhelir i leisio ei farn; mae hyn wedi'i ymgorffori'n sylweddol o fewn system ysgolion. Mae hyn yn cynnwys Cynghorau Ysgolion, sydd wedi'u hategu gan reoliadau. Hefyd, mae Mesur Plant a Theuluoedd (Cymru) 2010 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol hyrwyddo a hwyluso cyfranogiad gan blant a phobl ifanc mewn penderfyniadau a allai effeithio arnynt, gan gynnwys yn yr ysgol. Mae llais y dysgwr hefyd wedi'i ymgorffori yn y Cwricwlwm newydd i Gymru a Chenhadaeth Genedlaethol Llywodraeth Cymru. Fel rhan o'u phrosesau

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Tudalen 54 o'r Cecyn 120</p>	<p>Gofynnwyd y cwestiynau tebyg canlynol mewn ymateb:</p> <p>A yw'r awdurdod lleol yn gwranddo ar bryderon pob plentyn ysgol unigol? Nac ydi siŵr; felly pam mynnu bod yr awdurdod lleol yn cyfweld â'n plant? Gofynnwyd y cwestiwn sawl gwaith gan sawl teulu sy'n addysgu yn y cartref ac ni chawsom ymateb digon da, os o gwbl.</p> <p>A allaf ofyn i'r Gweinidog Addysg a yw'n bwriadu gwneud hyn ym mhob ysgol yng Nghymru hefyd? A fydd yn holi pob plentyn yng Nghymru am ei addysg gan gynnwys y rheini sy'n mynd i'r ysgol?</p>	<p>arolygu statudol, bydd Estyn hefyd yn casglu safbwyntiau disgyblion drwy holiadur cyn arolygu ysgolion a gall siarad â disgyblion, adolygu gwaith ac arsylwi ar wersi.</p> <p>Bydd gweld plant a addysgir yn y cartref a chyfathrebu â nhw yn sicrhau dull o sicrhau bod lleisiau plant a addysgir yn y cartref yn cael eu clywed. Ceir eglurhad ar weld y plentyn yn yr ymatebion i gwestiynau 2, 3 a 5.</p>
<p>54.</p>	<p>O ran bod cynghorau ysgolion yn cael eu defnyddio i brofi bod safbwyntiau'r plant yn cael eu clywed, nid yw hyn yn casglu barn pob un plentyn ar yr addysg a ddarperir iddo. Felly a allwn gael cyngor o blant a addysgir yn y cartref yn hytrach na phob plentyn er mwyn cyd-fynd ag ysgolion?</p>	<p>Fel yr amlinellwyd yn yr ymateb i gwestiwn 46, rydym wrthi'n ystyried y ffordd orau o hwyluso mewnbyn ac ymgysylltiad parhaus gan y gymuned addysgu yn y cartref. Bydd hyn yn cynnwys ystyried sut i gael safbwyntiau plant a addysgir yn y cartref.</p>
<p>54.</p>	<p>Rwy'n gwybod am blant sy'n anhapus yn yr ysgol ac a fyddai'n hoffi cael eu haddysgu yn y cartref. A fyddwch yn cynnig gwasanaethau cyfryngu i'r teuluoedd hynny i'w helpu i ddarparu addysg yn y cartref?</p>	<p>Er bod rhieni'n rhydd i ddewis a ydynt am addysgu eu plentyn yn y cartref ai peidio, mae'n bwysig bod penderfyniad y rhiant i addysgu yn y cartref yn ddewis cadarnhaol ac nad yw o ganlyniad i fethiannau canfyddedig yn system yr ysgol, na phrofiadau negyddol ag ysgol benodol. Byddem bob amser yn annog teuluoedd i weithio gyda'u hysgol a'u hawdurdod lleol i ddatrys unrhyw faterion, er mwyn sicrhau y gellir rhoi cymorth priodol ar waith i'r plant.</p>
<p>Thema 15: CCUHP</p>		
<p>55.</p>	<p>Pam na chaiff erthyglau 5, 14, 16 a 18 o'r CCUHP eu cynnwys yn y canllawiau? Mae'r erthyglau hyn yn</p>	<p>Mae hawliau plant wedi'u cynnwys yng nghyfraith Cymru o dan 'Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru)'</p>

	cyfeirio at bartïon gwladwriaethau yn parchu rhieni, parchu preifatrwydd ac mae Erthygl 18 yn nodi mai rhieni sy'n bennaf cyfrifol am fagu'r plentyn a'i ddatblygiad. Sut mae'r canllawiau'n cyd-fynd â'r erthyglau hyn?	Er bod Llywodraeth Cymru'n rhoi ystyriaeth ddyledus i bob gofyniad, mae pedair egwyddor gyffredinol yn y CCUHP, gan gynnwys Erthygl 12 (parch i safbwyntiau plant). Mae'r Mesur yn rhoi dyletswydd ar Lywodraeth Cymru i roi sylw priodol i bob erthygl yn y CCUHP, gan eu cydbwysu yn erbyn yr holl ffactorau perthnasol eraill.
56.	Mae hawliau dynol y plentyn wedi'u dyfynnu yn neddfwriaeth Cymru. A gaiff hawl fy mhentyn i beidio â mynd i gyfarfod ac i beidio â chydymffurfio â Gorchymyn Mynychu'r Ysgol eu parchu?	Ceir eglurhad ar weld y plentyn yn yr ymatebion i gwestiynau 2, 3 a 5.
Thema 16: Asesiadau effaith		
Tyngedalen y pecyn 121	Pam na chafodd asesiad effaith reoleiddiol, asesiad o'r effaith ar ddiogelu data neu asesiad o'r effaith ar hawliau plant cyfredol eu cyhoeddi cyn i'r canllawiau gael eu rhyddhau? Addawodd Kirsty Williams yr asesiadau hyn i'r gymuned mewn datganiad ysgrifenedig.	Cynhaliwyd asesiad effaith integredig, sy'n cynnwys asesiad o'r effaith ar hawliau plant, ar y canllawiau statudol, a gellir ei weld yma. Mae'r Datganiad Ysgrifenedig a gyhoeddwyd o dan y llywodraeth flaenorol yn cyfeirio at y prosesau a'r asesiadau a fyddai'n cael eu cynnal cyn i'r rheoliadau cronfa ddata gael eu rhoi ar waith. Oherwydd y bydd angen rheoliadau data ar y cronfeydd data, mae asesiad effaith rheoliadol ac asesiad o'r effaith ar ddiogelu data wrthi'n cael eu datblygu ochr yn ochr â'r gwaith polisi hwnnw. Mae'r datganiad y cyfeirir ato yn y cwestiwn wedi'i gynnwys yn y ddolen ganlynol: 1. <u>Datganiad Ysgrifenedig: Rheoliadau Cronfa Ddata Addysg Deddf Plant 2004 (Cymru) 2020 a Rheoliadau Addysg (Gwybodaeth am Blant mewn Ysgolion Annibynnol) (Cymru) 2020 (11 Rhagfyr 2019 LLYW.CYMRU</u>

Eitem 4.6

Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Children, Young People and Education Committee

Senedd Cymru
Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN
SeneddPlant@senedd.cymru
senedd.cymru/SeneddPlant
0300 200 6565

Welsh Parliament
Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN
SeneddChildren@senedd.wales
senedd.wales/SeneddChildren
0300 200 6565

Lynne Neagle AS

Y Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant

15 Medi 2023

Gwaith parhaus yn ymwneud ag iechyd meddwl plant a phobl ifanc

Annwyl Lynne,

Fel y gwyddoch, mae'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg wedi ymrwymo i ystyried llesiant emosiynol a meddyliol plant a phobl ifanc yn ein holl waith. Mae gwaith diweddar gennym wedi canolbwyntio'n benodol ar iechyd meddwl yn cynnwys y meysydd a ganlyn:

- Cymorth Iechyd Meddwl mewn Addysg Uwch. Diolch i chi am ymgysylltu â'n hymchwiliad, a diolch am eich cefnogaeth wrth hwyluso dadl Weinidogol ar y cyd ar ein hadroddiad yn Cyfarfod Llawn ar 14 Mehefin.
- Pontio rhwng CAMHS ac AMHS. Diolch am eich llythyr dyddiedig 23 Mai, mewn ymateb i'n llythyr dyddiedig 31 Mawrth, a drafodwyd gennym yn ein cyfarfod ar 14 Mehefin.

Mae llesiant emosiynol ac iechyd meddwl plant a phobl ifanc yn parhau i fod yn bryder allweddol i ni, ac mae'n fater y byddwn yn parhau i graffu arno'n drylwyr. Gyda hynny mewn golwg, hoffwn ddechrau blwyddyn academiaidd 2023-24 drwy wneud cais o'r newydd am wybodaeth i adeiladu ar y gwaith yr ydym wedi'i wneud hyd yma, ac i gefnogi ein gwaith craffu parhaus yn y maes hollbwysig hwn.

Ond cyn hynny, rwyf am gydnabod eich ymrwymiad personol i wella llesiant emosiynol a meddyliol plant a phobl ifanc. Rydym yn gwybod bod hwn yn fater yr ydych yn frwdfrydig iawn i'w wella, a ddangoswyd yn enwedig yn ystod eich cyfnod fel Cadeirydd y Pwyllgor a'n rhagflaenodd. Fel y gwyddoch, rhan bwysig o ysgogi gwelliannau i blant a phobl ifanc ledled Cymru yw craffu'n effeithiol ar Lywodraeth Cymru a chyrff cyhoeddus eraill. Mae gwaith y Pwyllgor a'n rhagflaenodd yn dyst i'r gwelliannau a all ddeillio o graffu.

Rydym hefyd yn ymwybodol bod yr hinsawdd sydd ohoni i wasanaethau cyhoeddus yn hynod heriol yn ariannol, ond hefyd o ran maint y gofynion ar wasanaethau a chymhlethdod y gofynion hyn sy'n cael eu gosod arnynt. Mae hyn yn gwneud gwaith craffu yn bwysicach fyth. Rydym yn gwybod faint o rym sydd i waith craffu adeiladol a sut y gall wella pethau i blant a phobl ifanc yng Nghymru.

Nodwn ym mharagraff olaf eich llythyr dyddiedig 23 Mai y byddech yn croesawu trafodaeth am y canlynol:

"... sut y gallwn ddefnyddio datblygiad yr olynydd i Law yn Llaw at lechyd Meddwl i atgyfnerthu'r gwaith hwn [argymhellion a wnaed yn y gorffennol gan nifer o bwyllgorau'r Senedd]. Byddai hyn yn sicrhau bod unrhyw argymhellion rydym yn parhau i weithio arnynt yn llywio camau gweithredu yn y dyfodol, cyn yr ymgynghoriad cyhoeddus ar y strategaeth."

Cefais i a chi drafodaeth gychwynnol yn ystod ein cyfarfod diweddar am sut yr ydych chi'n gweld pethau, ond gyda'n gilydd byddem yn croesawu cael mwy o fanylion ynghylch sut yr hoffech atgyfnerthu'r gwaith hwn.

Nodir y materion penodol y byddem yn gwerthfawrogi cael mwy o fanylion amdanynt isod.

Pontio o CAMHS i AMHS

---

1. Fel y soniais yn y ddadl ar ein hadroddiad ar Gymorth lechyd Meddwl mewn Addysg Uwch, hoffem gael eglurder ynghylch pa argymhellion gan 'Sortiwch y Switsh' nad ydynt yn cyd-fynd â'r rhaglen waith sydd eisoes ar y gweill i wella gwasanaethau pontio. Bydd yr eglurder hwn yn ddefnyddiol i'n gwaith craffu ar y mater pwysig hwn. Gallwn hefyd rannu hyn â'r bobl ifanc a feddyliodd am yr argymhellion Sortiwch y Switsh fel y gallant ddeall yn well pa waith sy'n cael ei wneud i wella pontio a sut mae'n cyd-fynd â'u hargymhellion. Drwy ddarparu'r eglurder hwn nawr, rydym o'r farn y bydd yn arbed gwaith yn y tymor hwy, a bydd yn ein helpu i ddeall pa feysydd sy'n cael eu blaenoriaethu'n benodol gan Lywodraeth Cymru.
2. Byddem yn gwerthfawrogi cael y wybodaeth ddiweddaraf am waith yr Uned Gyflawni ar CAMHS, fel y gofynnwyd amdani yn ein llythyr gwreiddiol dyddiedig 31 Mawrth. Yn eich ymateb, rydych chi'n dweud bod pob Bwrdd lechyd bellach wedi cael eu hadroddiadau unigol, gyda gwaith pellach yn mynd rhagddo ar ddatblygu adroddiad thematig. Fodd bynnag, yng ngoleuni'r canfyddiadau eang, rydych wedi "comisiynu Gweithrediaeth y GIG i weithio gyda Byrddau lechyd i ddatblygu manyleb gyfunol ar gyfer CAMHS..." a fydd yn helpu gyda chysondeb, disgwyliadau gwasanaethau ac, "yn bwysicaf oll, cynnig gwasanaeth symlach a mwy effeithiol i blant a phobl ifanc". Rydych yn ymrwymo i roi'r wybodaeth ddiweddaraf i ni "maes o law". Mae hyn yn swnio fel datblygiad allweddol a byddem yn croesawu mwy o eglurder ar y llinellau amser ar gyfer datblygu'r fanyleb hon,

a pha gynlluniau, os o gwbl, sydd ar y gweill er mwyn cynnwys plant a phobl ifanc yn y gwaith datblygu. Byddem hefyd yn gofyn a oes modd rhannu'r adroddiad thematig gyda'r Pwyllgor fel bod gennym well dealltwriaeth o'r materion cyffredinol sy'n ymwneud â darparu gwasanaeth CAMHS, ac i gael syniad o bryd y disgwyliwch i'r adroddiad hwn gael ei gwblhau.

3. A allwch roi gwybod i ni pa gamau pendant sydd wedi deillio o'r gweithdai pontio a gynhaliwyd dros aeaf 2022/23? Yn eich ymateb chi i'n llythyr, nodwch i'r gweithdai roi rhywfaint o "fewnwelediadau defnyddiol a meysydd i'w gwella, gan gynnwys fframwaith cryfach ar gyfer monitro'r gwaith o weithredu'r canllawiau a disodli neu ailgynllunio'r pasbort person ifanc".
4. Gwnaethom ofyn am wybodaeth am sut mae Llywodraeth Cymru'n "gwerthuso effeithiolrwydd cymorth pontio a gwasanaethau pontio yn fwy cyffredinol ledled Cymru". Byddem yn gwerthfawrogi mwy o eglurder ynghylch sut mae hyn yn cael ei wneud, yn enwedig sut mae plant a phobl ifanc yn cymryd rhan mewn unrhyw werthusiad o wasanaethau a chymorth.

Y dull ysgol gyfan

Mae pryderon am iechyd meddwl plant a phobl ifanc wedi cael eu codi'n rheolaidd gan ddisgyblion, arweinwyr ysgol a staff addysgu yn ystod ein gwaith ymgysylltu fel rhan o'n [hymchwiliad hyd Senedd i weithredu diwygiadau addysg](#). Nodwn hefyd y pryderon a godwyd gan rai aelodau o Senedd leuencid Cymru yn ystod eu [cyfarfod â chi ar 10 Gorffennaf 2023](#) nad yw cyhoeddiadau polisi a chyllid lefel uchel Llywodraeth Cymru efallai'n troi'n newid ar lawr gwlad.

Rydym wedi gweld yn uniongyrchol fod pocedi o arfer rhagorol ledled Cymru. Fodd bynnag, fel y gwnaethoch chi gydnabod ar 10 Gorffennaf, credwn fod y dull ysgol gyfan yn cael ei roi ar waith yn anghyson, gyda rhai ysgolion yn ymateb i faterion iechyd meddwl ymhlith dysgwyr yn llawer mwy effeithiol nag eraill.

Ar hyn o bryd, rydym yn ystyried sut orau y gallwn ychwanegu gwerth at y gwaith pwysig y mae Senedd leuencid Cymru ac eraill wedi'i wneud mewn perthynas â'r dull ysgol gyfan. Er mwyn ein helpu gyda'n trafodaethau, gofynnwn yn garedig i chi ymateb i'r canlynol.

5. Ar [23 Tachwedd 2022](#), gwnaethoch ddisgrifio mwy o ffocws o fewn Llywodraeth Cymru ar gyflwyno a gweithredu'r dull ysgol gyfan/system gyfan. Hoffem gael y wybodaeth ddiweddaraf gennych am y gwaith a wnaed hyd yma a'r camau gweithredu arfaethedig sy'n adlewyrchu'r ffocws hwn, gan gynnwys cyfeiriad at y canlynol:

- a. Gwaith cydlynwyr gweithredu lechyd Cyhoeddus Cymru, pa mor sefydledig yw rhwydwaith y cydlynwyr ledled Cymru, a pha effaith y mae'r gwaith hwn yn ei chael.
- b. Y wybodaeth ddiweddaraf am waith i fesur a gwerthuso gweithrediad/deilliannau'r dull ysgol gyfan, ers i'r asesiad o werthusadwyedd gael ei gyhoeddi ym mis Ionawr 2022.
- c. Rhwystrau a nodwyd hyd yn hyn rhag gweithredu'r dull ysgol gyfan ledled Cymru yn llwyddiannus (er enghraifft, mewn perthynas â gallu staff ysgol i gefnogi llesiant emosiynol a meddyliol plant a phobl ifanc, ac argaeledd cymorth arbenigol mewn ardaloedd lleol).

Byddwn yn gwerthfawrogi cael ymateb erbyn 1 Tachwedd.

Rwy'n anfon copi o'r llythyr hwn at Gadeirydd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol oherwydd y diddordeb cyffredin yn y materion hyn.

Yn gywir,

Jayne Bryant AS
Cadeirydd

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.

Eitem 4.7

Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Children, Young People and Education Committee

Jeremy Miles AS

Gweinidog y Gymraeg ac Addysg

Vaughan Gething AS

Gweinidog yr Economi

20 Medi 2023

Dilyniant o'r sesiwn gydweinigol ddiweddar

Annwyl Jeremy a Vaughan,

Diolch am ddod i roi tystiolaeth i'r Pwyllgor ar 5 Gorffennaf. Rydym yn gwerthfawrogi eich bod yn bresennol cyn gwyliau'r haf.

Yn dilyn y sesiwn, mae gennym rai meysydd yr hoffem gael rhagor o wybodaeth amdanynt, gan gynnwys:

- cyfraddau gostwng o ran prentisiaethau;
- fframweithiau gradd-brentisiaethau;
- cyngor ar yrfaedd; a
- Syniadau Mawr Cymru.

Cyfraddau gostwng o ran prentisiaethau

---

1. Yn ystod y sesiwn, gwnaethom ofyn am y gostyngiad yn nifer y bobl sy'n cwblhau eu prentisiaethau, a gostyngodd cyfraddau cystadlu o 80.9% yn 2018-2019 i 66.3% yn 2021-22. Yn ystod y sesiwn, dywedodd Gweinidog yr Economi fod y dystiolaeth gychwynnol yn dangos mai pwysau costau byw yw un o'r prif ffactorau ar gyfer y gostyngiad hwn. Nododd hefyd fod hwn yn destun pryder, a'n bod yn dal eisiau deall y graddau y mae hyn yn wir, ac a yw'n fwy na'r argyfwng costau byw ai peidio.

Senedd Cymru

Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN

SeneddPlant@senedd.cymru

senedd.cymru/SeneddPlant

0300 200 6565

Welsh Parliament

Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN

SeneddChildren@senedd.wales

senedd.wales/SeneddChildren

0300 200 6565

2. Rydym yn pryderu y gallai'r targed o greu 125,000 o brentisiaethau ar gyfer pob oed gael ei effeithio gan ffactorau sy'n achosi'r cynnydd hwn yn y gyfradd ostwng. Nodwn fod y llinell amser ar gyfer y targed hwn wedi'i hymestyn o flwyddyn, ond rydym yn pryderu y gallai'r pwysau ehangach ar bobl i sicrhau cyflogaeth â thâl amser llawn effeithio ar ba mor atyniadol yw prentisiaethau. Gallai'r pwysau i dalu biliau ar hyn o bryd fod yn drech na buddion ariannol tymor hwy cwblhau prentisiaeth.

3. A allwch amlinellu pa waith rydych chi'n ei wneud i ddeall yn well y rhesymau sy'n sail i'r gostyngiad yn y cyfraddau, ac a allwch chi ymrwymo i rannu'r gwaith hwn gyda ni? Hoffem hefyd gael rhagor o wybodaeth am sut mae Llywodraeth Cymru yn gweithio i gefnogi ac annog pobl i fanteisio ar brentisiaethau fel opsiwn deniadol, yn enwedig yn ystod yr argyfwng costau byw presennol.

Gradd-brentisiaethau

---

4. Buom yn trafod gradd-brentisiaethau ac ehangu posibl nifer y fframweithiau gradd-brentisiaeth. Yn ystod y sesiwn, cadarnhaodd Gweinidog yr Economi y byddai'r fframweithiau rheilffyrdd "ar-lein" ym mis Medi 2024, gyda gwaith adeiladu a digidol yn dilyn ym mis Medi 2025. Diolch am eich **nodyn ychwanegol ar estyn prentisiaethau** gradd a drafodwyd gennym yn ein cyfarfod ar 14 Medi.

Cyngor ar yrfaoedd

---

5. Diolch am roi'r **data i ni ar y cyswllt rhwng Gyrfa Cymru a phobl ifanc ag anghenion dysgu ychwanegol**. Trafodwyd hyn yn ein cyfarfod ar 14 Medi.

6. Fel y nodwyd yn ystod y sesiwn, codwyd pryderon ynghylch ansawdd ac ehangder y cyngor gyrfaoedd sy'n cael ei roi i bobl ifanc ag anableddau fel rhan o'n hymchwiliad: **A yw plant a phobl ifanc anabl yn cael mynediad cyfartal at addysg a gofal plant?** Byddwn yn parhau i edrych yn fanwl ar hyn fel rhan o'r gwaith hwnnw, ond ar hyn o bryd, byddem yn croesawu rhagor o wybodaeth am sut y gall Llywodraeth Cymru sicrhau y gall plant a phobl ifanc ag anableddau gael y cyngor gyrfaoedd o'r ansawdd gorau i sicrhau y gallant ddilyn y cyfleoedd addysg a gyrfa cywir sy'n bodloni eu dyheadau.

7. Roedd hwn hefyd yn fater a godwyd pan ymwelais â Phrifysgol Caerdydd ar ran y Pwyllgor yn gynharach eleni, i gael gwybod rhagor am y **Prosiect Engage to Change**. Clywais yn uniongyrchol am sut nad yw pobl ag anableddau dysgu bob amser yn cael cynnig yr un cyfleoedd â'r boblogaeth ehangach a gwelais sut y gall prosiectau fel Engage to Change ehangu gorwelion ac agor cyfleoedd gyrfa na fyddai wedi bod ar gael fel arall.

Syniadau Mawr Cymru

---

8. Byddem hefyd yn croesawu cael rhagor o wybodaeth am sut y caiff Syniadau Mawr Cymru ei hyrwyddo, lefelau'r nifer sy'n manteisio arno, a'r canlyniadau neu unrhyw werthusiad cyfredol o ran y rhaglen.

Byddwn yn gwerthfawrogi pe gallech ddarparu ymateb erbyn 10 Tachwedd.

Rwy'n anfon copi o'r llythyr hwn at Gadeirydd Pwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig oherwydd bod y materion hefyd yn berthnasol i gylch gwaith y Pwyllgor hwnnw.

Yn gywir

Jayne Bryant AS

Cadeirydd

Cc: Paul Davies AS, Cadeirydd, Pwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu yn Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.

Rebecca Evans AS,
Y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol

22 Medi 2023

Annwyl Rebecca,

Papurau tystiolaeth i gefnogi Cyllideb Ddrafft 2024-25

Diolch yn fawr am eich llythyr ar 8 Medi.

Rwy'n ddiolchgar am y modd adeiladol yr ydych wedi ymgysylltu â'r Pwyllgor Cyllid ynghylch ffyrdd y gellir gwella tystiolaeth ysgrifenedig weinidogol ar gynigion Cyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru, gyda'r nod o fynd i'r afael â'r materion a nodwyd yn fy llythyr ar 23 Mehefin.

Rwy'n croesawu eich bwriad i gadarnhau pryd y bydd Gweinidogion yn darparu eu papurau tystiolaeth i bwyllgorau'r Senedd cyn cylch cyllideb 2024-25. Rwyf hefyd yn ddiolchgar y bydd Pwyllgorau'r Senedd yn cael cynnig briff technegol ar y Cyllideb Ddrafft.

O ran eich cais am arwydd clir gan y Pwyllgor Cyllid ynghylch yr hyn fyddai'n cael ei ystyried yn hanfodol i'w gynnwys mewn papurau tystiolaeth weinidogol, ni fyddai'n briodol i mi ddarparu un rhestr o gynigion heb ymgynghori â Chadeiryddion y Pwyllgorau yn gyntaf.

Er fy mod yn gweld manteision o ran datblygu templed lefel uchel ar gyfer papurau tystiolaeth, ac er fy mod yn cefnogi cydweithredu rhwng pwyllgorau i osgoi dyblygu a gorgyffwrdd mewn meysydd ffocws yn ystod craffu ar y gyllideb,

Senedd Cymru

Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN

SeneddCyllid@senedd.cymru

0300 200 6565

Welsh Parliament

Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN

SeneddFinance@senedd.wales

0300 200 6565

gall fod yn anodd cyflawni dull cyson yn ymarferol, o gofio ei bod yn naturiol y bydd gan bwyllgorau flaenoriaethau a meysydd ffocws gwahanol.

Hoffwn hefyd warchod rhag datblygu templed a allai feithrin dull rhagnodol o ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig, a allai wanhau'r wybodaeth sydd ar gael i bwyllgorau unigol yn y pen draw wrth iddynt geisio dwyn penderfyniadau gwariant gweinidogol i gyfrif.

Mae'r anawsterau y mae Gweinidogion yn eu hwynebu wrth ddarparu manylion penodol ar gyfer pwyllgorau sy'n ymwneud â phob MEG yn ystod cyllideb 2024-25 yn enghraifft o hyn. Er fy mod yn cydnabod yr heriau a ddaw yn sgil amserlen cyllideb eleni, ni ddylai hyn rwystro Pwyllgorau rhag gofyn am wybodaeth fanwl yn ymwneud â phortffolios unigol gan fod hyn yn hanfodol i lywio sesiynau tystiolaeth cyhoeddus gyda Gweinidogion, yn enwedig pan fo'r amser i ymgynghori â rhanddeiliaid wedi'i gyfyngu.

Felly, rwy'n barod i archwilio ffyrdd y gellid datblygu templed, er fy mod hefyd yn cydnabod y gallai gymryd amser i sicrhau consensws ar y mater hwn a'i bod yn annhebygol y cytunir ar unrhyw newidiadau ar gyfer cylch y gyllideb sydd i ddod.

Rwy'n anfon copi o'r ymateb hwn i holl bwyllgorau'r Senedd sydd â diddordeb mewn craffu ar y gyllideb er mwyn hwyluso trafodaethau pellach, a byddaf yn codi'r mater hwn yng nghyfarfod nesaf Fforwm y Cadeiryddion ar 23 Hydref.

Yn gywir

Peredur Owen Griffiths AS
Cadeirydd y Pwyllgor Cyllid

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.

Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Children, Young People and Education Committee

Senedd Cymru
Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN
SeneddPlant@senedd.cymru
senedd.cymru/SeneddPlant
0300 200 6565

Welsh Parliament
Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN
SeneddChildren@senedd.wales
senedd.wales/SeneddChildren
0300 200 6565

Julie Morgan AS

Y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol

25 Medi 2023

Cynllun Peilot Llys Teulu Cyffuriau ac Alcohol Caerdydd a'r Fro

Annwyl Julie,

Rydym wedi cael gwybod bod Cynllun Peilot Llys Teulu Cyffuriau ac Alcohol (FDAC) Caerdydd a'r Fro wedi'i derfynu. Mae hyn, wrth gwrs, yn peri pryder mawr i'r Pwyllgor.

Fel y cofiwch, gwnaethom ofyn am sicrwydd clir, yn ein sesiwn graffu ddiweddar ar 14 Medi, ynghylch cyllid y cynllun peilot. Roeddem yn falch o glywed gennych chi a'ch swyddogion nad oedd hwn yn faes lle roedd Llywodraeth Cymru yn ystyried gwneud arbedion fel rhan o'r newidiadau presennol yn ystod y flwyddyn i gyllideb 2023/24 Llywodraeth Cymru.

At hynny, gwyddoch fod un o'r deuddeg 'diwygiad radical' yn ein hadroddiad diweddar ar wasanaethau ar gyfer plant sydd â phrofiad o fod mewn gofal yw cyflwyno'r FDAC yn y tymor hir fel a ganlyn:

Yn amodol ar werthusiad llawn llwyddiannus, cyflwyno'r model llys datrys problemau (model y Llys Teulu Cyffuriau ac Alcohol, neu 'FDAC') ledled Cymru.

Felly, yn amlwg, mae'n destun pryder mawr y bydd y cynllun peilot ei hun yn dod i ben yn gynnar ac na fydd yr FDAC yn parhau yn y tymor hir, gydag ansicrwydd ynghylch yr achosion gweithredol presennol a'r hyn y mae hyn yn ei olygu i'r plant hynny a'u teuluoedd.

Oherwydd amseroldeb y mater hwn, byddem yn gwerthfawrogi ymateb cyn gynted â phosibl ynglŷn â'r hyn y mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud i sicrhau dyfodol yr FDAC yn y tymor byr a'r tymor hir,

fel y gwnaethoch ddweud wrthym oedd eich bwriad ar 14 Medi. Rydym hefyd yn ysgrifennu at Gyngor Caerdydd a Chyngor Bro Morgannwg i fynegi ein pryderon.

Yn gywir,

Jayne Bryant

Jayne Bryant AS
Cadeirydd

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu yn Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.

Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Children, Young People and Education Committee

Senedd Cymru

Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN
SeneddPlant@senedd.cymru
senedd.cymru/SeneddPlant
0300 200 6565

Welsh Parliament

Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN
SeneddChildren@senedd.wales
senedd.wales/SeneddChildren
0300 200 6565

Paul Orders,
Prif Weithredwr, Cyngor Caerdydd

25 Medi 2023

Cynllun Peilot Llys Teulu Cyffuriau ac Alcohol Caerdydd a'r Fro

Annwyl Mr Orders,

Gwyddoch ein bod wedi cyhoeddi adroddiad yn ddiweddar yn edrych ar brofiadau plant a phobl ifanc yn y system ofal. Mae'r adroddiad hwn yn nodi ein barn ynghylch sut y dylid diwygio'r system ofal yn radical. Gwelwch o'n hadroddiad y gwnaethom argymhell bod Llywodraeth Cymru yn gweithio gydag awdurdodau lleol, y farnwriaeth a rhanddeiliaid perthnasol eraill i gyflwyno model FDAC cyson ledled Cymru, yn amodol ar werthusiad llwyddiannus o gynllun peilot Caerdydd a Bro Morgannwg. (Argymhelliad 9). Derbyniwyd yr argymhelliad hwn gan Lywodraeth Cymru a ddywedodd y byddai'n adolygu'r gwerthusiad o'r cynllun peilot cyn ystyried modelau cyflawni cynaliadwy ar gyfer cyflwyno cynllun o'r fath yn genedlaethol.

Gwnaethom gynnal sesiwn graffu arall ar 14 Medi gyda'r Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol i drafod pob agwedd ar ymateb Llywodraeth Cymru ymhellach. Fel rhan o'r sesiwn hon, gwnaethom ofyn am sicrwydd gan y Dirprwy Weinidog nad oedd y cyllid ar gyfer y cynllun peilot yn rhan o waith ehangach Llywodraeth Cymru i ganfod arbedion yn ystod y flwyddyn i gyllideb Llywodraeth Cymru. Roeddem yn falch o glywed cadarnhad gan Lywodraeth Cymru bod cyllid Llywodraeth Cymru ar gyfer y cynllun peilot yn ddiogel.

Wedi hynny, rydym wedi cael gwybod bod Cynllun Peilot Llys Teulu Cyffuriau ac Alcohol Caerdydd a'r Fro wedi'i derfynu. Mae hyn, wrth gwrs, yn peri pryder mawr i'r Pwyllgor. Ein pryder yw y bydd y cynllun peilot ei hun yn dod i ben yn gynnar ac na fydd yr FDAC yn parhau yn y tymor hir, gydag

ansicrwydd ynghylch yr achosion gweithredol presennol a'r hyn y mae hyn yn ei olygu i'r plant hynny a'u teuluoedd.

Byddem yn gwerthfawrogi ymateb cyn gynted â phosibl ynghylch yr hyn y mae eich awdurdod lleol yn ei wneud i sicrhau dyfodol yr FDAC yn y tymor byr a'r tymor hir.

Oherwydd amseroldeb y mater hwn, byddem yn gwerthfawrogi ymateb cyn gynted â phosibl. Rydym hefyd yn ysgrifennu at y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol a Chyngor Bro Morgannwg.

Os bydd arnoch angen rhagor o wybodaeth, e-bostiwch Naomi Stocks, Clerc y Pwyllgor, ar seneddplant@senedd.cymru neu ffoniwch 0300 200 6222.

Yn gywir,

Jayne Bryant AS
Cadeirydd

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu yn Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.

Rob Thomas,
Prif Weithredwr, Cyngor Bro Morgannwg

25 Medi 2023

Cynllun Peilot Llys Teulu Cyffuriau ac Alcohol Caerdydd a'r Fro

Annwyl Mr Thomas,

Gwyddoch ein bod wedi cyhoeddi adroddiad yn ddiweddar yn edrych ar brofiadau plant a phobl ifanc yn y system ofal. Mae'r adroddiad hwn yn nodi ein barn ynghylch sut y dylid diwygio'r system ofal yn radical. Gwelwch o'n hadroddiad y gwnaethom argymhell bod Llywodraeth Cymru yn gweithio gydag awdurdodau lleol, y farnwriaeth a rhanddeiliaid perthnasol eraill i gyflwyno model FDAC cyson ledled Cymru, yn amodol ar werthusiad llwyddiannus o gynllun peilot Caerdydd a Bro Morgannwg. (Argymhelliad 9). Derbyniwyd yr argymhelliad hwn gan Lywodraeth Cymru a ddywedodd y byddai'n adolygu'r gwerthusiad o'r cynllun peilot cyn ystyried modelau cyflawni cynaliadwy ar gyfer cyflwyno cynllun o'r fath yn genedlaethol.

Gwnaethom gynnal sesiwn graffu arall ar 14 Medi gyda'r Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol i drafod pob agwedd ar ymateb Llywodraeth Cymru ymhellach. Fel rhan o'r sesiwn hon, gwnaethom ofyn am sicrwydd gan y Dirprwy Weinidog nad oedd y cyllid ar gyfer y cynllun peilot yn rhan o waith ehangach Llywodraeth Cymru i ganfod arbedion yn ystod y flwyddyn i gyllideb Llywodraeth Cymru. Roeddem yn falch o glywed cadarnhad gan Lywodraeth Cymru bod cyllid Llywodraeth Cymru ar gyfer y cynllun peilot yn ddiogel.

Wedi hynny, rydym wedi cael gwybod bod Cynllun Peilot Llys Teulu Cyffuriau ac Alcohol Caerdydd a'r Fro wedi'i derfynu. Mae hyn, wrth gwrs, yn peri pryder mawr i'r Pwyllgor. Ein pryder yw y bydd y cynllun peilot ei hun yn dod i ben yn gynnar ac na fydd yr FDAC yn parhau yn y tymor hir, gydag

ansicrwydd ynghylch yr achosion gweithredol presennol a'r hyn y mae hyn yn ei olygu i'r plant hynny a'u teuluoedd.

Byddem yn gwerthfawrogi ymateb cyn gynted â phosibl ynghylch yr hyn y mae eich awdurdod lleol yn ei wneud i sicrhau dyfodol yr FDAC yn y tymor byr a'r tymor hir.

Oherwydd amseroldeb y mater hwn, byddem yn gwerthfawrogi ymateb cyn gynted â phosibl. Rydym hefyd yn ysgrifennu at y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol a Chyngor Caerdydd.

Os bydd arnoch angen rhagor o wybodaeth, e-bostiwch Naomi Stocks, Clerc y Pwyllgor, ar seneddplant@senedd.cymru neu ffoniwch 0300 200 6222.

Yn gywir,

Jayne Bryant AS
Cadeirydd

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu yn Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.

Dr Chris Llewelyn

Prif Weithredwr / Chief Executive

Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru
Welsh Local Government Association

Un Rhodfa'r Gamlas
Heol Dumballs
Caerdydd
CF10 5BF
Ffôn: 029 2046 8600

One Canal Parade
Dumballs Road
Cardiff
CF10 5BF
Tel: 029 2046 8600

Ein Cyf / Our Ref: CYPE092023

Dyddiad / Date: 26 September 2023

Gofynnwch am / Please ask for: Sharon Davies

Llinell uniongyrchol / Direct line: 07917275203

Ebost / Email: Sharon.davies@wlga.gov.uk

Jayne Bryant AS

Cadeirydd, Pwyllgor Seneddol Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Annwyl Jayne

GWEITHREDU DIWYGIADAU ADDYSG (2° WIRIAD)

Diolch am eich llythyr ar 17 Gorffennaf yn ceisio barn CLILC am ddau agwedd ar y system Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY) newydd: rôl y Swyddog Arweiniol Dynodedig Addysg Glinigol (DECLO) a rolau ysgolion ac awdurdodau lleol mewn perthynas â Chynlluniau Datblygu Unigol (CDUau).

Gwnaethom ymgynghori â chydweithwyr CCAC er mwyn datblygu ein hymateb. Mae'r papur sydd ynghlwm yn adlewyrchu sylwadau gan awdurdodau lleol ar draws y saith Bwrdd Iechyd Lleol yng Nghymru.

Gofynnoch yn benodol i gael gwybod faint o awdurdodau lleol a oedd wedi cyhoeddi eu cyfres o egwyddorion. Ar hyn o bryd, mae 13 wedi cyhoeddi; a'r gweddill yn y broses o gwblhau a/neu ymgynghori ar eu hegwyddorion drafft. Disgwylir iddyn nhw gyhoeddi eu fersiynau terfynol yn ystod tymor yr hydref hwn.

Gobeithio bod y wybodaeth hon yn ddefnyddiol i'r Pwyllgor.

Rwy'n anfon copi o'r llythyr hwn i'r Gweinidog Addysg a'r Iaith Gymraeg.

Yn ddiffuant,

Sharon Davies

Pennaeth Addysg

GWEITHREDU DIWYGIADAU ADDYSG (2il WIRIAD): PAPUR TYSTIOLAETH CLILC A CCAC I'R PWYLLGOR SENEDDOL PLANT, POBL IFANC AC ADDYSG

Rôl y Swyddog Arweiniol Dynodedig Addysg Glinigol

1. Mae tri DECLO yn gweithio ar draws y 7 Bwrdd Iechyd Lleol yng Nghymru. Mae un DECLO yn gweithio ar draws tri Bwrdd Iechyd Lleol; mewn Bwrdd Iechyd Lleol arall mae'r DECLO gwreiddiol wedi gadael ei swydd ac mae trefniadau dros dro ar waith i recriwtio DECLO newydd. Mae'r awdurdodau lleol dan sylw wedi cael eu gwahodd i fod yn rhan o'r broses honno.
2. Darlun cymysg sydd ar draws awdurdodau lleol. Mae'n gadarnhaol ar y cyfan o ran perthnasoedd gwaith proffesiynol gyda'r DECLO ar lefel weithredol: mae awdurdodau'n croesawu cael y DECLO fel un pwynt cyswllt o fewn y Bwrdd Iechyd Lleol a cheir adroddiadau eang am well cyfathrebu, chydweithio a chydweithio â'r adran iechyd. Fodd bynnag, mae cwestiynau ynghylch i ba raddau y mae Deddf ALNET yn llwyddo i helpu i wella cyfrifoldebau iechyd o ran bodloni anghenion ADY pob dysgwr.
3. Adroddir yn eang am bresenoldeb y DECLO mewn cyfarfodydd allweddol, er enghraifft mewn Fforymau Cydlynwyr ADY, Paneli ADY, Fforymau'r Blynyddoedd Cynnar, Grwpiau Strategol ALNET Iechyd ac Addysg Rhanbarthol, Grwpiau Llywio Gweithredu ADY. Mewn rhai achosion, mae'r DECLO yn cydlynu neu'n cadeirio cyfarfodydd o'r fath (weithiau ar y cyd â'r awdurdod lleol) a/neu'n stiwardio staff iechyd perthnasol eraill i fynychu neu gyfrannu (e.e. mewnbyn gan Ymwelydd Iechyd mewn Paneli'r Blynyddoedd Cynnar). Mae DECLO yn mynd i ddiwyddiadau hyfforddi a gynhelir gan yr ALI ar gyfer Cydlynwyr ADY (neu'n cyfrannu atynt); mae rhai wedi gweithio i ddatblygu pecynnau hyfforddi ar-lein ac adnoddau eraill ar gyfer Cydlynwyr ADY ac ysgolion.
4. Yn ogystal â phresenoldeb y DECLO mewn cyfarfodydd a digwyddiadau ffurfiol, mae llawer o awdurdodau hefyd yn adrodd am sianeli cyfathrebu da o ddydd i ddydd - drwy e-bost, ffôn, cyfarfodydd ar-lein ac ati - sy'n galluogi i gydweithwyr addysg ac iechyd drafod pryderon brys a/neu sy'n dod i'r amlwg mewn modd amserol.
5. Ar gyfer y mwyafrif o awdurdodau lleol, mae rôl DECLO wedi gwella cyfathrebu a chydweithio rhwng awdurdodau a'r Byrddau Iechyd Lleol ar draws y blynyddoedd cynnar, addysg statudol ac addysg ôl-16, gan helpu i gefnogi cydymffurfiaeth statudol mewn llawer o ffyrdd:

- creu cysylltiadau a chryfhau perthnasoedd rhwng staff allweddol iechyd ac addysg, megis penaethiaid a Chydlynwyr ADY;
  - gwella dealltwriaeth o rolau a chyfrifoldebau priodol;
  - gwella cyfathrebu ymysg yr holl bartneriaid;
  - codi ymwybyddiaeth o'r system ADY ymysg staff iechyd;
  - gwella dealltwriaeth ar y cyd o brosesau a gweithrediadau;
  - nodi blaenoriaethau ar gyfer cydweithio rhwng yr awdurdod lleol, ysgolion a'r bwrdd iechyd;
  - helpu i sicrhau aliniad traws-wasanaeth;
  - helpu i nodi a mynd i'r afael â phroblemau posibl yn fuan;
  - galluogi system rhannu gwybodaeth yn gynt, a mynd i'r afael â cheisiadau am wybodaeth gan yr adran iechyd yn well, yn benodol yn y blynyddoedd cynnar;
  - galluogi system datrys problemau cydweithredol a datblygu dull cyson o anfon negeseuon;
  - helpu i ddatblygu ffurflenni hysbysu awdurdodau lleol neu ranbarthol ar gyfer atgyfeiriadau o dan Adran 20, 64 a 65 o Ddeddf ALNET i geisio sicrhau dull gweithredu cyson;
  - darparu cyngor ac arweiniad i ysgolion ar brosesau iechyd a'r gefnogaeth sydd ar gael;
  - helpu i rannu arfer da / datblygiadau cenedlaethol gyda rhanbarthau / Byrddau Iechyd Lleol eraill
  - cefnogi achosion tribiwnlys. Mae nifer o awdurdodau lleol yn gadarnhaol iawn ynghylch effaith rôl y DECLO ar gydweithio mewn perthynas â datrys anghydfodau ac apeliadau Tribiwnlys.
6. Er gwaethaf yr uchod - a chan gydnabod y bydd awdurdodau lleol a'u DECLO yn parhau i gydweithio wrth i'r diwygiadau ADY fynd rhagddynt - mae effaith y rôl hyd yma yn amrywio ar draws awdurdodau. Mae rhai awdurdodau'n fodlon iawn â mewnbwn eu DECLO ar lefel gweithredol a strategol. Fodd bynnag, mae eraill yn teimlo bod cyflymder gweithredu'r diwygiadau ADY yn arafach ym maes iechyd nag ym maes addysg ac nid yw'r gwelliannau y gobeithir eu cyflawni wedi'u gwireddu'n llawn eto. O'r rheini, mae rhai'n adrodd mai dim ond cysylltiadau cyfyngedig sydd rhwng addysg ac iechyd o hyd a/neu ddim cynnydd nodedig mewn gweithio ar y cyd o ganlyniad i'r ddeddfwriaeth.

7. Mae awdurdodau eraill yn croesawu mewnbwn gweithredol eu DECLO, ond yn teimlo bod eu dylanwad strategol yn fwy cyfyngedig. Nid yw hyn yn adlewyrchiad o unrhyw DECLO unigol ond yn fwy am y gwahaniaethau yn y ffyrdd y mae dyletswyddau statudol Ddeddf ALNET yn berthnasol i awdurdodau lleol ac iechyd. Mae teimlad parhaus nad yw'r berthynas rhwng addysg ac iechyd o dan y Ddeddf yn un gyfartal. Ac mae rhai o'r heriau y mae awdurdodau lleol yn eu hwynebu o dan yr hen system – e.e. materion capasiti neu ariannu ym maes iechyd a chylch gorchwyl gweithredu neu ddiwylliant gwaith gwahanol – yn dal i fodoli ac nid oes gan DECLO y pŵer o reidrwydd i newid y rheini.
8. Mae rhai o'r materion neu heriau mwyaf cyffredin a adroddwyd gan awdurdodau lleol mewn perthynas ag ymgysylltiad y gwasanaeth iechyd ar CDUau neu gyfrifoldebau iechyd yn gyffredinol o dan Ddeddf ALNET yn cynnwys:
- y gwahanol amserlenni cyfreithiol ar gyfer rheoli prosesau ADY. Ar gyfer awdurdodau lleol, mae'r Ddeddf ALNET a'r Cod ADY yn pennu amserlen ystyried 12 wythnos ar gyfer CDUau. Fodd bynnag, mae gwasanaethau iechyd yn gweithio i fframwaith deddfwriaethol a dangosyddion perfformiad gwahanol (ee hyd rhestrau aros). I bob pwrpas, mae rhwymedigaethau iechyd o dan Ddeddf ALNET yn eilradd i brif yrwyr deddfwriaethol iechyd ac mae weithiau'n her i awdurdodau gael y mewnbwn angenrheidiol i gyfarfodydd PCP a CDUau o fewn yr amserlen statudol;
  - presenoldeb anghyson gweithwyr iechyd proffesiynol mewn cyfarfodydd PCP. Mae rhai awdurdodau'n adrodd bod gwasanaethau iechyd yn gofyn am 6 wythnos o rybudd i fynychu cyfarfodydd PCP, nad yw'n cyd-fynd â'r amserlen 35 diwrnod i ysgolion gwblhau proses y CDU;
  - gwahaniaethau o ran deall a dehongli'r Ddeddf ALNET mewn perthynas ag atgyfeiriadau o dan Adran 20 ('Darpariaeth Ddysgu Ychwanegol: Byrddau Iechyd Lleol ac Ymddiriedolaethau'r GIG'). Mae'r adran hon yn caniatáu i awdurdodau lleol wneud ceisiadau i'r Bwrdd Iechyd Lleol am Ddarpariaeth Ddysgu Ychwanegol iechyd ond nid ysgolion. Felly, er bod cydweithio effeithiol ar achosion CDU cymhleth, mae rhai awdurdodau'n nodi bod angen gwneud mwy o waith i ddatblygu'r un dull ar gyfer achosion llai cymhleth, fel bod pob dysgwr ag ADY yn elwa ar fewnbwn amlddisgyblaethol, amlasiantaethol. Fel arall, mae risg o system CDU dwy haen, lle mai dim ond plant a phobl ifanc â CDU awdurdod lleol fydd yn gallu cael Darpariaeth Ddysgu Ychwanegol iechyd wedi'i restru yn Adran

2C. Datblygiad cysylltiedig yw'r ffaith, mewn Byrddau Iechyd Lleol lle mae rhai awdurdodau lleol wedi 'dirprwyo' atgyfeiriadau Adran 20 i ysgolion, bod y Byrddau Iechyd Lleol hynny'n datgan 'nad ydynt yn ysbryd y Ddeddf' ac yn codi materion cyfreithiol ynghylch cyfansoddiad yr awdurdod lleol. Mae'r mater hwn eisoes wedi'i godi gyda Llywodraeth Cymru a bydd papur yn mynd i'w drafod ymhellach yn CCAC a'r Grŵp Llywio Cenedlaethol Diwygio ADY yn ddiweddarach y mis hwn.

- gwahaniaethau mewn dealltwriaeth neu ddiffyg eglurder ynghylch yr hyn sy'n gyfystyr â 'Darpariaeth Ddysgu Ychwanegol Iechyd' a phryd y dylid ei chynnwys yn Rhan 2C o'r CDU. Mae rhai awdurdodau'n mynegi pryder neu hyd yn oed syndod mai ychydig iawn o CDUau sydd â darpariaeth iechyd wedi'i chynnwys yn Rhan 2C, hyd yn oed ar gyfer dysgwyr sy'n mynd i ysgolion arbennig y gallai fod ganddynt anghenion meddygol a/neu therapi sylweddol a aseswyd;
- oedi cyn cael asesiad iechyd/gwybodaeth/adroddiadau. Gall anawsterau fod yn gysylltiedig â meini prawf ar gyfer gwasanaethau, capasiti a gwaith papur iechyd neu fiwrocratiaeth arall. Gall rhai o'r rhain fod yn gysylltiedig â gweithredu Adran 65 o Ddeddf ALNET ("Dyletswyddau i ddarparu gwybodaeth a chymorth arall"). Mae rhywfaint o wahaniaeth barn ar draws awdurdodau lleol ynghylch a all ysgolion wneud ceisiadau adran 65 yn uniongyrchol i'r Bwrdd Iechyd Lleol am wybodaeth y teimlir bod ei hangen ar gyfer CDU dysgwr. Nid oes gofyniad cyfreithiol ar iechyd i ymateb i geisiadau o'r fath ac mae rhai awdurdodau'n nodi nad ydynt yn boblogaidd gyda'r adran iechyd. Lle gwneir ceisiadau o'r fath, mae strwythurau iechyd yn gymhleth neu'n ddryslud, gan ei gwneud yn anodd i ysgolion ac weithiau swyddogion awdurdodau lleol wybod pwy sy'n gyfrifol am beth. Weithiau ceir cwynion iechyd am ysgolion yn anfon llythyrau generig yn amhriodol at bob gweithiwr meddygol proffesiynol y credant y gallai fod ganddynt fewnbwn perthnasol, gan greu biwrocratiaeth ddiangen, yn enwedig gan na all llawer ychwanegu at y sgwrs ynghylch anghenion addysgol neu rwystrau i ddysgu a darpariaeth ddysgu ychwanegol. Yn yr un modd, mae ysgolion yn cwyno bod ffurflenni iechyd yn 'ddiangen o fanwl a biwrocraidd' ac yn eu gweld fel rhwystr rhag cael gafael ar gyngor pan fo angen;
- oedi cyn i ddysgwyr gael y cyfnod gofal a amlinellwyd yn eu datganiad / CDU oherwydd diffyg staff iechyd;
- rhai adroddiadau am weithwyr iechyd proffesiynol yn argymhell lleoliadau addysg arbenigol – y tu allan i'w cylch gwaith – heb unrhyw wybodaeth am

y ddarpariaeth ddysgu ychwanegol sydd ar gael mewn ysgolion. Mae adroddiadau hefyd am Ymwelwyr Iechyd yn gwneud atgyfeiriadau amhriodol i Fforymau'r Blynnyddoedd Cynnar, er nad yw adroddiadau SOGS (Atodlen o Sgiliau Tyfu) yn nodi angen datblygiadol sylweddol;

- defnydd cynyddol gan rieni o adroddiadau iechyd preifat, oherwydd rhestrau aros y GIG neu pan nad yw dysgwyr yn bodloni meini prawf ar gyfer amseroedd gwasanaethau'r GIG. Nid yw ysgolion ac awdurdodau lleol yn weithwyr iechyd proffesiynol, sy'n ei gwneud yn anodd iddynt herio dilysrwydd adroddiadau o'r fath neu wirio a ydynt yn dystiolaeth gywir, berthnasol neu addas ar gyfer CDU.

Rolau ysgolion ac awdurdodau lleol mewn perthynas â CDUau

9. Mae tri ar ddeg o awdurdodau lleol wedi cyhoeddi eu hegwyddorion. Mae disgwyl i'r gweddill wneud hynny yn nhymor yr Hydref hwn, rhai ar ôl cwblhau eu hymgyngoriadau terfynol.
10. Mae pob awdurdod lleol wedi cael trafodaethau/ymgyngoriad sylweddol ynghylch cyfrifoldebau CDU gyda budd-ddeiliaid (ysgolion, penaethiaid, Cydlynwyr ADY, Swyddogion Cynhwysiant, Seicolegwyr Addysg ac ati) fel rhagarweiniad i gyhoeddi eu hegwyddorion neu i gyhoeddi canllawiau neu adnoddau cymorth eraill (e.e. Pecyn Cymorth Cynhwysiant) wrth ddisgwyl cyhoeddi eu hegwyddorion. Mewn rhai achosion, mae canllawiau neu offer wedi cael eu cyhoeddi ar sail ranbarthol i egluro pa ddarpariaeth gyffredinol ddylai fod ar gael mewn ysgolion ar gyfer dysgwyr ag ADY. Mae awdurdodau hefyd wedi sicrhau datblygiad proffesiynol a hyfforddiant ar gyfer eu Cydlynwyr ADY, i'w cefnogi i lywio eu prosesau penderfynu ar gyfer CDU. Mae ysgolion, lleoliadau ac asiantaethau partner eraill hefyd wedi cael hyfforddiant. Mae dogfennaeth ategol helaeth i gefnogi hyfforddiant.
11. O ganlyniad i'r uchod, mae awdurdodau lleol ar y cyfan yn teimlo bod eglurder (ymhlith Cydlynwyr ADY, ysgolion, rhieni a dysgwyr) ynghylch a yw CDUau yn cael eu cynnal gan yr ysgol neu'r awdurdod lleol. Ni adroddir yn helaeth ar wahaniaethau barn, ni waeth a yw'r awdurdod wedi cyhoeddi ei egwyddorion ai peidio, ond mae rhai heriau gweithredol parhaus a nodwyd fel meysydd i'w gwella yn cynnwys:
  - cefnogaeth/hyfforddiant pellach i ysgolion a allai fod yn cael trafferth gwneud atgyfeiriadau priodol ar gyfer CDUau awdurdodau lleol, er mwyn osgoi atgyfeiriadau hwyr a all arwain at achosion cymhleth yn gwaethygu a'r perygl o fwy o waith Tribiwnlys;

- parhau i fynd i'r afael â phroblemau cyfathrebu - er gwaethaf llawer iawn o wybodaeth yn mynd allan i ysgolion a rhieni am y diwygiadau ADY a phrosesau newydd, ceir llawer o gamddealltwriaeth a disgwyliadau weithiau'n groes i'r ddeddfwriaeth;
- angen i atgyfnerthu dyletswydd cydraddoldeb y sector cyhoeddus fel y mae'n berthnasol i ysgolion, er mwyn sicrhau nad yw dysgwyr yn cael eu pennu ag ADY cyn ystyried a fyddai addasiadau rhesymol wedi bod yn briodol i liniaru unrhyw rwystrau a nodwyd i fynediad neu gyfranogiad.

12. Ers hynny mae rhai awdurdodau lleol a gyhoeddodd egwyddorion yn 2022 wedi'u hadolygu a'u diwygio yn dilyn profiad, fel arfer gyda'r nod o ddarparu eglurder pellach ynghylch pwy sy'n gyfrifol am ariannu a gweithredu Darpariaeth Ddysgu Ychwanegol.

13. Y farn gyffredinol yw mai ysgolion sydd yn y sefyllfa orau i adolygu a diwygio CDUau ar gyfer eu dysgwyr ag ADY. Y dull mwyaf cyffredin, felly, yw bod ysgolion yn cynnal CDUau oni bai y nodir fel arall yn y Cod ADY (neu os oes amgylchiadau eithriadol fel dysgwr mewn ysgol brif ffrwd ag anghenion cymhleth sy'n gofyn am Ddarpariaeth Ddysgu Ychwanegol arbenigol y tu hwnt i'r hyn y mae'r ysgol yn gallu ei darparu). Os felly bydd y CDU yn cael ei gynnal gan yr awdurdod lleol. Mae o leiaf un awdurdod lleol wedi creu nifer o swyddi 'swyddog dynodedig' i arwain ar CDUau ar gyfer grwpiau penodol (Plant sy'n Derbyn Gofal, EOTAS, EHE ac ÔI-16), i sicrhau bod y broses PCP yn cael ei harwain gan rywun ag arbenigedd a throsolwg strategol, a all ymateb i anghenion ac amgylchiadau penodol pob grŵp. Mae gan y rhan fwyaf o awdurdodau hefyd CDUau ar gyfer dysgwyr mewn lleoliadau arbenigol (ysgolion arbennig a chanolfannau adnoddau), er bod amrywiadau: mae o leiaf un awdurdod wedi dirprwyo cyfrifoldeb ar ôl ymgynghori â'i arweinwyr lleoliadau arbenigol; mae eraill yn sôn am drafodaeth barhaus am y posibilrwydd o ddirprwyo yn y dyfodol

14. Mae pob awdurdod lleol wedi cytuno ar drefniadau ariannu ar gyfer cefnogi dysgwyr ag ADY mewn ysgolion, a pha Ddarpariaeth Ddysgu Ychwanegol y mae'n briodol disgwyl i ysgol ei darparu gyda'r cyllid sydd ar gael. Yn amlach na pheidio, caiff cyllidebau eu dirprwyo'n llawn i ysgolion, naill ai gyda chyllideb cymorth ADY ddangosol neu ryw fath o gyllid ychwanegol ar ben cyllideb graidd yr ysgol. Mae'n bosibl y bydd mecanweithiau ariannu gwahanol yn bodoli ar gyfer lleoliadau arbenigol lle mae'r ALI yn cynnal y CDU. Mae llawer o awdurdodau hefyd wedi rhoi trefniadau ar waith i ysgolion prif ffrwd gael mynediad at adnoddau ychwanegol yn uniongyrchol, i helpu i lywio neu

ategu eu darpariaeth ddysgu ychwanegol neu i helpu i ddatblygu eu cynnig cyffredinol neu ymyrraeth gynnar. Mae hyn yn cynnwys cyngor arbenigol (e.e. seicoleg addysg) neu addysgu, hyfforddiant neu gyfarpar arbenigol.

15. O ran datrys gwahaniaethau barn pan fyddant yn codi, mae ystod o drefniadau yn bodoli ar draws awdurdodau lleol. Yn fwyaf cyffredin, mae Paneli ADY wedi'u sefydlu i benderfynu ar geisiadau gan ysgolion i'r ALI gynnal CDU, gydag ymatebion yn cynnig cyngor adeiladol ac adborth i ysgolion lle bo'n berthnasol. Mae'n bosibl y bydd gan baneli o'r fath y rôl o ddarparu cefnogaeth a chyngor pellach hefyd, neu'n gallu trosglwyddo cyllid ychwanegol i'r ysgol fel y gall barhau i gynnal CDU. Mae trefniadau eraill yn cynnwys paneli datrys anghytundebau annibynnol i helpu i gyfleu ac egluro penderfyniadau CDU i ysgolion a rhieni, neu baneli adnoddau lle gall ysgolion ofyn am fwy o gefnogaeth neu adnoddau. Mae un awdurdod lleol wedi sefydlu Llinell Gymorth ADY i roi mynediad uniongyrchol i bobl ifanc, rhieni a gofawyr at yr awdurdod i gael cyngor neu gefnogaeth, neu i ofyn am ailystyried penderfyniad CDU ysgol. Mae hyn wedi helpu i atal achosion rhag gwaethygu ac wedi galluogi i'r awdurdod ymyrryd yn gynnar os yw'n ymddangos y gallai fod angen cefnogaeth ar ysgol.
16. Yn ogystal, mae gan y rhan fwyaf o awdurdodau lleol brosesau ar waith i sicrhau ansawdd a chysondeb CDUau ar lefel awdurdod lleol ac ysgol neu leoliad arbenigol.
17. O ran materion neu heriau a nodwyd yn ymwneud â chyfrifoldebau am CDUau, mae nifer o awdurdodau lleol wedi crybwyll lleoliadau trawsffiniol. Nid yw ond yn ofynnol i awdurdodau ymgynghori â'r ysgolion y maent yn eu cynnal ynghylch eu hegwyddorion a'u disgwyliadau o ran CDU, sy'n golygu y gallai'r trothwyon a'r meini prawf ar gyfer CDUau awdurdodau lleol ac ysgolion amrywio rhwng awdurdodau cyfagos. Gall hyn achosi problemau pan fo dysgwr o un awdurdod yn mynychu ysgol mewn awdurdod arall, gyda CDU sy'n gofyn am ddarpariaeth ddysgu ychwanegol. Mae un awdurdod wedi tynnu sylw Llywodraeth Cymru at y ffaith nad yw'n ymddangos bod y Cod ADY (Paragraff 12.86) yn ddigon cryf nac yn ddigon clir ynghylch sut y dylai awdurdodau lleol gydweithio i ariannu darpariaeth ddysgu ychwanegol os nad yw ar gael yn yr ysgol. Mae perygl na fydd gan awdurdodau lleol unrhyw ddewis arall yn hytrach na mynnu CDUau a gynhelir gan awdurdodau lleol ar gyfer plant trawsffiniol, er mwyn sicrhau cyllid drwy Ddigolledu Rhwng Awdurdodau. Fodd bynnag, dim ond i Ddatganiadau y mae'r rheoliadau Digolledu Rhwng Awdurdodau cyfredol yn berthnasol ac nid oes canllawiau i sicrhau cysondeb ledled Cymru.

Delyth Jewell, AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Diwylliant a'r Gymraeg
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

10 Gorffennaf 2023

Annwyl Gadeirydd

Lleoli Gwasanaethau Iechyd Meddwl Arbenigol Amenedigol Gogledd Cymru

Ysgrifennaf atoch ar ran Grŵp Iechyd a Lles Cymdeithas yr Iaith sy'n ymgyrchu yn unol â'r dull di-drais dros hawliau trigolion Cymru i gael derbyn gwasanaethau iechyd a gofal yn Gymraeg. Fel grŵp, rydym yn bryderus iawn am gynlluniau Llywodraeth Cymru i leoli gwasanaethau iechyd meddwl arbenigol amenedigol gogledd Cymru y tu allan i Gymru, gan amddifadu merched a'u teuluoedd o'u hawl i dderbyn gofal trwy'r Gymraeg. Galwn ar Y Pwyllgor Diwylliant a'r Gymraeg i gynnal ymchwiliad i'r mater am y rhesymau a amlinellir isod.

Ceir tystiolaeth gynyddol bod cleifion yn teimlo'n fwy cyfforddus, hyderus a medrus i drafod eu hiechyd yn eu mamiaith (Misell, 2000; Madoc-Jones, 2004; Prys, 2010; Iaith, 2012; CYG, 2014; Hughes, 2018; Martin et al, 2019); a byddai'n hollol annerbyniol pe na bai'r mamau hyn yn cael defnyddio eu Cymraeg, a hwythau eisoes mewn sefyllfa mor fregus. Heblaw hynny, os am gyrraedd rhywun mewn gwewyr meddwl, mae'n rhaid ar gyfathrebu effeithiol sy'n briodol i'w anghenion iaith (Pavlenko, 2012; Santiago-Rivera ac Altarriba, 2002). Gall hyn fod yn allweddol ar gyfer cynnal asesiadau cywir a dibynadwy, a chyflwyno triniaethau ystyrlon ac effeithiol (Karliner et al, 2010; de Moissac a Bowen, 2019; Seale et al, 2022). Am hynny, does dim amheuaeth y byddai cael y cyfle i siarad eu hiaith eu hun yn gallu gwneud cymaint o wahaniaeth i brofiadau a chanlyniadau'r cleifion dan sylw.

Rydym yn ymwybodol o wasanaethau ehangach a ddarperir dros y ffin lle mae arbenigedd wedi'i gwreiddio ers blynnyddoedd. Ond credwn fod y sefyllfa dan sylw yn bur wahanol gan fod yr arbenigedd iechyd meddwl eisoes gennym yng ngogledd Cymru – a hynny'n aml trwy'r Gymraeg. Rhaid nodi mai merched ar eu mwyafrag sydd dan sylw fan hyn. Gallwn ond dychmygu eu sefyllfa hunllefus a fyddai'n gwaethygu'n arw o fod mewn awyrgylch lle mae popeth yn teimlo'n anghyfarwydd, yn enwedig yr iaith o'u cwmpas. Mewn sefyllfa o'r fath, mae'n rhaid i'r driniaeth fod yn ieithyddol briodol neu mae yna beryg na fydd yn effeithiol - na hyd yn oed yn addas ar gyfer yr unigolyn.

Rydym wedi ein siomi'n arw gydag ymateb y Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant i'r drafodaeth (gweler cofnod Y Senedd 15/2/23 ac ymateb ysgrifenedig y gweinidog i

Gymdeithas yr Iaith 1/6/23). Wrth ddiystyried pwysigrwydd y Gymraeg yn y gwaith cynllunio, mae Llywodraeth Cymru yn cefnu ar egwyddorion craidd ei strategaeth *Mwy na Geiriau* ac yn tanseilio hawliau dynol merched bregus. Galwn ar Y Pwyllgor Diwylliant a'r Gymraeg i gynnal ymchwiliad i'r mater hwn ar frys gan ystyried y dystiolaeth yn llawn ac ail-agor y drafodaeth. Rydym yn ffyddiog y byddai hyn yn arwain at gynllunio o'r newydd er mwyn gwarchod hawliau iaith mamau a theuluoedd ar eu mwyaf bregus.

Yn gywir

Gwerfyl Roberts
Cadeirydd
Grŵp Iechyd a Lles
Cymdeithas yr Iaith

Jeremy Miles AS/MS
Gweinidog y Gymraeg ac Addysg
Minister for Education and Welsh Language

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref
Ein cyf/Our ref

Jayne Bryant AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg
SeneddPlant@senedd.cymru

29 Medi 2023

Annwyl Jayne

Diolch am eich llythyr dyddiedig 15 Awst a'r llythyr gan y Tîm Cymorth Ieuenctid Ethnig ynghylch pryderon am fwlio hiliol mewn ysgolion, yr heriau sydd ynghlwm wrth adrodd a chasglu data, a pherthynas hyn â gwaharddiadau o ysgolion.

Adrodd a chofnodi achosion o fwlio a/neu aflonyddu hiliol mewn lleoliadau addysg

Mae'n hanfodol bod pawb yn herio'r agweddau ac ymddygiadau negyddol sydd wrth wraidd bwlio ar sail rhagfarn, ac mae hynny'n cynnwys bwlio hiliol. Mae'n hynod bwysig bod plant a phobl ifanc yn cael eu haddysgu, gartref ac yn yr ysgol, am barch, goddefgarwch a charedigrwydd ac mae Llywodraeth Cymru yn condemnio unrhyw fath o fwlio ac aflonyddu. Fel y nodir yn ein canllawiau gwrth-fwlio statudol, 'Hawliau, Parch, Cydraddoldeb', rydym yn disgwyl i ysgolion a lleoliadau addysg gynnal ymchwiliad llawn i bob honiad o fwlio a hiliaeth, a chymryd camau priodol i fynd i'r afael â'r mater ac atal achosion pellach rhag digwydd.

Mae ein canllawiau hefyd yn cynghori y dylai lleoliadau addysg yng Nghymru gofnodi bob digwyddiad hiliol ac ymateb iddo. Dylid cofnodi unrhyw achos o fwlio hiliol mewn ysgol neu leoliad a'i adrodd i'r awdurdod lleol. Pan fydd pethau fel hyn yn digwydd, dylai'r lleoliad fod yn glir ynghylch ei drefniadau i herio hiliaeth a chefnogi pob plentyn sydd ynghlwm â'r achos, gan gynnwys y rhai a allai fod wedi clywed neu weld y digwyddiad. Mae hefyd yn bwysig iawn eu bod yn ymgysylltu ac yn cydweithio â gyda theuluoedd y rhai sydd ynghlwm â'r achos.

Er ein bod yn cydnabod yr angen i greu cysondeb yn ein systemau ar gyfer adrodd a monitro data ynghylch bwlio ac aflonyddu, fel y nodir y Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol, mae angen sail gyfreithlon ar gyfer casglu'r data hwn ar lefel genedlaethol. Byddai angen gwneud hyn drwy ddiwygio Rheoliadau Addysg (Gwybodaeth am Ddisgyblion Unigol) (Cymru) 2007.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Jeremy.Miles@llyw.cymru
Correspondence.Jeremy.Miles@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth Gymraeg sy'n dod i law yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 147
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Mae'n bwysig bod diben i gasglu unrhyw ddata. Ni ddylai unrhyw ddata am fwlio ac aflonyddu fodoli ar ben ei hun ond rhaid gallu gweithredu arno i wella profiadau plant a phobl ifanc.

Ar hyn o bryd mae fy swyddogion yn archwilio'r modd o gasglu data ar lefel genedlaethol, gan gynnwys asesu pa fath o newidiadau rheoleiddio y gallai fod eu hangen er mwyn gallu gwneud hyn

Diweddaru canllawiau gwrth-fwlio Llywodraeth Cymru

Fel y gwyddoch, mae Llywodraeth Cymru hefyd yn diweddaru ac yn gwella ein canllawiau gwrth-fwlio statudol, yn benodol mewn perthynas â bwlio ar sail rhagfarn. Er bod y gwaith ar ein system adrodd data yn parhau i fynd rhagddo, byddwn yn defnyddio'r diweddariad hwn i roi cyngor i leoliadau addysg ac awdurdodau lleol ynghylch sut y gellir defnyddio data yn effeithiol ar lefel leol i atal bwlio ac asesu effeithiolrwydd pob ymateb i achosion o fwlio. Bydd hyn yn rhannu arfer effeithiol fel y gellir gweithredu ar ddata sydd eisoes ar gael yn y ffordd sy'n mynd i gael yr effaith fwyaf.

Wrth ddiweddaru'r canllawiau hyn, mae fy swyddogion yn defnyddio tystiolaeth bresennol a thystiolaeth sydd ar ddod ynghylch profiadau plant a phobl ifanc o fwlio (ac yn benodol hiliaeth) mewn ysgolion, yn ogystal â'n hymgysylltiad diweddar â phlant a phobl ifanc.

Un o'r darnau allweddol o dystiolaeth fydd y canlyniadau yn yr adroddiad sydd yn yr arfaeth gan Gomisiynydd Plant Cymru ar brofiadau o hiliaeth mewn ysgolion uwchradd yng Nghymru. Yn ystod cyfarfod diweddar gyda'r Comisiynydd, cafwyd trafodaeth am ei phryderon ynghylch y cynnydd o ran cefnogi dysgwyr o gymunedau ethnig lleiafrifol, gan gynnwys Sipsiwn, Roma a Theithwyr. Mae disgwyl i ganlyniadau adroddiad y Comisiynydd gael eu cyhoeddi yn fuan.

Gan mai diweddariad i ganllawiau statudol yw hwn, efallai y bydd angen ymgynghori â'r cyhoedd yn gyntaf ar y newidiadau arfaethedig. Os oes angen gwneud hyn, rwy'n disgwyl i'r ymgynghoriad gael ei gynnal yn gynnar yn 2024.

Mae fy swyddogion eisoes yn ystyried y cymorth y gallai fod ei angen ar ysgolion, lleoliadau addysg ac awdurdodau lleol i weithredu'r canllawiau wedi'u diweddaru a sut y dylai hyn gysylltu â'r cynnig datblygiad proffesiynol ehangach i ymarferwyr. Bydd fy swyddogion hefyd yn datblygu cyfleoedd ymgysylltu pellach ag ymarferwyr ac awdurdodau lleol yn ystod y gwaith o ddatblygu'r canllawiau a fydd hefyd yn llywio'r broses o ddarparu a gweithredu'r canllawiau diweddaraf.

Gwahardd o'r ysgol

Rwy'n gweld bod y llythyr gan y Tîm Cymorth Ieuentid Ethnig yn codi'r mater o waharddiadau ysgolion. Nodaf fod y llythyr gan y Tîm Cymorth Ieuentid Ethnig yn codi mater gwaharddiadau ysgolion. Fel y nodir yn adran 1.7 o ganllawiau cyfredol Llywodraeth Cymru, mae Deddf Cydraddoldeb 2010 yn amddiffyn dysgwyr rhag gwahaniaethu ar sail nodweddion gwarchoddedig.

Er nad yw'r Ddeddf Cydraddoldeb yn atal ysgolion rhag gwahardd dysgwyr sydd â nodwedd warchoddedig, mae'n atal ysgolion rhag gwahardd dysgwyr *oherwydd* eu nodwedd warchoddedig (e.e. gwahardd dysgwr anabl oherwydd ei anabledd) neu wahaniaethu'n anghyfreithlon yn eu herbyn ystod y broses wahardd. Mae hyn yn berthnasol i waharddiadau parhaol a cyfnod penodol.

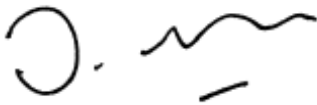
Mae gwahardd dysgwr y tybir bod ganddo nodwedd warchodedig neu oherwydd cysylltiad y dysgwr hwnnw â rhywun sydd â nodwedd warchodedig yn wahaniaethu uniongyrchol.

Rydym yn adolygu'r canllawiau 'Gwahardd o ysgolion ac unedau cyfeirio disgyblion mewn dau gam. Yn y cam cyntaf byddwn yn ceisio gwella'r naws a'r iaith a ddefnyddir yn y canllawiau, fel eu bod yn adlewyrchu dull seiliedig ar hawliau ac sy'n ystyriol drawma, gan gynnwys arfer da. Bydd y diweddariad hefyd yn cynnwys gwelliannau i adlewyrchu newidiadau diweddar i ddeddfwriaeth. Fy mwriad yw cyhoeddi'r diweddariad hwn yn ystod tymor yr hydref.

Yn yr ail gam byddwn yn ystyried pa ddiweddariadau pellach sydd eu hangen i'r canllawiau. Bydd hyn yn cynnwys, er enghraifft, diwygio'r canllawiau mewn perthynas â'n bwriadau polisi datganedig a darparu canllawiau ynghylch gwahardd grwpiau penodol o blant, fel y rhai sy'n cael eu gwahardd yn anghymesur.

Er mwyn cefnogi'r cam hwn, rydym wedi comisiynu ymchwil i'r arferion a ddefnyddir gan ysgolion a gynhelir ac Unedau Cyfeirio Disgyblion i atal gwaharddiadau parhaol a gwaharddiadau cyfnod penodol mewn ysgolion; ac i archwilio sut y gellir cefnogi awdurdodau lleol, ysgolion, dysgwyr a'u rhieni/gofalwyr i atal gwaharddiadau o ysgolion ac Unedau Cyfeirio Disgyblion Mae'n bwysig bod canfyddiadau'r ymchwil, y mae disgwyl iddynt fod ar gael yn yr hydref, yn llywio'r canllawiau diwygiedig. Bydd y cam hwn o'r canllawiau yn destun ymgynghoriad llawn.

Yn gywir,

Jeremy Miles AS/MS
Gweinidog y Gymraeg ac Addysg
Minister for Education and Welsh Language

Y Pwyllgor Deisebau

Petitions Committee

Jayne Bryant AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg
Tŷ Hywel
Bae Caerdydd
CF99 1SN
2 Hydref 2023

Annwyl Jayne

Deiseb P-06-1347 Adolygu polisiâu anghenion dysgu ychwanegol a'i gwneud yn orfodol i hyfforddi pob athro a chynorthwydd addysgu mewn technegau rheoleiddio YN LLAWN

Trafododd y Pwyllgor Deisebau'r ddeiseb uchod yn ein cyfarfod ar 11 Medi, ynghyd â gohebiaeth gan Gweinidog y Gymraeg ac Addysg, a'r Deisebydd.

Yn y cyfarfod, cytunodd Aelodau i ysgrifennu at eich Pwyllgor er mwyn tynnu eich sylw at y ddeiseb ac i gofyn a ellir ystyried y ddeiseb a'r ohebiaeth a dderbynnir fel rhan o'ch ymchwiliad ar fynediad cyfartal i addysg a gofal plant.

Mae rhagor o wybodaeth am y ddeiseb, gan gynnwys gohebiaeth gysylltiedig, ar gael ar ein gwefan at: <https://busnes.senedd.cymru/ielssueDetails.aspx?Ild=41438&Opt=3>.

Os oes gennych unrhyw ymholiadau, cysylltwch â tîm clericio'r Pwyllgor drwy'r cyfeiriad e-bost isod, neu drwy ffonio 0300 200 6454. Byddwn yn ddiolchgar pe gallech ymateb drwy e-bostio'r tîm clericio: deisebau@senedd.cymru.

Yn gywir

Jack Sargeant AS
Cadeirydd

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.

Senedd Cymru

Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN
Deisebau@senedd.cymru
senedd.cymru/SeneddDeisebau
0300 200 6565

Welsh Parliament

Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN
Petitions@senedd.wales
senedd.wales/SeneddPetitions
0300 200 6565

Eich cyf/Your ref P-06-1347
Ein cyf/Our ref JMEWL/00920/23

Jack Sargeant AS
Cadeirydd y Pwyllgor Deisebau
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

12 Gorffennaf 2023

Annwyl Jack,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 25 Mai ynghylch materion a godwyd mewn deiseb a ddaeth i law'r Pwyllgor Deisebau gan Clare Anna Mitchell.

Mae tegwch a chynhwysiant yn ganolog i'r diwygiadau y mae Llywodraeth Cymru yn eu gwneud i'r system addysg yng Nghymru. Rydym yn benderfynol o greu system lle caiff anghenion unigol eu nodi'n gynnar, lle yr eir i'r afael â nhw yn gyflym, a lle y bydd pob dysgwr yn cael cefnogaeth i gyflawni ei botensial.

Mae ein diwygiadau addysg yn cynnwys newid y Cwricwlwm yng Nghymru a chyflwyno system newydd i gefnogi dysgwyr ag ADY. Mae'r [Cwricwlwm i Gymru](#) wedi'i gynllunio i godi lefel dyheadau pob dysgwr. Mae'n gweld pob dysgwr fel unigolyn sydd â gwahanol gryfderau a meysydd i'w datblygu, a all symud ymlaen mewn gwahanol ffyrdd ac ar gyflymder gwahanol.

Ochr yn ochr â diwygio'r Cwricwlwm, rydym yn cyflwyno'n raddol system ADY newydd sy'n disodli'r system anghenion addysgol arbennig (AAA). Mae'r system ADY yn newid y fframwaith cyfreithiol yn ogystal ag arferion i gefnogi plant a phobl ifanc, fel bod eu hanghenion yn cael eu diwallu mewn ffordd fwy amserol. Mae'r system newydd yn sicrhau y cynllunnir yn briodol ar gyfer darpariaeth ddysgu ychwanegol i ddiwallu ADY dysgwyr 0-25 oed sydd ei hangen, gan ei diogelu mewn un Cynllun Datblygu Unigol (CDU) statudol. Mae hefyd yn cryfhau hawliau plant ac yn sicrhau bod barn, dymuniadau a theimladau'r plentyn a'i rieni yn cael eu clywed. Mae'r system ADY wedi'i seilio ar Ddeddf ADY a'r Tribiwnlys Addysg a [Chod ADY Cymru](#).

Rydym yn cydnabod pwysigrwydd gweithlu medrus i lwyddiant ein diwygiadau addysg. Mewn Addysg Gychwynnol Athrawon (AGA) ac mewn sesiynau dysgu proffesiynol parhaus i athrawon mewn swyddi, mae diwallu anghenion pob dysgwr yn flaenoriaeth. Mae cefnogi

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Jeremy.Miles@llyw.cymru
Correspondence.Jeremy.Miles@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

dysgwyr ag ADY yn rhan o astudiaethau craidd athro dan hyfforddiant, ac mae safonau proffesiynol ar gyfer addysgu ac arweinyddiaeth yn nodi'n glir y cyfrifoldeb sydd ar bob athro ac arweinydd i sicrhau bod anghenion pob dysgwr yn cael eu diwallu, gan gynnwys dysgwyr â chyflyrau niwrowahanol. Mae pob aelod staff sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc ag ADY yn gyfrifol am ofalu bod anghenion eu dysgwyr yn cael eu hadnabod a'u diwallu.

Mae'r Rhaglen Dysgu Proffesiynol ac Addysg Gychwynnol Athrawon (AGA) wedi'i chynllunio i baratoi athrawon dan hyfforddiant i feithrin ystafelloedd dosbarth cynhwysol, fel bod athrawon yn parhau i allu diwallu anghenion pob dysgwr. Fel rhan o'r broses o adnewyddu'r meini prawf achredu ar gyfer rhaglenni AGA, rydym wedi cryfhau'r disgwyliadau o ran cefnogi dysgwyr ag ADY fel rhan o astudiaethau craidd athrawon dan hyfforddiant.

Un rhan allweddol o'n gwaith wrth weithredu'r system ADY newydd yw ceisio sicrhau y gall athrawon ddatblygu'r sgiliau sydd eu hangen arnynt i ddiwallu anghenion dysgwyr ag ADY, fel y gallant ddefnyddio addysgu gwahaniaethol neu ymyriadau eraill wedi'u targedu, er mwyn i blant allu dysgu'n fwy effeithiol, ac er mwyn gwneud y defnydd gorau o gyngor a chymorth arbenigol.

Mae athrawon yn gyfrifol am eu dysgu a'u datblygiad proffesiynol eu hunain. Er mwyn eu helpu nhw ac ymarferwyr eraill, rydym wedi datblygu dull cenedlaethol o ddysgu proffesiynol a hawl dysgu proffesiynol sy'n hyrwyddo'r cymorth y mae gan ymarferwyr, arweinwyr systemau ac ymgynghorwyr hawl i'w cael.

Fel rhan o'r cyfleoedd dysgu proffesiynol sydd ar gael i bob athro, rydym wedi datblygu llwybr dysgu proffesiynol ADY cenedlaethol ar-lein, sydd ar gael ar [Hwb](#) yn y Gymraeg a'r Saesneg. Mae'r hyfforddiant yno i helpu pob athro i gefnogi dysgwyr ag ADY, ac yn enwedig Cydlynwyr ADY, sy'n chwarae rôl strategol mewn ysgolion ac sy'n gweithredu fel y pwynt cyswllt cyntaf i staff sy'n ceisio cyngor ac arweiniad ar ADY. Mae elfennau allweddol y dysgu hwn yn cynnwys ymarfer sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn ac yn gynhwysol, dull ysgol gyfan, a chydlynu darpariaeth ddysgu ychwanegol yn effeithiol ar draws lleoliadau addysgol. Rydym hefyd wedi bod yn gweithio gyda Chynghrair Anghenion Ychwanegol y Trydydd Sector i greu gwybodaeth i ysgolion ar fathau penodol o anawsterau a/neu anabledau dysgu.

Gall athrawon sydd am ymchwilio ymhellach ymgymryd â'r MA Cenedlaethol (Meistr) mewn Addysg (Cymru) – ADY. Mae'r llwybr hwn ar gael yn y Gymraeg a'r Saesneg ac mae'n rhoi cyfle i athrawon wella eu gwybodaeth broffesiynol am ADY, ymgysylltu ag ymchwil a gwella eu hymarfer mewn perthynas ag ADY.

Rydym wedi datblygu [hyfforddiant](#) ac adnoddau i godi ymwybyddiaeth o'r system ADY newydd yn gyffredinol, ac wedi cyhoeddi canllawiau i helpu ymarferwyr. Mae'r rhain yn rhoi manylion ymyriadau effeithiol ar gyfer dysgwyr sydd â [nam ar y synhwyrâu](#), [awtistiaeth](#) ac [anhwylder diffyg canolbwyntio a gorfywiogrwydd](#) mewn lleoliadau addysg. Rydym hefyd yn gweithio gyda [Thîm Awtistiaeth Cenedlaethol Cymru](#), sy'n helpu i godi ymwybyddiaeth o gyflyrau niwrowahanol ar draws pob proffesiwn, i gynnig [adnoddau pwrpasol](#) i ymarferwyr.

Mae cynorthwywyr addysgu yn rhan werthfawr ac annatod o weithlu ysgolion, ac mae ganddynt rôl bwysig i'w chwarae mewn proffesiwn addysg o ansawdd uchel. Mae ein Llwybr Dysgu presennol ar gyfer Cynorthwywyr Addysgu yn cynnig cyfleoedd dysgu proffesiynol i gefnogi cynorthwywyr addysgu drwy gydol eu gyrfa. Rydym wedi sefydlu Grŵp Llywio Dysgu Proffesiynol i edrych ar yr holl gyfleoedd dysgu proffesiynol ar gyfer cynorthwywyr addysgu yng Nghymru. Nod y grŵp hwn yw sicrhau mynediad cyfartal at hyfforddiant cyson o ansawdd da sydd wedi'i dargedu ar gyfer ein cynorthwywyr addysgu. Gwneir buddsoddiad o £1 miliwn y flwyddyn i helpu gyda datblygiad a llwybr dysgu proffesiynol pob cynorthwydd addysgu yn y system.

Mae sicrhau cyflenwad o athrawon a chynorthwywyr addysgu medrus sy'n siarad Cymraeg yn rhan allweddol o ddatblygu ein gweithlu sy'n siarad Cymraeg. Mae [Cynllun y gweithlu Cymraeg mewn Addysg](#) yn nodi nifer o gamau gweithredu gan gynnwys datblygu a hyrwyddo mwy o lwybrau i fynd yn gynorthwywyr addysgu mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg, a datblygu cyfleoedd dysgu proffesiynol penodol wedi'u targedu er mwyn i bob cynorthwy-ydd addysgu fod yn hyderus i gefnogi dysgwyr i ddatblygu eu Cymraeg.

O ran darpariaeth Gymraeg i ddysgwyr ag ADY, un o nodau craidd y Ddeddf ADY yw creu system ddwyieithog o gymorth i ddysgwyr ag ADY. Mae'r Ddeddf ADY yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol a lleoliadau addysg ystyried p'un a ddylid cynnig darpariaeth ddysgu ychwanegol (DDdY) i blant neu bobl ifanc yn Gymraeg. Pan fo angen DDdY ar ddysgwyr yn Gymraeg, rhaid nodi hyn yn ei CDU, a rhaid cymryd pob cam rhesymol i sicrhau ei bod yn cael ei rhoi. Mae gan bob awdurdod lleol Gynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg sy'n cynnwys amcan i wella DDdY cyfrwng Cymraeg yn eu hardal.

Rydym yn cydnabod bod angen datblygu mwy o adnoddau Cymraeg i ddysgwyr sydd ag ADY. Drwy'r cwmni adnoddau addysgol dwyieithog sydd newydd ei sefydlu, 'Adnodd', rydym yn anelu at barhau i greu adnoddau cyfrwng Cymraeg newydd i gefnogi prosesau dysgu ac addysgu o dan y Cwricwlwm i Gymru, a nodi a chomisiynu adnoddau i gefnogi dysgwyr ag ADY yn well.

O ran casglu data, nid oes cod yn y Cyfrifiad Ysgolion Blyneddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD) ar gyfer 'darpariaeth gyffredinol', nad yw'n derm a ddiffiniwyd yn y gyfraith nac y cyfeirir ato yn y Cod ADY. Mae'r term hwn yn un y mae ysgolion ac awdurdodau lleol yn ei ddefnyddio i gwmpasu strategaethau, adnoddau ac addasiadau i'r cwricwlwm a'r amgylchedd a fabwysiedir gan ymarferwyr i gael gwared ar rwystrau i ddysgu i bob plentyn a pherson ifanc.

Cafodd y cod 'anawsterau dysgu cyffredinol' hefyd ei dynnu o'r CYBLD. Mae'n ymddangos bod dileu'r categori hwn wedi arwain at dynnu llawer o ddisgyblion o'r gofrestr AAA yn gyfan gwbl gan nad oedd modd eu nodi mewn categori arall. Mae hyn yn awgrymu'n gryf nad oedd llawer o ddisgyblion a gategoreiddiwyd fel rhai ag anawsterau dysgu cyffredinol yn bodloni'r diffiniad cyfreithiol o ran AAA neu ADY mewn gwirionedd.

Mae'r newidiadau i gasgliad data CYBLD ADY yn rhan o waith mwy hirdymor i sicrhau ei fod yn ffynhonnell ddata gadarn ar ddysgwyr ag ADY. Mae gweithgor yn cael ei gynnull i gynllunio ac ymgysylltu â rhanddeiliaid allweddol ynghylch unrhyw newidiadau arfaethedig i'r gofynion data ar gyfer casgliad data Ionawr 2025. Tan hynny ni wneir unrhyw newidiadau ychwanegol er mwyn olrhain a monitro set ddata gysion am weddill y cyfnod gweithredu.

O ran cyfeirio rhieni dysgwyr ag ADY, mae dyletswydd ar awdurdodau lleol o dan y Ddeddf ADY i roi sylw i farn, dymuniadau a theimladau'r plentyn a'i riant; pwysigrwydd sicrhau bod y plentyn a'i riant yn cymryd rhan mor llawn â phosibl mewn penderfyniadau ynghylch ei ADY/DDdY; a phwysigrwydd sicrhau bod y plentyn a'i riant yn cael y wybodaeth a'r cymorth angenrheidiol i allu cyfrannu at y penderfyniadau hynny. Mae'r ddyletswydd hon yn adlewyrchu ethos ymarfer sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn. Rydym wedi cyhoeddi [canllaw i rieni ar hawliau](#) o dan y system ADY, ac mae rhagor o wybodaeth am gynnwys a chefnogi plant a'u rhieni ar gael ym Mhennod 4 Cod ADY Cymru. Mae cyngor ac arweiniad annibynnol i rieni hefyd ar gael gan [SNAP Cymru](#).

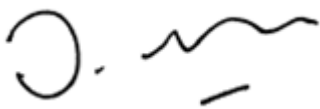
Mae SNAP Cymru wedi bod yn cynnal cyfres o ddigwyddiadau wyneb yn wyneb rhad ac am ddim i godi ymwybyddiaeth o'r gwaith o ddiwygio'r system ADY ymhlith teuluoedd plant ag ADY ledled Cymru, ac mae mwy o ddigwyddiadau wedi'u cynllunio. Caiff gwybodaeth am y digwyddiadau hyn ei phostio ar wefan SNAP Cymru.

Drwy ein rhaglen weithredu ADY, rydym yn gweithio gyda'r sector i sicrhau bod yna ddealltwriaeth gadarn o'r system ADY, a bod dysgwyr sydd ag ADY yn cael eu cefnogi gan ganolbwyntio ar yr unigolyn ac ymateb i'r anghenion.

Nid oes angen diagnosis meddygol er mwyn manteisio ar gymorth addysgol priodol i ddiwallu anghenion dysgwr, ac ni ddylid oedi cyn darparu cymorth tra bydd dysgwr yn aros am asesiad. Fel rhan o'i gwaith i adeiladu ar seiliau strategaeth awtistiaeth Cymru a'r cod ymarfer statudol ar gyfer gwasanaethau awtistiaeth, ym mis Gorffennaf 2022 [cyhoeddodd](#) Llywodraeth Cymru ei bod yn buddsoddi £12 miliwn mewn rhaglen genedlaethol newydd i wella gwasanaethau cyflyrau niwroddatblygiadol tan 2025, ac ar 2 Mai rhoddodd [ddiweddariad](#) ar y cynnydd. Mae'r rhaglen hon yn mynd i'r afael â'r pwysau uniongyrchol ar amseroedd aros am asesiadau ac yn datblygu gwasanaethau cynaliadwy, integredig sy'n ymateb i anghenion, gan ddarparu gweithlu medrus a gwydn, sy'n cynnwys ysgolion a staff addysgu. Bydd hefyd yn cynnwys gwasanaethau cyngor a chymorth ychwanegol ar gyfer rhieni a gofalwyr. Ym mis Ebrill eleni, lansiodd peilot i ymestyn llinell gymorth C.A.L.L., i ddarparu Llinell Wrando i'r Rhai sy'n Byw gyda Niwrowahaniaeth – lle diogel i bobl ifanc niwrowahanol a'u rhieni a'u gofalwyr siarad am eu profiadau (y rhif ffôn yw 0800 132737).

Sefydlwyd [Grŵp Cynghori Gweinidogol Niwrowahaniaeth](#) i roi cyngor i'r Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol ar y rhaglen hon, sy'n cynnwys pobl o fyd addysg a phobl sydd â phrofiad o niwrowahaniaeth. Mae ein [Tîm Awtistiaeth Cenedlaethol](#) hefyd yn cynnig cyngor, hyfforddiant a chanllawiau arbenigol ar awtistiaeth a chyflyrau niwroddatblygiadol eraill. Mae eu hadnoddau ar gael ar wefan [AwtistiaethCymru](#) ac ar Hwb, platfform dysgu ar-lein Llywodraeth Cymru.

Yn gywir,

Jeremy Miles AS/MS
Gweinidog y Gymraeg ac Addysg
Minister for Education and Welsh Language

P-06-1347 Review ALN policies & make compulsory to FULLY train all teachers and TAs - Correspondence form the Petitioner to the Committee, 29.08.23

Dear Petitions Committee,

I am writing to provide a comprehensive response to the email sent by Jeremy Miles, the Education Minister of Wales, in relation to the pressing issue of **mandatory** neurodiversity (ND) training for education staff. I must emphasize that while Mr. Miles' email highlights various initiatives, it falls short of directly addressing the central demand of our petition: the need for **mandatory** ND training for all education professionals in Wales.

I would like to address several critical points raised in the email:

1. **Initial Teacher Education (ITE) Requirements:** The suggestion that teachers should have an "understanding" of Additional Learning Needs (ALN) is insufficient. We advocate for thorough training, involving both experience and specialised training led by ALN specialists and individuals with ALN themselves.
2. **Challenges of Online ALNCo Training:** The proposal for online ALNCo training may overwhelm already overburdened professionals. Given their administrative duties, family interactions, and student support obligations, expecting ALNCo staff to engage in additional online courses is impractical.
3. **Workload and Time Constraints:** ALNCo professionals often support large groups of staff and students. With limited time available, expecting them to complete workbooks and assessments on top of their other responsibilities is unrealistic, especially considering the current strain on school budgets.
4. **Equity in Training:** While the national neurodiverse team focuses on professionals, it is essential to extend their efforts to the general public, ensuring broader awareness and understanding of neurodiversity.
5. **Effectiveness of the Response:** The email's tone is aspirational, but it falls short of adequately addressing the core concerns. To assess success, there must be clear metrics and accountability mechanisms in place, ensuring that Local Education Authorities (LEAs) fulfil their obligations.
6. **Guidance for ASD/ADHD Needs:** Clear guidelines must be provided to ensure that decisions made are driven by the needs of ASD/ADHD students.

The Equality Act's interpretation and guidance should be utilised to shape these decisions.

7. **Mandatory Training Necessity:**

A member of our campaign team, a parent governor went to school to talk about her experience of ADHD and ASD and spoke for 20 minutes to teachers and TA's who for the most part knew nothing about the difficulties we experienced as parents/children
This highlights the knowledge gap that exists within the education system. Compulsory training is vital to bridge this gap and provide essential learning.

8. **Importance of Diagnosis:** The concept of intervening without waiting for a diagnosis is flawed, as it fails to account for the diverse needs of each child. Diagnosis provides a personalised understanding that is crucial for effective interventions.

9. **Systemic Inefficiencies:** The current system's delays and lack of knowledgeable staff are impeding the timely support that neurodiverse students need. ALNCo professionals are overwhelmed, and the burden placed on them is unmanageable.

10. **Training for Teaching Assistants:** Training opportunities for Teaching Assistants (TAs) are lacking, and the process of diagnosis is too slow to enable timely interventions. Compulsory training could ensure that all staff members are prepared to support neurodiverse students.

11. **Scaling DARPL Initiatives:** Replicating DARPL initiatives for ALN training may not be effective, given the substantial disparity between the number of education staff and those reached by DARPL.

12. **Transparency and Funding:** The allocation and utilisation of the £12 million funding for neurodiversity training need clarification. Parents and students have yet to see the benefits of this allocation.

13. **Support for Individual Needs:** Without proper training, it's unclear who will identify, address, and support neurodiverse learners, as highlighted in the Minister's commitment to early intervention and support.

14. **Promoting Awareness:** I would like to propose the idea of a national campaign focused on neurodiversity awareness, involving televised initiatives and billboards. Such a campaign could significantly contribute to breaking stigma and promoting a truly inclusive society.

Furthermore, I've suggested the implementation of arena-style training days in each county. These events could feature neurodiverse speakers from various fields, inspiring educators to adopt effective teaching strategies for neurodiverse students. Such events could be both impactful and cost-effective.

I wish to reiterate the need for serious consideration by the Petitions Committee.

Our children are being failed by the current education system's lack of **mandatory** neurodiversity training. This deficiency in training impacts their education, their lives, and their futures.

The current variance in training from school to school perpetuates a postcode lottery, denying consistent, high-quality support to all students.

Teachers require regulated, evidence-based training, and universal provision must be clearly defined and consistently implemented across all schools.

Thank you for your attention to this matter. Urgent action is required to ensure a fair and equitable education system for all.

Sincerely,

Petition Feedback from Grassroots

1. Why is ND training not compulsory?
2. My daughter is due to start nursery in September and worried is an understatement she is non-verbal doesn't show interest in anything and I just been told she has to attend a mainstream school first her assessment for ASD is a year away I feel so alone because I don't know where to start I let my son down when I sent him to a mainstream before he got moved in year 5 and now I feel I'm doing the same with my daughter.
3. To use Neuro affirming language. I'm fed up with the acronym ASD. I'm not a disorder. For training to be given by Neurodivergent people. Here's a blog <https://www.thepdaspaces.com/blog/neurodiversity-affirming-glossary-of-key-words-for-families-and-professionals>
4. I have been telling my child's school since nursery and they tell me he's disrupting the class and can't keep still it's 2 weeks now and he's finishing and going to comp and last week telling me they do see he's got a problem so now going to pass this problem. Over to comp I have told them I don't know how many times of what he's like and they really don't care I'm not getting anywhere.
5. Essential to create engaging training. Not just online. Needs to be mandatory!
6. Neurodiversity training for schools/teachers is an absolute must and it should be standard across the country. This should include how to work with parents rather than against them and to be completely inclusive of our children with ALN rather than creating/putting up constant barriers.
7. Being autism/ADHD affirming rather than trying to get our children to conform to neurotypical behaviours.
8. Maybe including parents accounts/views within the training to better educate schools on what it's really like to care for children with ALN 24/7 because I really think so many people have no awareness or appreciation of how tough things can be.
9. Why Primary schools only get a very limited amount of hours of Ed psych time rather than the amount of time needed? This leads to some children never getting the help needed as it has to be rationed. Education in Wales is failing our children.
10. Why children are not getting their 121 support because although statements (IDPs) are in place there is no additional funding.
11. Why children from a LAC background do not receive extra funding , as in England, thus making them second class compared to their English counterparts.
12. How they can say the ALN reforms are good when all it does is take children in need of support off the support list and into a so called "universal provision " which in reality doesn't work (I know this from experience in a professional capacity). These reforms are a cost cutting exercise.
13. Why the majority of home educated children in Wales are so because they have been failed by the ALN policy and autism policy? Then, why WG is making it more difficult to home educate when the state provision has already FAILED these children?
14. How can Welsh government ensure that schools and LA's are complying with this mandatory guidance... and can we make sure that it is co produced with disabled pupils, parent carers and disabled people? <https://www.gov.wales/sites/default/files/publications/2018-04/planning-to-increase-access-to-schools-for-disabled-pupils.pdf>

15. I think neurodiversity training would be an excellent idea (I'm assuming they don't have any at the moment, since understanding is so godawful!)
16. The different ways that ND can present in women/girls/AFAB - it's not just boys with train obsessions!
17. Appropriate/Affirming, identity first language (use 'Autistic' as a default for example not 'on the spectrum' or 'has ASD' / definitely never say "suffers from...")
18. An awareness of masking, and the long term impacts on mental health and access to education (just because a kid seems 'fine' in primary school, it doesn't mean that the trauma isn't building up, leading to serious problems in high school).
19. If schools could just stop defaulting to a base layer of parent blame, that would be super! (Stop assuming that just because the kid is so well behaved at school that it means the parents are at fault!) most parents are excellent, and doing their best, and it's exhausting having to constantly justify ourselves.
20. It's (training) very much needed at some schools, particularly around masking and just how good some of them are at masking, but that it doesn't mean they're fine/coping, different presentation between girls and boys across ND too.
21. For primary, it needs to cover how more 'traditional' rewards aren't appropriate for ND kids. Ours had general policies apply to all, and then would adjust if necessary, but would be a more positive approach if they were just more inclusive to begin with. My 7 year old would really struggle to sit still and 'nicely' to get a dojo point, even though it would leave her disregulated . Negative impact on self esteem not recognised.
22. Our ALNco hadn't realised that the ND team can support with OT assessments without a diagnosis, you just had to have a referral accepted. We also weren't made aware that the school can contact CAMHS for advice with anxiety. Both these things caused delay to support that we could have accessed. So think it needs better awareness of who/how to link in with support.
23. Also how important it is that other kids in the class are aware of ND and making sure it's a positive thing. I'm coming from experience of primary age kids not having any awareness and my 7 year old having to explain to friends when she was only starting to understand things herself.
24. Mandatory training for headteachers, governors and all staff in relation to the equality act 2010!
25. Unless evidence stating otherwise, parents should be listened to about concerns raised about their child and not told child is fine and parent blamed. This process adds months and months of upset anxiety and lack of education and trauma. Masking especially amongst girls is very common and school refusal in itself needs to be enough to warrant further investigation and referrals.
26. If you want some Wales specific research data to strengthen your case, feel free to quote some of the findings reported within the preliminary report considering 'The Education of Autistic Pupils in Wales' published in 2021.Steffan Davies Research @SDResearch - https://swanseauniversity-my.sharepoint.com/:f/g/personal/856614_swansea_ac_uk/EsLZBQ_6JRZGnkoH4VW4OvYBgFAGKgGRhBLWcx6IDXNGOA?e=B1ZVI9
27. Curriculum that includes inclusivity awareness, making children aware of neurodivergent conditions. It just seems that if a child acts out in school then other children are not aware of the possible reasons and will then go home and be told oh they are just a naughty child. I appreciate this is not the case for everyone but I do still hear it happening

and it makes me so sad because my own child was portrayed as a naughty child and left out of activities with her peers. Offer the opportunity to be informed to everyone.

28. I think the inclusivity training & awareness shouldn't just be making children aware of neurodiversity but their parents too - making it an open conversation within schools especially during welcome meetings/transition sessions when children first start. It would hopefully help to make it a less 'us & them situation' - I have seen plenty of neurotypical children behave badly but I always feel like my daughter will be more harshly judged if she does because she's ALN - if people were more educated generally then hopefully this would get better. I also know there are plenty of books aimed at children about neurodiversity that could be provided for parents to read to their children via school.
29. Will neurodiversity training also be for nursery/preschool teachers? Or at least for nurseries attached to a school? My sons nursery are lovely, but have been clueless with noticing any of his ND behaviours. Outreach from specialist schools had to come in to point things out.
30. Training is needed for ALL school staff not just teachers and heads. Training must include autistic traits in girls and pathological demand avoidance (these children have no understanding in schools at all and are seen as naughty with unacceptable behaviour)
31. My son has moderate dyslexia acknowledged and autism traits, on the waiting list for assessment. He cannot cope with mainstream. Why is he not meeting ALN criteria as told by his ALNCo? The mainstream 'universal provision' cannot cope with individual needs and reasonable adjustments fitted to the child. Why are children that were supported before criteria changed not being supported now?
32. Awareness of the right to education and the rights of people with disabilities, as well as the expectations of the new ALN framework/Act. teachers need to know the rules of the game have changed and ND kids are not meant to be shunted out.
33. I see more and more of parents being asked for medical evidence for their child. The attendance and wellbeing officer told me they should be getting marked in. Be great to clarify from them because doctors don't give medical evidence for children unless you pay for it.
34. To have an all Wales approach to supporting children with ALN, not each council making it up as you go along. Different levels of support are offered within each Local Authority. I know it will be due to funding but an all Wales approach needs to be implemented to make it fair for all.
35. Schools (Nursery) should be given the same funding and training as the staff at flying start - there seems more training is given in that setting than the teaching staff in schools.
36. My daughter has dyscalculia and we STILL can't get her statemented. We offered to pay for an assessment but they said they wouldn't accept it unless it was done by someone her school approved.
37. Why are they leaving children diagnosed with no IDP until they are left unsafe and struggling ? why are parents finding out years after diagnosis that they child has learning needs that need to be in special schools ? this is because the ipds are done before assessment of their needs by ep .these idps are a waste of time . Why are the schools saying no resources and lea saying they get the funding for 121 ? why are they sending children to year 7 with o support ? Why do panel not go and see the child suffer as they are the ones forcing parents to accept placements that are not suitable .Why are schools getting away with constant exclusions when it is them the ones failing a childs and setting them up to fail. What is the role of an ALN exclusions officer ?

38. LEA are causing our children trauma and Aces they know well the effects of ACES.
39. It is no wonder so many kids especially girls end up self harming, feeling alone and disconnected to their peers because their really brilliant brain works differently to what is expected. Can we put in a massive safeguarding referral because to me that's what it comes down to, the system as it stands is causing harm and neglecting those kids who are ND.
40. Intelligent, neurodivergent children struggling to attend school have no schools to support their needs.
41. Children being left with no education or setting because they don't fit into mainstream and don't fit into ALN school.
42. This is the situation with my middle child. 18 months now with no education.
43. Please mention the need for compulsory training in Initial Teacher Training programmes PLUS for established teachers, in how to set up environment and learning for ND pupils (which also aids neurotypical pupils). Most importantly, teachers & support staff need updated information about ASD and ADHD, including in girls and inattentive type, to dispel the myths about ADHD occurring mostly in 'bouncy boys'.
44. Why do we have a predominantly one size fits all high stakes exams system which does not capture what ND children know can do and care about?
45. Definitely a need for all teachers to have training. I find especially Welsh schools. They haven't been used to having ALN children but now more are going through them and they don't know what to look out for as much, I find.
46. Much more training for ALN needs to be part of the Teacher training courses
47. I agree the ALN training given in ITE (Initial Teacher Education) programmes in Wales isn't sufficient for what those teachers will encounter when they enter schools. One ITE provider I know has an ALN conference for one day during the whole ITE year and that is it really in terms of ALN training. During that conference they approximately 1 hour workshops on different types of ALN. I suspect similar anecdotal evidence can be found in other ITE providers.
48. To stop focusing so much on academic achievement and more on social and emotional welfare. Schools are judged on academic success so schools have to focus on that, time to focus on wellbeing. Also to listen to parents when they say their children are finding School hard even when they appear fine in school but behaviour at homes indicates they are not. To recognise private diagnosis when they are completed to the same and sometimes above NHS standards. Parents only go private through desperation to get help for their children.
49. The amount of schools not accepting private diagnosis' are shocking. Parents come to me desperate for help and wanting to go private but I have to warn them about this all the time.
50. One company I spoke to said according to the SEN act they legally can't say no. It is just so confusing. My son can have an operation done privately but can't have an autism assessment done, makes no sense.
51. It's actually saving the schools budgets... helping them out but yet wham another barrier to learning for these pupils is put in place.
52. We should be holistically all working together for what's best for the child and if that means private assessments (that parents can afford- another discussion needed for whether it should actually come to that - as for some parents this isn't an option) which parents are able to complete then these should 100% be accepted.

53. Why aren't parents views taken into consideration? My son masks in school and they won't refer him to be assessed because they don't see what we see!
54. Exactly when did these untrained teachers with so much power become doctors? Why do children with ASD diagnosis still don't get believed if they are high functioning and again no support.
55. we've been fighting for 5 years. Writing everything thing down, all our concerns and still he can't be referred. Parents should have rights too.
56. my 9 year old is excellent at masking I school, then either withdraws completely once home because she needs to reset or we have emotional dysregulation so intense sometimes that she cannot physically hold herself upright. I have had to explain so many times that she is masking and every single time they say we are struggling with her behavior - I don't understand how they can so blatantly disregard parents concerns and fob of with I being behavioural
57. my girl comes home and unload everything she found overwhelming and frustrating.
58. Training made compulsory for ALL staff in all conditions ADHD, autism, pda, pica, tourettes etc the Welsh government fund autism Wales to do training for neurodiversity awareness and hardly any schools have taken it up.
59. IDPS need to also include mental health/anxiety.
60. Parents listened to more of what their child needs not told no they don't get bothered by noise, it's not school causing anxiety, they said they will go on stage at a concert, etc when you know they have cried, had meltdowns, panic attacks and even self-harmed the night before anxious over it.
61. Masking needs to be recognised.
62. Parents observations also taken into account for an IDP not just the schools as masking children are getting missed and getting no support at all many end up so anxious they suffer long term mental health problems and self harming.
63. More EP places as children are being refused phase B as not enough slots.
64. More sensory rooms.
65. Better support while waiting for diagnosis (CAHMS refuse to support anyone on the waiting list and there's no service to replace them during this time) . Reduced waiting times for diagnosis.
66. Play workers in school specialising in ASD/ADHD
67. More specialised placements.
68. Stop penalising parents threatening them and giving them fines when their child is struggling to attend school and stop excluding students constantly for a medical condition they cannot help.
69. Consideration to autistic/ADHD needs to be given for discipline procedures like detention and shouting at children at it is not helpful and makes matters worse.
70. definitely need more ed psych phase b and c slots...unreal loads of diagnosed children don't ever get seen by an ed psych so how can an idp be weighted ?
71. My daughter has been refused an IDP on the basis she can cope academically and isn't disruptive in class. The fact she got so anxious and sat in class self harming and the supply teacher was oblivious to it and got shouted at for walking out of class to come and find me in the library doesn't matter. The fact she has panic attacks, makes herself so stressed she's physically sick don't matter, the fact she has violent meltdowns at home don't matter. Simply her mental health which 99% school cause doesn't matter.

72. Eating provisions for ALN in mainstream for those with high sensory needs ,so many ALN children school refuse at the thought of lunchtime overload.
73. I'd like to know why the ALN Act did not adopt any of the protections of the Children and Families Act 2014 (England) for children where attending a school would be inappropriate? English EOTAS law was significantly updated, Welsh law was not. Why?
74. A major step forward would be for schools to have dedicated Occupational Therapists alongside school nurses, especially for those kids that struggle prior to diagnosis. Also sensory stimuli should be available, as an example my 9 year old uses an exercise ball at home, we have one weighted with sand and a normal, she focuses amazingly using this, she also is sensory seeking so sitting still is unnatural for, dynamic cushions in class would make a lot of different for her as would sensory oriented play to support regulation. I am sure she is not alone in this. An OT with sensory integration training could support formulation of strategies specific to each child's needs.
75. Educational psychologist with a well trained support team in every secondary school is required now. Some primary schools are not referring pupils, they get to comp and are then disengaging from learning, 4+ year wait is ridiculous.
76. I'd like to see a more positive focus on nd. Not the superpower stuff but highlighting the positives of the individual. Give the children a sense of pride in their ND identity. The focus is too much on what they can't do, what's wrong with them. This leads to low aspirations their whole life.
77. I think it would be good to talk money to them. That's the language they speak. Unmet needs leads to traumatised children which costs a lot in MH support, lost earnings and tax from parents who can't work. Then when these children become adults without education and qualifications it costs a fortune in out of work benefits. If things were picked up so much sooner all this could be avoided.
78. School ALN budgets need to be protected so when a school is making cuts, the most vulnerable aren't the first to miss out.
79. There needs to be accountability for LA/schools who discriminate and delay our children getting the full time education they are entitled to. The system of complaining to the school who is causing the harm must be changed. Parent/school relationships are key to the child's needs being met. The current complaint system seriously damages this and it's too complicated for parents to navigate.
80. The language used in referring to autistic people must be right. All research done shows autistic people overwhelmingly prefer identity first language. I'm autistic, I don't have autism. Using the right language gives a sense of security that they have up to date information and have consulted with autistic people.
81. Autistic children will need specific education to help them succeed in life too. Things like, knowing their rights and where to get help if they are violated. How to advocate for themselves. What DWP access to work programme can do for them? How to spot red flags in relationships? How to set boundaries. We are more vulnerable to abusive relationships so these things are crucial.
82. Adequate compulsory training that is created by ND people. Across Wales not just pockets of schools who decide to take it up.
83. Early intervention and believing parents first concerns.
84. A website for each LA that shows ALL available provision and parents can easily find out what they need. It seems to be a dark secret that they deliberately hide when they don't want to pay for what the child needs.

85. Schools to understand that all behaviour is communication. Discipline and punishment doesn't work for our kids. They need understanding and help to get through the big emotions they experience. They don't need to be made to feel shame when this happens. This would help all children not just ND.
86. To start listening to the parents. they need to realise how these children masks their emotions in school and really try to confirm themselves to 'normality' that they overwhelm themselves and leave it all explode when home in their comfort space where there is no judgement, just love and understanding, how they try their best to keep up with others in work that they stress themselves over every subject.
87. all neurodiverse children are being left floundering in mainstream education because teachers and teaching assistants lack the reasonable training and our issues are being swept under the rug because they seem functional in school.
88. If the ALN act is up to age 25 why do the education tribunal not deal with cases of discrimination ETC at college?
89. What impact assessment has been conducted on the deliverance of provisions and also early identification of ALN pupils if teachers are not aware of behaviours displayed by pupils with neurodivergence conditions.
90. How do policy change the behaviour of ALN pupils with current use of sanctions / detention?
91. Are WG advising schools that a separate behaviour policy should be implemented regarding ALN pupils punishments and ALL staff dealing with ALN pupils during this should be FULLY trained in pupils suspected disability.
92. the diagnosis process is the real problem and ignorance to scientific facts with the chemical imbalance and people aren't trained properly these days to keep up with the modern ways of life.
93. I've got many points but I'd say it would be great to mention what several other comments have said around the ALN provision given to training teachers on Initial Teacher Education courses. I was on a PGCE primary course during the 2021-2022 academic year and the only ALN content was the one day ALN conference which back then was online and we had 1 hour sessions on different ALN with guest speakers. That was it. I had to drop out of the course but that is a whole other story! Thankfully I now have an ASD diagnosis.
94. When I then studied the ALN module on my Masters degree, the majority of the newly qualified teachers on the module agreed that this ALN training was not sufficient.
95. I work with early years, (0-4) and parents struggle to find any one to speak to if they have concerns about their child's development. They are told to talk to GP who directs them to health visitor who may send them back to GP, and so the cycle begins. Generally they pay for private support, increasing the gap between haves and have nots! We need to be putting support in place asap for all children and their families, not waiting for school to identify, assess, bring in outside agencies etc.. we all know this can take years, which equals a failed child and family!
96. I know what a hard time my mum's cousin had with her son between these ages. Just felt she was getting no where with schools/professionals/local authority for years...really impacted on her wellbeing.
97. Why do the GP's tell you that the school have to refer? They won't refer though just 'monitor' which they don't even do that. That was my GP's response just last Sept? Even if you are lucky enough for a referral the wait is 4+ years. How can a child go through 8

years of primary without being picked up with adhd? Why are our children being left with low self esteem due to not receiving correct support at school, why are teachers just punishing when there is clearly an unmet learning need?

98. I worked in a nursery and had concerns over a child, (ALN/sensory) I was told to not say nothing, it's awful.
99. School is the wrong place to ask, it needs to be multi disciplined approach. They are underfunded and simply can't afford to have a child diagnosed with anything that would require money thrown at it. Hence the "we don't see that behaviour here" routine. Without more funding in schools for additional needs we will never get fair play for our children.
100. My Grandson who has adhd regularly misses breaks for fidgeting. He even has been slapped by one TA and told to shut up!
101. Why has the WG behaviour policy for schools not been updated for over 10 years and does not incorporate ALN pupils? <https://www.gov.wales/behaviour-management-classroom-guidance-secondary-schools>
102. My son today had isolation, missed his lunch completely, told he was not allowed to eat his lunchbox items, got 9 sanctions and is having detention for these again tomorrow during lunch? How many punishments are enough?
103. why does the definition of ALN in the new system still contain words like 'deficit' 'significantly greater difficulty' 'prevents' 'hinders' - it's very medical in it's focus - there has to be problems in the child themselves. It's not very social model when this system is meant to be moving to a social model of disability.
104. In terms of teacher training there should be refreshers linked to understanding behaviours needs and how to teach for and when teachers know they have these needs in their classes - cannot possibly cover all needs in one course what can end up being years before knowledge is practically needed.
105. The amount of times I've been back and forth the GP with my son since the age of 3. 'go to the school' the school sent me to the GP, and it then became a vicious circle. My son told me aged 4 he wanted to kill himself. I phoned CAMHS, they said he isn't priority. So I phoned my GP. They told me to look online for a link. He's 9 on Wednesday and we are currently on the pathway after fighting for it. He has no support in school. He the 'naughty' child as far as they are concerned.
106. All school staff need training in neurodiversity. All TAs need to be highly trained as they are the people often assigned to help ND children.
107. Teaching assistants need to be well paid or they will keep leaving the jobs. What is the average lifespan of a TAs employment?
108. Much more training for primary school teachers needed. I went through teacher training and did additional module in SEN and still didn't recognise ADHD in myself! Much more awareness needed particularly in how girls present. Would love to see some kind of basic screening at primary level so children have chance of support and being able to reach their full potential rather than struggling all the way through education.

Y Gwir Anrh/Rt Hon Mark Drakeford AS/MS
Prif Weinidog Cymru/First Minister of Wales

Jayne Bryant AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

3 Hydref 2023

Annwyl Jayne,

Penodiadau Gweinidogol

Rwyf yn ysgrifennu atoch mewn ymateb i'ch llythyr dyddiedig 6 Gorffennaf ynghylch Penodiadau Gweinidogol.

Mae ein penodiadau cyhoeddus yn dilyn y Cod Llywodraethiant ar Benodiadau Cyhoeddus a gyhoeddwyd gan Weinidog Swyddfa'r Cabinet yn unol â'r Gorchymyn yn y Cyfrin Gyngor ar Benodiadau Cyhoeddus 2016. Mae gwaith rheoleiddio penodiadau cyhoeddus yn erbyn gofynion y Cod hwn yn cael ei wneud gan y Comisiynydd Penodiadau Cyhoeddus a benodir gan y Brenin ac y mae ei gylch gwaith yn annibynnol ar y Llywodraeth a'r Gwasanaeth Sifil.

Nodir swyddogaethau'r Comisiynydd yn y Gorchymyn yn y Cyfrin Gyngor ar Benodiadau Cyhoeddus 2016 sy'n nodi pa benodiadau sy'n cael eu cwmpasu gan y Cod hwn. Nid oedd CETR yn benodiad cyhoeddus fel y'i rhestrir yn y cytundeb rhwng y Senedd a Llywodraeth Cymru. Gan fod CETR yn sefydliad newydd, dim ond ar ddydd Iau, 20 Gorffennaf 2023 yr ymunodd â'r Gorchymyn. Er hynny, mae'r holl benodiadau cyhoeddus a wnaed i Fwrdd CETR wedi cadw at y cod mewn egwyddor

Roedd penodi rôl Prif Weithredwr CETR yn anghyffredin braidd ac mae'n perthyn y tu allan i'r broses sy'n ymwneud â phenodi Aelodau Anweithredol i Fyrddau. Nodaf fod Gweinidog y Gymraeg ac Addysg wedi ysgrifennu atoch ar 13 Cymru;

“Rwy'n gwerthfawrogi bod gan y Pwyllgor bryderon ers tro am y broses gwrandawriad cyn penodi ar gyfer penodiadau cyhoeddus, ond fel y mae'r adroddiad yn ei gydnabod, nid penodiad cyhoeddus oedd hwn. Penodiad Gweinidogol yw'r person cyntaf a benodir yn Brif Weithredwr y Comisiwn fel y nodir yn Atodlen 1 i Ddeddf Addysg Drydyddol ac Ymchwil (Cymru) 2022. Fodd bynnag, i gydnabod y rôl sylweddol y mae'r Pwyllgor yn ei chwarae ym myd addysg a phwysigrwydd y penodiad hwn, ymrwymais i wrandawriad rhagarweiniol yn ystod hynt y Ddeddf. Mae

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Mark.Drakeford@llyw.cymru
Correspondence.Mark.Drakeford@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn y Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

hwn yn wahaniaeth pwysig, yn anad dim oherwydd nad yw'r broses benodi ar gyfer y Prif Weithredwr yn cael ei rheoleiddio gan y Comisiynydd Penodiadau Cyhoeddus."

Y Gweinidogion sy'n gyfrifol yn y pen draw am benodiadau ac felly mae dethol y rhai a benodir yn nwylo'r Gweinidogion sy'n atebol i'r Senedd am eu penderfyniadau a'u gweithredoedd.

Yn ogystal â'r Cod, rwyf wedi sefydlu'r broses ar gyfer gwrandawriad cyn penodi er mwyn sicrhau'r ymgysylltiad ehangach â'r Senedd y cytunwyd arno yn flaenorol i gyflwyno craffu cyn penodi rhai o benodiadau Cadeirydd gan bwyllgorau'r Senedd er mwyn gwella craffu a thryloywder y broses o wneud penodiadau cyhoeddus ymhellach. Cynhelir craffu cyn penodi ar ffurf gwrandawriad cyn penodi yn achos yr ymgeisydd a ffefrir ac mae'n cael ei gynnal gan y Pwyllgor perthnasol o'r Senedd.

Mae'r tîm sy'n delio â Phenodiadau Cyhoeddus yn fach iawn ac yn delio â thros 500 o benodiadau. Nid ydym yn ceisio ymestyn y cylch gwaith i gynnwys Prif Swyddogion Gweithredol na'r rhai y bernir eu bod yn cael eu cyflogi gan y sefydliadau y maent yn gweithio iddynt. Bydd y broses hon yn dal i gael ei goruchwyllo gan Gadeiryddion y Byrddau hynny yr ydych yn ymgysylltu â hwy drwy'r broses cyn penodi.

Mae'r fersiwn ddiweddaraf o'r OiC ynghlwm. Ar hyn o bryd mae gennym tua 450 o benodiadau wedi'u rheoleiddio a 75 o benodiadau eraill heb eu rheoleiddio.

Nid ydym yn cadw'r data yn y fformat y gwnaethoch ofyn amdano. Mae pob penodiad yn cael ei hysbysebu'n agored gyda phob ymgeisydd yn cael ei asesu yn erbyn yr un meini prawf ar gyfer y rôl o dan sylw. Ar gyfer pob cystadleuaeth mae tryloywder llawn yn achos manylion y penodai [a gyhoeddir yma gyda'r adroddiad ar y penderfyniad](#). Cyhoeddir adroddiadau penderfyniadau unwaith y bydd penodiadau wedi'u gwneud gan y Gweinidog neu'r Dirprwy Weinidog perthnasol.

Mewn achosion prin ac eithriadol, megis yn ystod Covid neu pan fydd Bwrdd Iechyd yn mynd i Fesurau Arbennig, gall y Gweinidogion benderfynu penodi ymgeisydd heb gystadleuaeth. Pan fydd hyn yn digwydd, rydym yn gwneud y penderfyniad yn gyhoeddus ochr yn ochr â'r rhesymau dros wneud hynny ac, yn unol â'r Cod, byddwn yn ymgynghori â'r Comisiynydd Penodiadau Cyhoeddus mewn da bryd cyn i'r penodiad gael ei gyhoeddi.

Rydym yn gobeithio y bydd hyn yn mynd rhywfaint o'r ffordd i ymateb i'ch diddordeb.

Yn gywir,

MARK DRAKEFORD

Atodiad A – Gorchymyn yn y Cyfrin Gyngor

[Cyhoeddus-Penodiadau-Gorchymyn-yn-Gyngor.pdf \(papt-publicly-accessible-docs.s3.eu-west-2.amazonaws.com\)](#)

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon